

Приложение към бр. 231 на Варненски Общински Вестникъ

Архим. Иннокентий

Отдѣлъ V.

ВЪЗРАЖДАНЕ

Посрещането на приснопаметния първи
български екзархъ Антимъ I
въ гр. Варна

XXIV.

Архим. Инокентий.

Отдѣлъ V -- Възраждане.

Посрещането на приснопамятния първи български екзарх Антим I въ гр. Варна

Описанието на това велико за времето си събитие, което даваме, черпимъ отъ разни бележки, които намираме въ архивата на Варненското археологическо дружество.

Отъ едно писмо съ дата 23 февруари 1872 г., което е почти извѣтрѣло и едва се чете, Варненската българска община пише следното до Русенската:

Почитаеми Господи!

„Понеже ся извѣстихме защото Святи Видинский ся повикалъ съ телеграфъ за Цариградъ отъ свят. Арх. Б. Съборъ и може прѣзъ дни да замине прѣзъ тукъ, за туй Ви молимъ чтомъ ся качи на желѣзницата за тукъ, по телеграфътъ на частъ да ни извѣститъ, гдето предварително да можемъ да го посрѣцнемъ и, му направимъ оная почетъ, която намъ подобае на единъ народенъ нашъ Пастиръ“.

Отговоръ на горного писмо въ архивата не се оказа, но безъ друго трѣбва да е последвалъ. Отъ бележитъ не се вижда и датата за пристигането му въ града ни на високия гостъ. Предполагаме да е имало описание въ нѣкои отъ българскитъ вестници, които сж излазяли въ оная епоха, тъй като въ вестници отъ тогава, често се срещатъ дописки за разни събития станали въ града ни.

По всѣка вѣроятность приснопамятния Антим I е пристигналъ въ Варна въ края на февруерий или въ началото на мартъ 1872 год, на пѣтъ зе Цариградъ отъ Видинъ.

Когато се узнало, че ще пристигне от Русе Негово Блаженство Антим I, всички българи отъ града се събрали на старата гара, а надъ нея, гдето имало кръчма, се събрали ония, които се сѣмнявали въ пристигането му. Тогава пѣтътъ отъ гарата билъ презъ Русчукъ-капусу (Рушчушкитъ врати) и Табакъ-хане, покрай Ташъ-кьопрю (Каменния мостъ), къмъ Балъкъ-пазаръ (Рибния пазаръ), по сегашната Царибродска улица.

Турското правителство предварително взело всички мѣрки за да се запази реда и се избѣгнатъ нежелателни инциденти. За тая цель то издало заповѣдъ да се прибератъ отъ улицитъ всички пияни лица, понеже се мѣлвѣло, че се готвила шайка, която да убие екзарха. За наемъ убиецъ е билъ назначенъ Т. Полонезъ, който презъ това време билъ въ бръснарницата на нѣкой си Ставри, на Балъкъ

Екзарх Антим I

Роден е през 1816 г. в Лозенград със светско име Атанас Михайлов Чалъков. Начално образование завършва в родния си град, после учи занаят в Цариград, но прекъсва и заминава за Света Гора - Атон, където приема монашество в манастира „Каракал“ с името Антим. През 1839 г. Антим продължава образованието си в гръцката гимназия в Куручешме, Цариград, а през 1844 г. постъпва в семинарията на Вселенската патриаршия на о. Халки. Следва и в Одеса, а през 1856 г. завършва богословие в Московската духовна академия. От 1865 г. митрополит Антим е ректор на

семинарията на о. Халки. От 1868 г. е Видински митрополит. Тук той скъсва с Цариградската патриаршия, като взема страната на народа и става един от най-енергичните и предани борци за българската църковна независимост. Член е на Привременния синод и участва в Църковно-народния събор в Цариград (1871). На 16 февруари 1872 г. е избран за пръв български екзарх. Като екзарх енергично отстоява правата на народа, спира отлъчването на владичите и ръкополага нови.

Заради патриотичната си дейност след Априлското въстание е свален от екзархийския пост и заточен в Анадола, Мала Азия. След Освобождението през 1878 г., екзарх Антим I е Видински митрополит, председател е на Учредителното и Първото народно събрание. Виден политик и общественик, той остава в историята най-вече като борец за независимостта на Българската църква и за засилване на нейната роля като обединител на народа. Негови са думите: „Ще бъда блажен, ако с моята саможертва възкръсне България за нов свободен живот!“

Екзарх Антим I умира във Видин през 1888 г.

пазарь, гдето се бръснѣлъ. Когато узнала полицията за намерението на Полонезъ, веднага го пипнала и полуобръснати го арестувала.

Негово Блаженство Антимъ I благополучно пристигналъ въ града ни. Настаненъ билъ на гости въ къщата на покойния Велико Христовъ Домусчиолу. Тая къща била на Панко Чорбаджи. Тя се намирала въ II градски участъкъ отсамъ училището на глухонѣмитъ, срещу чешмата на сжщия чорбаджия. Въ Варненския музей се съхранява мраморенъ фрагментъ отъ въпросната чешма съ следния надписъ на гръцки:

Врисисъ

Панку Георгіу

Вархи ти 15 Августу 1872

Той е подаренъ на музея отъ г-жа Деспина Б. Бояджиева, родственица на Панко Чорбаджи.

Къщата имала две врати: по голѣмата, предната (главниятъ входъ) и по-малката (задна), къмъ слѣпата улица. Полицията и тукъ е взела мѣрки, като настанила по единъ стражаръ въ жилищата на В. Христовъ и Панко Чорбаджи.

Българската община дала въ честь на високія и скъпъ гостъ угощение въ дома на Джумалж Стоянъ. Презъ време на угощението Негово Блаженство обещалъ, че наскоро щялъ да имъ изпрати български владика въ града ни.

На следния день Негово Блаженство трѣбвало да замине за Цариградъ. Изпращането му било сжщо тъй тържествено. Предъ фойтона, въ който седѣлъ Негово Блаженство се екскуртиралъ отъ каймакамина и нѣколко сгражари, задъ фойтона сжщо на коне яздили стражари. За да отидатъ на пристанището, както и сега, се минавало по улица „Цариградска“. Близко до пристанището имало кафене – „Търговско“. Въ него седѣли търговци гагаузи, които си пиели кафето и пушили наргелъ. Когато фойтснѣтъ минавалъ, тѣ хвърлѣли въ него гнили лимони, като викали „юра“.

Когато вече пристигнали на пристанището и Негово Блаженство се качвалъ на лодката за да отплува до парахода, събралото се множество гагаузи почнало да вика: „кимъ джръ бу да живѣе лерденъ“ (кой е този за когото казватъ да живѣе).

Тѣй се завършило изпращането на Негово Блаженство Антимъ I отъ Варна за Цариградъ.

Нѣколко седмици следъ заминаването му, българитѣ всѣки недѣленъ день отивали на пристанището (скелята) за да посрещнатъ обещания свой български владика, защото само въ недѣлни дни пристигвалъ параходъ отъ Цариградъ.

XXV.

† Кр. Ив. Мирски.

Отдѣлъ VI -- Следосвободителенъ. Посрещането на главнокомандующия на дей- ствующата войска въ България Генералъ То- тлебенъ и Князь Комисаря Дондуковъ Корсаковъ,

На 3 мартъ 1879 г. е станало въ Варна посрещането имъ по най-тържественъ начинъ въ присъствието на управляющитѣ отдѣла на Вътрешнитѣ работи въ България Генералъ майоръ Грессеръ, който пристигналъ сжщия день въ Варна. При посрещането се стекло цѣлото гражданство. Учащата младежъ съ учителитѣ си, свещеничеството, официалнитѣ власти и войската сж били сжщо при посрещането. Градътъ билъ украсенъ съ знамена. Построени били две великолепни арки. Едната отъ българитѣ съ надписъ: „Да живѣе Царь Освободителъ Александръ II и главнокомандующия генералъ Тотлебенъ. Напредъкъ и свобода. Вѣчна признателностъ Рускому народу. Равенство, братство“. Тая арка била построена на „Балъкъ Пазаръ“. Втората арка била построена отъ страна на гръцкото общество съ надписи отъ едната страна на руски, а отъ другата на гръцки. Надписътъ на тая арка билъ: „Жители гръцки на гр. Варна на достославния главнокомандующъ Тотлебенъ“. Сава Доброплодни (председателъ на скр. съветъ) поднесълъ на табло хлѣбъ и соль.

Князь Дондуковъ Корсаковъ е престоаялъ само единъ день. На 4 мартъ с. г. вечерътъ, въ 11 часа е станало неговото изпращане сжщо много тържествено. Една депутация на чело съ свещ. Христо Върбановъ и Ив. Кавалджиевъ м/ поднесла една записка, съ която молили да се замѣнятъ полицеймайстора Кокушкинъ, митарника и капитана на порта съ други по способни лица. (Тая депутация е била привикана на 6 мартъ отъ генералъ Грессеръ, който я приелъ много любезно и въ резултатъ е билъ смѣненъ Кокушкинъ и напусналъ Варна на 20 мартъ). На желѣзопътната гара е имало много народъ. Поднесенъ е билъ на княза отъ първата класна учителка Стефания Икономова (Мирска) отъ името на дамското общество въ знакъ на голѣмо уважение красивъ букетъ, съпроводено това поднасяне съ кратко слово, на което князътъ отговорилъ съ благодарностъ. Князътъ напусналъ Варна много доволенъ отъ приема, тъй както и гражданството е било доволно отъ неговото идване, което било засвидетелствувано и при изпращането съ гръмогласно „ура“.

Следъ изпращанетъ на княза, сжщата вечеръ въ българския клубъ имало веселба, при която се пили много

Генерал Тотлебен

Едуард Иванович Тотлебен е роден на 8 май 1818 г. в Митава, Латвия в семейството на дребен немски аристократ. Завършва Главното инженерно училище в Санкт Петербург и 22-годишен постъпва в армията. По време на Кримската война служи в Дунавската армия като помощник на ген. Шилдер и организира транспортирането на войските през Дунава. Ген. Тотлебен е герой на отбраната на Севастопол.

Отличава се отново по време на Руско-турската война 1877-78 г. при обсадата на Плевен. В брилянтно проведената военна операция отрядът, ръководен от ген. Тотлебен, извоюва

блестяща победа над Осман паша.

След войната, ген. Тотлебен е главнокомандващ на цялата руска войска, останала в България. През 1879 г., по случай 25-годишнината от бомбардировката на Севастопол, получава титлата граф и става член на Държавния съвет, генерал-губернатор е на Одеса.

Умира на 19 юни 1884 г., след двегодишно лечение в Германия.

Княз Дондуков-Корсаков

Александър Дондуков е роден на 24 септември 1820 г. в Санкт Петербург в семейството на потомствен дворянин. След

наздравници за Царь Освободителя, за Русия, за успѣха на народния съборъ въ Търново, за България съ Тракия и Македония.

Главнокомандующиятъ останалъ въ Варна, като е посетил нѣкои учреждения и на 9 мартъ е направилъ прегледъ на находящитѣ се въ Варна руска и българска войски. На 10 мартъ главнокомандующиятъ генералъ Тотлебанъ отпоздравявалъ за Одеса, изпратенъ сжщъ много тържествено, като му билъ поднесенъ разкошенъ букетъ отъ дамското общество и чрезъ Никола Сукнаровъ, адресъ, хубаво окрасенъ съ български триколюрь съ следното съдържание :

Ваше Високопревъзходителство,

„Българитѣ въ Варна, дълбоко трогнати отъ минутата, въ която Ваше Високопревъзходителство, славний Севастополски и Плъвенски герой, главнокомандующъ на действующата въ България войска на Бѣлий Руски Царь, оставяте предѣлитѣ на нашето съ руска кръвъ изкупено отечество, смѣятъ съ най-голъмо присърдце да изразятъ и въ тоя случай Вамъ и чрезъ Васъ на своя освободител и покровителъ на Светая Русь чувствата отъ неописуема признателность за освобождението имъ, като Ви увѣряватъ по най-тържественъ начинъ, че не само тѣ ще питаятъ тѣзи чувства за всегда, но ще ги предаватъ като най-драгоцененъ заветъ и на потомството си.

Ваше Превъзходителство,

Молимъ Ви, бждете тълкувателъ предъ Великий Монархъ на тѣзи наши чувства и изходатайствувате всемилостивейше уверение на българскиятъ народъ, който години наредъ наедине и на скрити мѣста отправялъ. Всевишнему топли молитви за неговото дългоденствие, днесъ диша свободно и подъ открито небе вика: „Да живѣе Царь Освободителя“, твърдо уверени, че Височайшата воля на мощната покровителна дѣсница не ще остави да загинатъ по злощастие, още неосвободенитѣ наши злочести братя въ многострадална Тракия и многострадална Македония.

Имаме щастие да сме на Ваше Превъзходителство най покорни и най преданни слуги.

Варна, 10 III. 1879 г. — Следватъ подписитѣ.

Въ отговоръ на адреса, генералъ Тотлебенъ благодарилъ на руски съ следнитѣ думи:

„Много Ви благодаря господа, желая на Васъ щастие и процъвтвяване на Българския народъ“.

Обесени българи въ гр. Варна презъ турско време.

1. Жечо Шумналията.

Той е билъ търговецъ отъ гр. Шуменъ. Презъ 1876 г. пристигналъ отъ Шуменъ въ Варна по работа. Настанилъ се въ „Хаджи Стаматова Ханъ“ — сегашния хотелъ „България“, на ул. „Царибродска“. Обвиненъ билъ предъ турски-

тѣ власти като членъ на революционния комитетъ, понеже билъ казалъ предъ нѣкои за турцитѣ: „Аманъ отъ тѣзи мръсни кучета“. Въ сжщ ость, обаче не билъ такъвъ. Въпреки това, турската власть го сбесила, безъ присжда на „Ибраямъ капусу“. Жена му, като узнала за станалото, протестирала предъ Високата Порга въ Цариградъ за незаконното обесване на мъжа ѝ, обаче било вече късно. Резултатътъ отъ протеста билъ, че за напредъ се забранявало бесенето безъ надлежната присжда.

2. Дели Стойолу.

Той е билъ родомъ отъ с. Кара Хюсеинъ (Варненско), но живѣялъ въ с. Марково (Емирлери, сжщо Варненско), Затова, че турскитѣ власти намѣрили въ него единъ пищовъ. обесили го презъ сжщата година безъ присжда на „Ченгене пазаръ“, сегашния площадъ „Екзархъ Иосифъ“.

3. Душо (!)

Отъ сжщото село Марково обесенъ сжщо безъ присжда, да като революционеръ, на „Балкъ Пазаръ“ (Рибния пазаръ).

XXVI.

Архимандритъ Иннокентий

Икономъ Енчо Димитровъ

Покойниятъ Икономъ Енчо Димитровъ, по прѣкоръ Ковчазовъ е роденъ на 9 декемврий 1829 год. въ село Ковчазъ (М. Търновско), отъ родители чисти българи, тракийци. Следъ Одринския миръ (1829 г.), когато Дибичъ Забалкански напусналъ България, голѣма маса отъ българското население се изселило отъ своитѣ родни огнища въ Бесарабия и Кримъ.

Въ числото на такива изселници били и родителитѣ на Енча. Тѣ се настанили въ с. Кубей, Бесарабия, кждето занесли съ себе си и малкия отрокъ Енча.

Последниятъ билъ най малкия синъ въ многочисленото семейство на Димитъръ Ковчазовъ (тѣй се казвалъ баща му). Малкиятъ Енчо расълъ въ с. Кубей. Като юноша той завършилъ първоначалното си образование въ сжщото село, а следъ това въ Болградъ. За своето време той получилъ добро образование. Каго даровитъ младежъ отличавалъ се съ своята прямота, откровеностъ, честностъ и добъръ характеръ.

Следъ като получилъ нуждното образование, родители тѣ му решили да го посветятъ на служба на Св. Църква съ приемане на духовенъ санъ. Преди обаче да сто, и последното, трѣбвало да се задоми.

Това той стерилъ презъ 1849 г., като се оженилъ за една бѣжанка българка, на име Анна, отъ Болградъ. Следъ задомиането се установили въ гр. Тулча. Тукъ Енчо билъ

завършване на юридическия факултет в Санкт Петербург, постъпва на военна служба като адютант на княз Воронцов. През 1859 г. е назначен за началник - щаб на Донската Казашка войска. До 1877 г. изпълнява длъжностите генерал-губернатор на Киевска, Подолска и Волинска губерния.

По време на Руско-турската война 1877-78 г. е командващ XIII-ти Армейски корпус. През февруари 1878 г. е повишен в звание генерал от кавалерията и е назначен за командващ на Източния отряд.

В България пристига на 20 май 1878 г., за да оглави Временното руско управление. Подкрепя активно всенародното движение на българския народ против решенията на Берлинския конгрес, целящи подялбата на България и нейното разпокъсване. Участва в работата на Учредителното събрание и приемането на Търновската конституция. Несъмнен е приносът му в изграждането на българско здравеопазване, образование, администрация, войска. Напуска страната, след прекратяване срока на Временното руско управление и пристигането на избрания български княз Александър I Батенберг.

Енчо Димитров

Роден е на 9 декември 1829 г. След Одринския мир с отстъпването на руските войски, родителите му се преселват в Кубей, Бесарабия. Учи в Кубей, след това в Болград.

През 1849 г. се оженва за беганка - българка от Болград, Ана. Свещеник е в Тулча през 1852 г. След отстъпването на Добруджа на Румъния се премества във Варна, където е архиерейски наместник до 1882 г. Иконом Енчо Димитров е първият протосингел на Варненска и Преславска митрополия след преместването ѝ във Варна през 1882 г.

Умира на 25 ноември 1897 г.

ржкоположенъ въ свещенически чинъ, презъ 1852 год., отъ гръцкия митрополитъ Дионисия и назначенъ за енорийски свещеникъ въ с. Потуръ, Тулчанско. Следъ кратко служене въ казаното село, м. Дионисий преценилъ неговитѣ способности и дарби, и го премѣстилъ на служба въ храма Св. Георги въ градъ Тулча презъ 1855 г., отъ когато почва неговата обществена дейность. По настояването на м. Дионисия той изучилъ добре гръцкия езикъ и въ скоро време, билъ назначенъ за архиерейски намѣстникъ въ Тулчанския окръгъ. Въ битността си на такъвъ, той станалъ фактически началникъ на цѣлото българско население въ окръга.

Родолубивъ и просвѣтенъ духовенъ пастиръ той твърде много поработилъ за сплотяването на българското население, което въ голѣмата си часть, въ градове и села, е било преселници отъ разни български краища. Въ качеството си председател на училищното настоятелство е далъ голѣмъ потикъ за развитието на българското учебно дѣло, като самъ постоянно се е самообразовалъ и е заелъ определено становище по българския въпросъ: че преди българскиятъ народъ да получи свобода, трѣбвало е да се просвѣти и очисти отъ влиянието на фанариотското духовенство.

Като добъръ дипломатъ той разположилъ твърде добре къмъ себе си и къмъ цѣлото българско население турските управници въ оня край, където е прекарвалъ своята служба и се ползувалъ съ голѣмо довѣрие и извънредна почитъ. Така той обезпечилъ на населението спокойствието презъ 1876 год., когато турското правителство, чрезъ Саидъ паша, поискало изселването на добруджанскитѣ българи за да спъне благоприятнитѣ условия за възможното настѣпване на руситѣ.

Икономъ Енчо е вземалъ деятелно участие и по черковния въпросъ и билъ единъ отъ първитѣ български свещеници отказали да споменуватъ, презъ време на божествената служба, името на патриарха.

Много строгъ къмъ себе си и къмъ своитѣ длъжности той билъ уважаванъ отъ свето началство, въпреки своята строгость и суровость.

Презъ време на руската окупация на гр. Тулча, икономъ Енчо, за да запази престижа на Българската Църква и име, влѣзълъ въ стълкновение съ руския генералъ-губернаторъ Бѣлоцерковичъ.

Следъ отстъпването Добруджа на Румъния, той така щщо, влѣзълъ въ много остри стълкновения и съ ромънскитѣ духовни и административни власти, за независимостта на Българската Църква въ гр. Тулча. Разочарованъ, че Добруджа се откъсва отъ България, и следъ създаденитѣ стълкновения, като не му било възможно да остане ѝ за напредъ въ гр. Тулча, той се изселилъ въ гр. Варна, гдето

до премѣстване седалището на митрополията отъ Шуменъ въ Варна, е билъ архиерейски намѣстникъ, а следъ това (1882 год.) протосингелъ.

Следъ освобождението прѣзъ 1878-79 г. той е билъ и първия председателъ на варненското училищно настоятелство.

Икономъ Енчо Димитровъ се е поминалъ на 25 септември 1897 год. въ гр. Варна и погребанъ въ двора на съборната църква.

Настоящето живото-описание на покойния Икономъ Енчо Димитровъ написахме отъ писменитѣ сведения, които ни изпрати неговия внукъ Георги П. Куповъ, запасенъ капитанъ отъ флота.

Поправки въ нумерацията на притуркитѣ.

Въ досега излѣзлитѣ брошури, като притурки [къмъ в. „Варненски общински вестникъ“ които сж нумерирани, при нумерацията сж допуснати грѣшки, които тукъ изправяме за да се избѣгнатъ при понататѣшното излизане на брошуритѣ.

Ето какъ следва нумерацията на отдѣлнитѣ заглавия въ брошуритѣ на досега излѣзлитѣ такива:

- I. *Александъръ Рачински,*
- II. *Сава Георгевиць.*
- III. *Никола Мв. Бацаровъ.*
- IV. *Архимандритъ Филаретъ.*
- V. *Архимандритъ Панаретъ Хилендарски.*
- VI. *Св. апостолъ Амплий, първи варненски епископъ.*
- VII. *Хаджи Иванъ Вълковъ.*
- VIII. *Господинъ хаджи Ивановъ.*
- IX. *Ангелъ Георгиевъ.*
- X. *Мюлязимъ Халилъ Ефенди Афузъ Мехмедовъ.*
- XI. *Иоакимъ, варненски митрополитъ (впоследствие цариградски патриархъ).*
- XII *Никола Г. Даскаловъ.*
- XIII. *Янаки (Иванъ) Жековъ.*
- XIV. *Андрей Пападопуло Вретосъ (Левкадореца).*
- XV. *Св. ап. Карпъ (втори варненски епископъ).*
- XVI. *Св. свмжч. Доротей, епископъ Туреки (пострадалъ въ гр. Одессоу въ 362 год).*
- XVII. *Георги Живковъ.*
- XVIII. *Стефанъ Б. Дергеевъ.*
- XIX. *Посрещането на първия български князь Александъръ Батембергъ въ гр. Варна, при встъпването му въ новосъздаденото княжество България.*
- XX. *Кои сж биле кореннитѣ жители на гр. Варна.*
- XXI. *Велико Христовъ.*
- XXII. *Царскитѣ типъ на монетитѣ на гр. Варна.*
- XXIII. *Димитъръ Станчевъ*

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Кирил, патриарх български.
Екзарх Антим: 1816-1888 / Патриарх български Кирил. - София: Синод. к-во, 1956. - 956 с.

Сборник Антим I: Статии и док. / Събрал Никола Константинов. - Варна: Варн. тракийска орг.: Младежко тракийско култ.-просв. д-во Екзарх Антим I, 1929 (Варна: Взаимност); - 108 с.

Тодоров, Горан. Временно-то руско управление в България през 1877-1879 / Горан Д. Тодоров. - София: БАН, 1958. - 460 с.

Тонев, Велко. След Сан Стефано и Берлин 1878 г.: Изследване, документи и материали за освобождението на Североизточна България от османска власт / Велко Тонев. - София: Анубис, 1999. - 232 с.

Варна, 4 септември год 1930

18

Приложение към бр. 234 на Варненски Общински Вестникъ

Архим. Иннокентий

Отдѣлъ — следосвободителенъ

Отдѣлъ XXIV.

Михаилъ Колони

Печатница „Новини“ — Варна, Булев. „Мария Луиза“ № 41.

Архим. Иннокентий

Отдѣлъ—следосвободителенъ.

XXIV

Михаилъ Колони

Михаилъ Х. Костовъ Колони е роденъ на 27 ноемврий 1817 година въ градъ Сливенъ. Той е браговчедъ на известния Х. Михаилъ Завераджия сливенски пратеникъ до княза Ипсиланти въ 1821 г. съ мисия, тоя последниятъ да се прехвърли въ България и се съедини съ готовитѣ за възстание българи. Тия двама сливенци произлизатъ отъ видно семейство. По предание, братята Х. Калудъ, Х. Василь и Х. Коста (баща на Колони) сж потомци на преселени въ Сливенъ кримски християни, които, споредъ едни, се преселили въ Сливенъ презъ времето на императрица Екатерина II (1763 — 1796 г.) когото турцитѣ, следъ похода си срещу Полша и Русия, довлечатъ въ България многобройни пленници отъ Каменецъ и Украйна.

Родителитѣ на Михаила, Х. Коста и Пауна сж били люде отъ срѣдна ржка. Баща му се поминалъ презъ 1833 год., а наскоро следъ това и майка му. Михаилъ останалъ кржгълъ сиракъ подъ грижитѣ на баба си Султана, която по после, починала при него въ Букурещъ. Когато презъ 1830 година негови съграждани се изселили въ Влашко, наедно съ тѣхъ се изселилъ и 12 годишния юноша Михаилъ наедно съ баба си, като се установилъ на мѣстожителство въ Букурещъ. Тукъ той постъпалъ въ грѣцкото училище да продължи обрарованието си. Благодарение на своето добро поведение, способности и успѣхъ, той е можалъ да се запознае и се сприятели съ известното семейство на князь Гика, който, презъ това време, е билъ на власть. Князътъ, който вече добре познавалъ младия и способенъ юноша Михаила, избралъ го за домашенъ учител на децата си, като, подъ негово наставничество, ги изпратилъ да следватъ най напредъ въ Атина, а следъ това, и въ Парижъ.

Тѣкмо въ това време, когато Михаилъ Колони се настанилъ въ Парижъ, сварило го революционното брожение, презъ времето на Крала Людвикъ Филипъ, когато следъ падането на Тиеровото министерство, Гизо енергически се противопоставилъ срещу какви и да е реформи въ политическитѣ институти на Франция. На 12 февруарий 1848 годи-

Михаил Колони

Михаил Хаджикостов е роден на 27 ноември 1817 г. в гр. Сливен. Остава сирак в ранна младежка възраст. Около 1825 г. семейството получава наследство от вуйчото на Михаил – управител на новите руски колонии край Кишинев. От него той заема фамилията Колони. През 1830 г. семейството се преселва в Букурещ. Благодарение на наследените средства, Михаил постъпва в грѣцко училище.

Княз Александър Гика

Ученолюбието и прилежността на Колони привличат вниманието на княз Александър Гика, който управлява по това време Влашкото княжество. Князът назначава талантливия българин за домашен учител на децата си и през 1837 г. го изпраща заедно с тях в Атина, за да продължи своето образование. През 1840 г. Михаил Колони, заедно с децата на княз Гика, заминува за Париж. След детронирането на княза през 1842 г., той продължава следването си във френската столица. Френската революция от 1848 г. зарева Колони в Париж и той взема участие в нея, като става единствения българин, сражавал се зад барикадите. Скоро след

на, когато правителството не позволило банкет на реформистите, Париж осъмнал въ барикади и революция, която повлѣкла свалянето от престола на Крала и изгонването на цѣлото кралско семейство отъ Франция. Презъ този именно день, М. Колони, който билъ студентъ и наставникъ на Гиковитѣ синове, незабелязано отъ тяхъ, въоръжилъ се и постъпилъ въ редоветѣ на революционеритѣ.

Покойниятъ Г. Чолаковъ, въ надгробната си речъ за Михаилъ Колони, казва: „Тоя почтенъ сливенски урожець е плътъ отъ буйната, пламтяща за свобода и сносенъ животъ сливенска кръвь, се хвърля въ редоветѣ на борцитѣ — пионеритѣ на днешната република . . . Той е билъ единствениятъ българинъ, който е взелъ участие въ тая знаменита за цѣлото човѣчество революция“.*)

Следъ 1848 г. Колони се върналъ въ Букурещъ и станалъ учителъ на боярскитѣ семейства. Тукъ той се оженилъ за сестрата на ромънския богаташъ, отъ грѣцки произходъ Чарленти, но не забравилъ народнитѣ си идеали. Съ свои съмишленици съградилъ една църква въ Букурещъ, за живущитѣ тамъ българи, роднини — сливенци, и за членоветѣ на семейството си, както се изразявалъ самиятъ той.

Истинската му политическа и обществена дейностъ ние знаемъ отъ 1866 год. нататъкъ, отъ време свалянето на князъ Куза. Михаилъ Колони е билъ единъ отъ най-важнитѣ инициатори на първия български революционенъ комитетъ, съ пръвъ председателъ Димитъръ Диамандиевъ, отъ гр. Сливенъ.

М. Колони е билъ също и инициаторъ и на основаното въ Влашко българско „благотворително дружество“, по случай отварянето на Кримската война (1853 г.) и събирането на български доброволци.

Презъ 1867 год. той е взелъ живо участие по изпращането на младежи въ Бѣлградъ за втория български легионъ. Предъ видъ готвената война на князъ Михаилъ Обреновичъ, презъ 1868 година срещу турцитѣ, рускиятъ и сръбскитѣ представители въ Букурещъ, баронъ Офенбергъ и Магазиновичъ, внушили на българския тамъ комитетъ идеята да свика представителн отъ по-събуденитѣ български градове на съветъ въ Букурещъ, за да се обмисли сдружаването на сърби и българи за общи действия противъ Туция. Сливенци опълномощили за свой представителъ Михаилъ Колони. Следъ редъ съвѣщания въ Букурещъ, избрала се една тричланна комисия, която да води преговоритѣ по сключването съюзъ между сърби и българи. Въ тая комисия е влизалъ пакъ Колони. Проектирало се Сърбия и Бѣл-

*) „Варн. общ. вестникъ“, год. V брой 1—2 отъ 20 чнуари 1893 г.

гария да образуват едно съединено братство съ име „Югославянско царство“ (чл 1-ий), глава на което ще бжде сръбския князь (чл. 3) и т. н. За привеждане въ изпълнение на тоя проектъ, съставило се седмочленно настоятелство, а за делегати до сръбското правителство били избрани Шоповъ и Колони. Двамата заминали за Бѣлградъ и най-напредъ се представили на министра на външнитѣ работи Гарашанинъ и, следъ това, на самия князь. Приемътъ билъ ласкавъ и самъ Гарашанинъ въ писмото си до букурешкитѣ българи изявилъ горещо желание, щото: „да би се и од сръбска страна не исте благодетелне цели, заеднички подпомагале“.

Убиването на князь Михаила и понататъшнитѣ събития въ Сърбия развалили горния планъ.

Презъ сжщата 1868 г., когато Х. Димитъръ, наедно съ своята чета, щѣлъ да премиче Дунава на пжтъ за Буздлуджа, отбили се въ мушията на Колони, който ги приелъ гостолубиво. Мушията се немирала близо до гр. Гюргево и е известна съ името Петрушанъ. Още преди тая година Х. Димитровитѣ другари се навъртели ужъ като работници въ сжщата мушия до като дойде време да се прехвърлятъ презъ Дунава. За тия услуги на българското дѣло, Колони е билъ преследванъ отъ ромънското правителство и даже билъ задържанъ въ затворъ, отъ дето се избавилъ съ голѣмо парично пържителство.

Той е участвувалъ въ много депутации, при поднасяне мемоари отъ името на българи до чуждитѣ велики сили.

Даже семейнитѣ нещастия не убили духътъ и енергията на Колони. Първата му жена била бездетна и се поминала. Оженилъ се за втора, роднина на първата, вследствие на което не билъ вънчанъ. Впоследствие обаче билъ венчанъ тукъ, по църковно снизхождение, отъ покойния свещеникъ Хр. Върбизновъ. Деца нѣмалъ, а усиновилъ едно момиче, което се омъжило въ Букурещъ.

Идеалътъ на Колони да види отечеството си свободно се осъществилъ. Още въ началото на 1878 год. продалъ имотитѣ си въ Ромъния и се отправилъ за България съ 20000 лири капиталъ. Първата му задача била да види роднина си градъ Шивенъ, кждето и заминалъ и даже избралъ тамъ мѣсто за да построи огнена мелница, но като билъ въ Варна, съветвали го да я направи на Варненското езеро. Презъ 1879 г. той окончателно се настанилъ въ гр. Варна. Проектираната воденица построилъ на гара Бѣлево (Гебедже). Тя се наричала „Колони“. Следъ смъртъта му е била купена отъ Св. Синодъ и, впоследствие въ 1904 г. се обявила за продажба съ първоначална цена 108,000 лв. Обаче, преди да бжде продадена, изгорѣла на 2 юлий 1912

Княз Михаил Обренович

това, Михаил се завръща в Букурещ и става учител на болярските семейства. Забогатял чрез брака си, той не забравя българските идеали и изгражда българска черква в града. Включва се в „Благотворително дружество“, което набира доброволци за участие в Кримската война. Михаил Колони става един от най-активните участници в създаването на Втората българска легия в Белград.

През 1868 г. участниците в Хаджи-Димитровата чета, под прикритието, че са работници в имението на Михаил Колони

Хаджи Димитър

край Гюргево, известно като „Петрушан“, се подготвят за преминаване през Дунава. Заради помощта, която оказва на четниците, Колони е хвърлен в затвора и се освобождава с голямо парично поръчителство. Когато идеалът му да види Отечеството си свободно се осъществява, Михаил Колони продава имотите си в Румъния и се завръща в България.

год., която, по небрежност на отговорни фактори е останала незастрахована.

Като варненски гражданинъ Колони е билъ избранъ и утвърденъ за кметъ презъ 1881 г. съ указъ № 368 отъ 19 май с. г. и стоялъ начело на управлението до 20 май 1884 г. Той е билъ човѣкъ съ силна воля и широкъ замахъ. Ето защо неговото управление трѣбва да бѣде отбелязано, като едно отъ най-добритѣ, защото мероприятията презъ негово време говорятъ, че ръководството на града е било повѣрено на едно ващо лице съ голѣми познания, практически умъ и съ необходимитѣ качества на добъръ управникъ: твърдостъ, предприемчивостъ, трудолюбие, безкористие, смѣлость и пр. Отъ всичко това, което той предприемалъ или мислилъ да предприеме, като кметъ на града личи, че той е ималъ лична представа за своята задача: какви нужди може да има гр. Варна, какво бѣдаще ѝ предстои и въ каква именно посока трѣбваше да се работи. Почти всички негови проекти сж биле навременни и обмислени, обаче не всички сж могли да бѣдатъ осъществени. Едни сж пропаднали по нѣмане на срѣдства, други сж били отхвърлени отъ общинския съветъ отъ неразбиране значението имъ, трети не желали да бѣдатъ осъществени по лични интереси на нѣкои отъ съветницитѣ.

Съ своитѣ мероприятия Колони се стремѣлъ къмъ две главни цели: 1) да се установи и узакони градската мера и 2) каквъв градъ за въ бѣдаще трѣбва да стане Варна.

За да имаме една характеристика за М. Колони по управлението на общината ще процитираме нѣкои изказани отъ него мисли въ съвета по разни случаи.

Така напр.: на 22 юний 1884 г., при гласуване бюджета, станали сж разисквания досежно отпускане 10,000 лева за оправяне на р. Девня. Нѣкои отъ съветницитѣ сж искали това перо да не се вписва, а да остане за следната година, понеже се преплитали частни интереси на воденичари. Колони взелъ думата и казалъ: *„тукъ не разисквамъ: търговски въпроси. Градскиятъ съветъ е длѣженъ да прави всичко нужно и общеполезно за градо и ако нѣма срѣдства, длѣженъ е да ги намѣри“*.

Въ сжщото заседание, когато съветникътъ П. Поповъ е искалъ да не се вписва перото отъ 30 000 лв. за прекарване нова вода, защото общината имала дългове, Колони казалъ: *„Мия пари сега ги нѣмаме. Тѣ ще се изтеглятъ лека полека и азъ не мисля за изплащането на дълга, но мисля какъ да се увеличи дълга, тъй като ако не задлъжняемъ, никога не можемъ да поправимъ града“*.

Въ съвета на 2 августъ 1884 г., когато е ставало въпросъ за налагане „Иджаръ“ (право, което трѣбвало да се

плаща отъ лицата, които получавали доходъ отъ наемъ, каквото съ решение отъ 10 августъ с. г. било определено 2 на сто) и нѣкои отъ съветниците се противили на неговото предложение, той казалъ: „Градскиятъ съветъ е длъженъ да изнамерва средства за напредъка на града“.

Въ сжщото заседание казалъ: „Моя принципъ е всъкога за общото добро на града въ здравословно отношение; че щѣли да последватъ частни загуби, ни най малко не ме е грижа- етига да се постъпва съгласно санитарно-медицинскитѣ правила“.

Вѣренъ на тия възгледи, М Колони се замислилъ за по крупни мероприятия, които, макаръ и нѣкои неосществени, по независящи отъ него причини, все сж интересни да се изнасятъ, за да се види пътя, по който е билъ чертанъ за развитието на Варна още отъ ония времена.

На 17 септемврий 1881 г. се взело решение да се сключи заемъ отъ единъ милионъ лева за да се извършатъ следнитѣ работи: 1) хотелъ и градина съ морски бани, 2) изсушаване блатиститѣ мѣста, 3) каналъ въ IV участъкъ, 4) разширение главната улица, салонъ (театъръ) за представлениа, 6) месарски, зеленчукови и рибарски дюкяни (хали) и да може да се даде заемъ отъ сто хиляди лева на българския черковенъ комитетъ за доизкарване на съборната църква.

Заемътъ не е билъ осществяванъ.

За горнитѣ мероприятия Колони е мислилъ още отъ самото начало на своето кметуванѣ

Така, още въ първото заседание на съвета на 23 май 1881 г. се обмисляло за постройката на две морски бани.

На 6 юлий с. г. е било решено да се направи каналъ въ новата махала. На сжщата дата е билъ натоваренъ градския инженеръ да направи планъ за постройка на единъ хотелъ съ паркъ и съ нужднитѣ морски бани. На 7 августъ с. г. е било решено изсушаване блатото, гдето се проливало отъ Варненското езеро.

За постройка на театраленъ салонъ сж бивали предвиджани суми въ бюджета, но не били удобрени тия разходи. На 10 май 1883 г. е било решено да се опредѣлятъ четири мѣста въ разнитѣ квартали за да се построятъ продавници за месо, зеленчукъ и др., а край морето – рибни хали, съ цель да не бждатъ разпрѣснати и за да има по-голямъ санитаренъ надзоръ, като на 30 августъ с. г. е билъ гласуванъ заемъ отъ 20,000 лв. за да се започнатъ по-скоро. Грижитѣ по водоснабдяването не сж били малки. На 5 октомврий 1883 г. градскиятъ инженеръ е билъ задълженъ наедно съ

Варна, 1882 г.

След кратък престой в родния Сливен, Михаил Колони се установява във Варна през 1879 г. и става депутат във Второто народно събрание. С присъщата си енергичност веднага се включва в обществения живот на града, като построява край Гебедже (Белослав) най-модерната моторна мелница в окръга. След като се присъединява към либералната партия, Колони е избран на два пъти за кмет на Варна. Управлението на града попада в ръцете на човек с познания, висока култура и практичен ум. Той се заема да създаде нов модерен европейски град с прави павирани улици, широки площи и сенчести градини. Не винаги разбиран от общинските съветници, финансира идеите си със собствени средства.

Стара Варна

Разбиранията му често са радикални, но той не се бои да ги предлага като решения за модернизацията на града. Още в началото на кметуването си, предлага общината да вземе голям заем. На въпроса за какво ще използва парите, Колони отговаря: „Ще съборя града Варна, който няма изглед на град и ще го построя наново, а гражданите ще поставя на палатки докато регулирам града.“

Колони налага благоустройствените си планове с въображение и размах. Той предлага да

градския чешмеджия да снемат плана на всички водопроводи във Варна.

Още по-рано, на 7 май с. г., е било решено подъ Франга да се направят за четиритъ участъка още 3 чешми, за които на 3 юлий 1884 г. е било решено да се направи едно водовмъстилище (хазне).

Относително благоустройството на града било направено следното:

На 18 августъ 1881 г. е било решено да се направи една градина на празното мѣсто предъ Окръжното управление въ най скоро време (сегашната градска градина), като се започне разширението на главната улица отъ окръжното управление до Балъкъ (риѣния) пазаръ, съгласно утвърдения планъ.

Други мероприятия въ това отношение сж били: събаряне на крепостъта и постилане известни улици съ калдъръмъ, събаряне на вежди ижщи, които сж били опасни за живѣне въ тѣхъ, доискарване на съборната църква, чрезъ една лотария, гарантирана отъ общината, постройка на дветъ малки скели на пристанището.

Въ социално отношение било решено, щото работниците отъ пристанището да си избератъ помежду си разпредѣлителъ (кехая), който да се грижи за реда, уредена била лозарна страже, начело съ старши лозаринъ (бекчи башия), въ всѣки участъкъ населението си избрало по единъ представителъ (мухтаръ), който да следи изпълнението на заповѣдитъ издавани отъ общината, да събира разнитъ данъци и такси, назначаването на общински адвокатъ (юрисконсултъ).

Въ санитарно отношение било увеличено числото на санитарнитъ агенти, които да се грижатъ за чистотата на града, забраняването да се отглеждатъ свини въ града, откриване на родилень домъ, нормировка на съестнитъ продукти, изработване и приемане на правилници за хлѣбопекарницитъ и слугитъ и т. н.

Отъ изложената, въ общи черти, до тукъ, дейность, на М. Колони се вижда, че той е желалъ да направи Варна единъ модеренъ европейски градъ, толкова повече, че за тоа сж способствували самото й географическо положение. За голѣмо, обаче, съжаление много отъ мероприятията му за постигане на цельта! Варна да стане такъвъ градъ, още презъ неговото кметуване, е срещналъ силно противодѣйствието отъ страна на нѣкои съветници. Не безинтересно е да приведемъ нѣколко такива мероприятия, които не сж могли да бждатъ на времето си осъществени.

Колони намислилъ де осигури за общината пѣсъчното

пространство между Варна, Гюндюзъ чешме и езерото, преди още да излѣзе нѣкой собственикъ. За това искалъ да прокара между езерото и морето единъ каналъ, но съветниците не се съгласили като мислили, че Колони съ това преследвалъ своя интересъ: да тече по скоро водата за воденицата му въ Бѣлево за да работи по-добре. За да разсѣе подозренията на съветниците, Колони заявилъ, че е готовъ да събори воденицата.

Колони е искалъ да отчужди Хасанъ-беевата гора отдалечена 5 километра отъ Варна, между шосето Добричъ — Шуменъ. Тая гора е била нужна за Варна, за да има где посетителитѣ на голѣмия пазаръ, който той тъкмѣлъ да от крива въ града, да пасатъ добитѣка. За отчуждаване на гората били нуждни 3,000 наполеона, обаче, съветътъ не се съгласилъ да ги отпусне. Тая гора отпосле я откупили селяни, изкоренили я и на това мѣсто засѣватъ храни.

На мѣстото на днешната приморска градина въ турско време имслю зеленчукова такава и скотобойна (до мостчето надъ дерето). Колони намислилъ да направи тукъ великолепенъ паркъ (градина), първа на Балканския полуостровъ, която да се простира отъ Хаджи Пенако („Златна котва“, сега „Елитъ“, чакъ до французкитѣ гробища. Общинскитѣ съветници му се изсмѣли на туй негово предложение и казали: „Старъ човѣкъ е, не му намирайте махна. Пространството е много голѣмо и тукъ се иска за украсяването му царска сила.“

Колони имъ отговорилъ, че ако не днесъ, то утре, тая широка гледка ще бжде тѣсна за разходка за варненскитѣ граждани и вие съ рамо ще да си пробивате пѣтъ за да се разхождате. Не искамъ да умра, преди да видя тоя паркъ (т. е. днешната приморска градина)“

Най-после съветътъ се съгласилъ да отпусне една малка сума, колкото за разчистване на зеленчуковата градина. Тогава Колони отъ нѣмай кжде намислилъ една комбинация. Сумитѣ отпуснати за градската градина (до сегашния театъръ зала „Съединение“), уредена на мѣстото на турскитѣ гробища, отъ единъ цариградски гъркъ и, сумитѣ отпуснати за приморската градина сгруппиралъ въ едно и съ тѣхъ започналъ да урежда новата градина отначало до мостчето. Когато вече работата около градината доста напреднала, тогава Колони поканилъ влиятелния между съветниците търговецъ Тракоолу да види новия паркъ и да се произнесе. И Тракоолу похвалилъ градината. Писаното въ „Варн. Коренякъ“ бр. 6 м. г., какво Колони ангажиралъ специалиста градинаръ г. Ан. Новакъ, който сегата е такъвъ въ приморската градина, не отговаря на истината, понеже Новакъ е дошълъ въ Варна презъ 1893 година когато Колони се билъ поминалъ.

Варна, Морската градина

бѣдат изградени хотел и морски бани, пресушени блатата около града, прекарани широки главни улици, построени театрален салон и музей, изградени месни и зеленчукови хали, издигнат Катедрален храм. Предвижда залесяване на нос Галата, защото „срамота е да виждат европейците тези голи баири“ и Франгенските възвишения, за да предпази града от силните ветрове. Сам докарва фиданки и започва залесяване около езерото. Ииска да отчужди девненската воденица за построяване на електрическа централа. За да финансира строителството на училище „Св. Наум“, Колони продава общински земи отвѣд старата крепостна стена.

Михаил Колони знае, че за да се осъществи това „въздигане“ на града се нуждае от под-

Варна, нос Галата

крепата на централната власт, затова кани княз Александър Батенберг във Варна. Княз Александър е настанен в гръцкия манастир „Св. Димитър“, който Колони обзавежда с личните си мебели, докарани за негова сметка специално за случая от Букурещ. При следващото си идване, князът остава в манастира близо месец, а заедно с него тук се съсредоточава целият политически живот на страната. Заражда се идеята за превръщането на Варна в лятна резиденция и общинският съвет решава да дари местността на владетеля, като я кръщават в негова чест Сандрово. Варна става лятната столица на България.

Михаил Колони умира на 10 януари 1893 г.

Склоновете на лозята под селото М. Франга сж били едно време залесени съ гжста джбсва гора. Съ време гората била почти изсѣчена и отъ тогава започнали да духатъ северни вѣтрове. За да запази Варна отъ вѣтрове и наводнения Колони намислилъ да залеси тѣзи мѣста, додето не бждетъ заграбени и свършено оголени. Съветътъ, обаче, не се съгласилъ съ това негово предложение и последствията на тоя отказъ се оказали много скоро на лице: мѣстата се разграбили и сетне дошло и наводнение. Едва тогава общината се е сѣтила да вземе мѣрки, ако не противъ вѣтровете, то противъ наводненията, като прекерала на това мѣсто каналъ.

Сжщо така Колони искалъ да залеси пространството около езерото, за да изсуши разлѣтата отъ езерото вода. Той докаралъ отъ Екрене много фиданки и ги насадилъ, но съветниците не дали отсетне защита на дрѣвчетата и тѣ били унищожени отъ добитъка,

Освенъ мѣстността около езерото, Колони искалъ да залеси отсрещната мѣстность Галата, гдето сега е текстилната фабрика на Асѣнъ Николовъ и карантината. Той казалъ: „Срамота е европейците да виждатъ тия голи баири“. Съветниците не се съгласили и решили да се продаде това обширно мѣсто по 4 лева декар, но и при тая низка цена не се явилъ купувачъ.

Интересенъ е следния проектъ на Колони: той поискалъ отъ съвета 8 милионенъ заемъ за регулация на града. Запитанъ отъ съветниците, какво ще прави тая крупна сума, той отгворилъ: „ще съборя гр. Варна, койго и тѣй съ тия постройки нѣма изгледъ на градъ.“ А на въпроса: какво ще прави тогава населението, Колони отгворилъ: „Ще настаня населението на палатки и като се урегулира града, което ще стане много скоро и съ много малко сръдства, ще раздамъ на всѣки състоятеленъ гражданинъ по 1000 кв. м. мѣсто.“ Съветниците отхвърлили това негово искане, като казали, че той искалъ да прояви ромънски чокойлъкъ.

За поддържане на градската хигиена Колони поискалъ да се направятъ въ града хали, въ които да се продаватъ съястни продукти: месо, риба, зеленчукъ и пр., тѣй като тия продукти се продавали изъ улиците, а месо на кобилица. Това негово искане съветътъ отхвърлилъ, подъ предлогъ, че щѣли да пострадатъ частните интереси на гражданите, които щѣли да бждатъ принудени да търсятъ далечъ тия продукти и друго, че нѣкои отъ гражданите щѣли да се лишатъ отъ приходите на дадените имъ дюкяни подъ наемъ. Понеже съветниците не му давали кредитъ, Колони направилъ на свои сръдства три хали: едната бѣ на „Ибрямъ капусу“, на мѣстото дето сега е построено зданието на варненския жителъ Н. Провадалиевъ, между Даниилъ Мановъ и III прогимназия „св. Кирилъ.“ Втората направилъ на мѣстото

„Бахчеванджи сжрасж,“ гдето сега е „Юнашкия салонь.“ Трета направилъ на „Балъкъ пазаръ“ гдето е сега зданието на „Ситето.“ Тукъ е имало струпанъ крупенъ воененъ складъ съ зидове отъ 11 метра височина, а въ подземието се държали военни припаси Тамъ сж биле пострсени 14 месарски дюкяни. Постройката на тия хали била дадена на предприемачъ; камънитъ за постройката се вземали отъ калетата (крепоститъ), които ограждали града. Общината, като видѣла че следъ построяването на тия хали на никого не дотежало и не попречило, а напротивъ, общината получавала добъръ приходъ отъ наема и можеше по-ефикасно да упражнява надзоръ върху месото и зеленчуцитъ, дошла до убеждението, че трѣбва да се изплатятъ на Колони похарченитъ отъ тего 37 000 лева. Избрала се една комисия, която да влѣзе въ споразумение съ касиера х. Дечо Василевъ, у когото се съхранявали паритъ, депозирани отъ Колони, която да првѣри редовността на разписки и смѣтки, защото нѣкои подозирали Колони въ злоупотрѣбления. Комисията признала разпискитъ за редовни и установила, че действително сж биле изразходвани 37 000 лв. и решила сумата да се повърне на Колони. Въпреки това, обаче, съветътъ пакъ останалъ недоволенъ отъ тая смѣтка, безъ да се радва отъ дохода отъ тритъ хали.

Колони разбралъ, че Варна и околноститъ ѝ ще се харесатъ на князь Александра I и затова намислилъ да го доведе тукъ и Варна да стане втора негова резиденция. Най-напредъ Колони гледалъ да склони Княза да дойде лично въ Варна и да я обиколи. Но времената тогава били бурни. Князътъ отъ самото начало се опасявалъ отъ разни неприятни изненади. Тогавашната политическа организация „България за себе си“ възбуждала силно духоветъ: едни били за организацията, други — противъ, но Колони е сполучилъ да увѣри Княза, че за него въ Варна нѣма опасностъ и той се съгласилъ да дойде. Преди всичко, обаче, трѣбвало да се потърси подходяща къща, където да слѣзе Князътъ. Колони намѣрилъ най-подходяща къща за Княза не въ самия градъ, а 8 км. вѣнъ отъ града: мѣнастира „св. Димитрий,“ до самия морски брѣгъ. Той платилъ 50 наполюена наемъ за мѣнастира и извадилъ всички намиращи се тамъ. Но понеже зданието останало праздно, то трѣбвало да се мебелира. Презъ това време въ града не се намирали за проданъ готови мебели, нито пъкъ могло да се набавятъ такива отъ частни лица. За това, за да се мебелира празния мѣнастиръ, който билъ вече превърнатъ на привремененъ княжески дворецъ, Колони заминалъ за Букурещъ и донелъ отъ тамъ своята мебелъ, съ която мебелиралъ двореца. Всичко това е ставало на негови лични сръдства. Въпоследствие той поискалъ отъ съвета да му плати превоза на мебелитъ отъ Букурещъ до Варна, но му било отказано. Когато всичко било готово, Колони

Манастир „Св. Димитър“

Варна, училище „Св. Наум“

поканилъ Княза да дойде въ Варна. Последниятъ приелъ поканата и пристигналъ на пристанището (скелята) Тукъ го посрещналъ Колони, предоставилъ му на разположение собствения си файтонъ, а пъкъ за себе си наелъ частенъ за да обиколи пжтищата, по които щѣлъ да мине Князътъ Следъ това Колони посрещналъ Княза въ двореца, за ксето билъ награденъ съ ордена за гражданска заслуга.

Мѣстото на сегашната градска градина „Санъ Стефано“ още отъ турско време били останали гробища. Колони поискалъ да ги вдигне отъ това мѣсто, като се мотивиралъ, че въ тѣхъ се криели апаши, кучета, добитъкъ и др. животни и на тѣхно мѣсто да построи нова църква. Това дало поводъ щото турцитѣ да се оплачатъ на Княза и той, като дошелъ въ Варна, се произнесълъ, че това мѣсто не било подходно за църква, защото пространството за една голѣма църква било малко и нѣмало мѣсто за народа и др. нужди, а вмѣсто него посочилъ поляната гдето днесъ се издига съборната църква: „тамъ“ — казалъ князътъ — „площадтъ е широкъ и има мѣсто за паради.“ На Колони не му станало добре отъ това измѣнение на плана, защото, споредъ него, на посочената отъ Княза поляна, тогава нѣмало никакви близки постройки. И понеже Князътъ трѣбвало да постави основитѣ на новата църква, то се приготвили за него сребърна лопата и чукъ, които сега се съхраняватъ въ Варненския археологически музей, положили е основния камъкъ и заминалъ за София.

Колони си помислилъ, че, може би, Князътъ е искалъ да услуги на турцитѣ, обаче, действителността доказала, че подозрението му било неоснователно, и, че Князътъ билъ предвидливъ. Колони люто се разсърдилъ и непрестаналъ да работи за вдигането на турскитѣ гробища, които грозѣли града. Той ги разрушилъ, като мѣстото обърналъ на градина, въ която отпосле се построили, бюфетъ и павилионъ за музиката, които днесъ несъществуватъ.

Колони така също поискалъ вдигането на турскитѣ гробища, които се намираха при сегашната малка градинка, срещу хотелъ „Лондонъ.“ Гробищата бѣха обградени съ еднометровъ зидъ, а до тѣхъ се издигаше голѣмата джамия „Абдурахманъ джамиси.“ Мюфтията не дѣвалъ да се продума за вдигане на тия гробища, но се намѣрилъ единъ културенъ турчинъ, който виждалъ, че действително тая грозотия е нетърпима всрѣдъ града и отъ него можало да се узнае начинътъ за вдигане гробищата. Той казалъ, че Къранътъ нѣма да позволи на мюфтията да се съгласи да се вдигнатъ гробищата, но Вие ще пишете до мюфтията, че ще вдигнете гробищата, е той, съгласно Корана, не смѣе да вдига глава противъ властта. Така и станало. Писало се писмо до мюфтията, започнало се вдигането на гробищата и мюфтията отишелъ въ общината и се помолилъ, прѣстѣта,

която общината ще дигне от тамъ, както и паметниците, да бъдат грижливо пренесени въ новитѣ турски гробища. Колони удовлетворилъ искането му и съ това мюфтията се задоволил. По късно, на 11/24 май 1902 г., въпросната джамия изгорѣ. Върхната частъ отъ минарето ѝ е запазено и се съхранява въ археологическия музей, както и фотографически снимки отъ самата джамия и хубавата чешма въ двора ѝ. За опожаряването на джалията турцитѣ обвиняваха българитѣ, че джамията била запалена отъ тѣхъ, но впоследствие се установило, че ходжата, когато е билъ на служба късно вечерята, е оставилъ кандилото да гори и отъ него се запалило пердето и джамията изгорѣла.

Колони потърсилъ да снабди града съ вода. Правилни се разкопки на Галата и се открили доста вода, но тогавашниятъ градски чешмеджия хаджи Махмудъ казалъ, че водата не могла да се докара въ града, защото трѣбвало да мине по пѣсъка покрай морето и последното всѣки пжтъ ще поврежда прѣстенитѣ кюккове (тржби). Колони следъ това наредилъ да се потърси вода въ Харами дере, на сжщото мѣсто, гдето сега е каптирана водата, но тогавашниятъ общински инженеръ Палазиянъ обяснилъ на съвета, че тукъ се искало царска сила да се докара вода отъ Харами дере въ града. Съветътъ, като взелъ предъ видъ, че общината нѣма отъ гдето да изразходва такива суми, отхвърлилъ този планъ.

Колони ималъ предъ видъ и други културни нужди на града, доколкото това е било възможно при тогавашнитѣ първобитни условия. Между другото, той поискалъ да построи въ града музей, обаче, съветниците не възприели тази идея, като възразили, че такъвъ има въ София.

Презъ двукратното си кметуване въ Варна, Колони, както се вижда, е направилъ повече отъ онова, което е било възможно да се направи за града ни въ всѣко отношение, благодарение на неговата предприемчивостъ, твърда воля, упоритостъ и широкъ замахъ.

Презъ време на второто кметуване отъ 16. X 1890 до 31. XII, 1892 г., къмъ края на годината, Колони се разболѣлъ, далъ си оставката, обаче тя не била приета, затова и въ началото на 1893 г. се е считалъ кметъ. На 8 януарий с. г. въ съвета било докладвано, че Колони билъ боленъ и му билъ разрешенъ еднсмесеченъ отпускъ, като билъ избранъ да го замѣсти Руси Матеевъ. Следъ два часа съвета билъ уведоменъ, че Колони починалъ. Решено било да се погребе на общински разноски въ двора на съборната църква, като заслужилъ на общината човѣкъ. Въ решението сж описани заслугитѣ му: 1) Спомагане четитѣ на Хаджи Димитъръ и Стефанъ Караджата за преминаване презъ 1868 г. отъ Ромъния въ България; 2) постройка на училището „св. Климентъ“; 3) по дѣлото на манастиря „св. Димитрий“; 4) за въздигане на българщината; 5) за въздигане съборната

Писмено дѣяние по освобож- денето на България.

Отъ чифликъ на чифликъ
„Петрушанъ“ близо до Гюргево.
(Изъ архивата на семейството
Мухтарови (Асѣнови).

Драги ми Михалане х. Костовъ
Колони,

По тия дни не знамъ да ли отъ възхищение и радостъ отъ голѣми печалби,¹⁾ или отъ добре отиване на работитѣ ни тукъ и околността ни, и въобще смѣтайки, че съ *Хаджията*²⁾, сме уредили работитѣ до тамъ, че и на конеца дава краища сж уравнени. И ако има нѣщо да ни липсва то е отъ малко значение. Толкова кусуръ незначи голѣмо нѣщо за нашия капиталъ, знаяйки и че и дѣдо ти Иванъ³⁾ обща вече да ни помогне съ нѣщо за усиляване *капитала ни*?

Сега ти трѣбва да гледашъ за движението на тамкашния ти капиталъ, като се погрижешъ за бързото увеличение на наличността въ *касата ти* ⁴⁾ И следъ не много време да можешъ да ни изпратишъ уговореното на опредѣление срокъ (ваде). Зертъ, само съ такова уреждане ще можемъ да *прокопса ми*⁵⁾ иначе нѣма хайръ отъ *берекета ни*⁶⁾ Глѣдай да може и тамъ Богъ да ти помогни.

И така севгилимъ Михалани дерзай и моли се винаги къмъ Бога.

Чакамъ до *двасти златни*⁶⁾ съ това ще можемъ да улеснимъ⁷⁾ вашитѣ съ нашитѣ, които сж достатъчни.

Селямъ ти пращамъ и на всички наши познати и добромисленници.

Ний тукъ всички сме добре, само мислимъ да не забатачама *капитала си*, поради *неопитността* на нѣкого?

Дерзай и като зная „Службата е моя славата е твоя“

(п.) Никола С. Асѣнови.

¹⁾ 4 часа 3. II. 1868 г.
²⁾ Чифлика до селото
Кьоклюджа „Мѣст.
Пирли-Екинлий.“

Из в-к „Варненски
кореняк“, 27 окт. 1932 г.

**Погребението
на Михаил Колони**

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Денчев, Борислав. „Диктатурата“ на Дядо Колони. // Денчев, Борислав. *Варна след Освобождението : Едно закъсняло възраждане на българщината* / Борислав Денчев. – С., 1998, с. 244-260

Табаков, Симеон. *История на град Сливен : опит от С. Табаков : Ч. 1 - 2, Икономически развой ; Народен бит.* - София : Сливенска култ. дружба „Д-р Селимински“, 1929. - 352 с.

църква; 6) за учредяване общинската болница; 7) преустройство и разширяване на приморската градина и пр.

Споредъ показанията на Г. Ноевъ, единъ отъ дългогодишнитъ съветници въ общината, Колони починалъ отъ гладъ и студъ, въ една студена дъсчена къща. Жена му Елисавета, останала безъ сръдства и въ оскъждица, била принудена да проси помощъ и въ 1896 г. общината ѝ отпуснала 700 лв. за да прекара зимата. Като не могла да се издържа въ Варна, заминала при своята племеница (бивша храненица) въ Бркурещъ и тамъ се поминала.

И тъй Колони, ксйто е дошелъ въ Варна съ много пари, като нѣмалъ къде да ги държи, и ги оставилъ въ общинската каса, която и улеснявалъ, най-последъ починалъ въ пълна мизерия.

Той н погребанъ въ двора на съборната църква задъ св. олтарь. Въ негова паметъ е наречена една отъ улицитъ въ III участъкъ.

Книжнина: Историята на гр. Сливенъ. т. II отъ Дръ С. Табаковъ; в. „Варненска Поща“ бр. 3054; 3056; 3058; 3059 за 1928 г. и в. „Варненски коренякъ“ бр. 5, 6 за 1929 г.

Архим. Иннокентий.

Отдѣлъ — Възраждане.

XXV.

Единъ исторически позивъ

на българитъ отъ гр. Варна за съграждане на храмъ и училище въ сжщия градъ.

Въ архива на Варненския археологически музей се съхранява единъ тефтеръ (24×34), съдържащъ 140 страници, прошнорванъ и подпечатанъ съ червенъ воскъкъ, не както сега се практикува подпечатването да става на последната страница, а е направено предъ първата, като шнурътъ (канапътъ) е прикрепенъ съ кржгълъ печатъ на самата кора на тефтера. Печатътъ въ сръдата е турски, а околоръстъ — български съ следующия надписъ: печ. черков. български Варна.

Предаваме напълно текста на позива, като спазваме и неговия правописъ.

Той започва отъ първата страница съ обръщение написано съ едри букви, а следъ това следва самия текстъ.

Прѣсвятиишии наши народни пастырье, почитаеми съ отечественници и прочии благодѣле!

На пр-много-то отъ Васъ е познато, че градътъ Варна, този естественнътъ ключъ на Дрѣвния миссiя, нѣнѣшнж

сѣвернѣ Българіѣ, беззаконно обсѣбенъ отъ пристрастнѣ-тѣ хышническѣ рѣкѣ фанаріотскѣ, бѣше довчера плячка на ускусно присадѣнѣ-тѣ тукѣ Елинщинѣ.

До прѣди малко врѣме бѣше заглѣхнало въ него всичко народно и българско, грабнато — усвоено — отъ желѣзнѣ-тѣ патерицѣ на Караказанъ, който сѣ мѣчи и сега да не допустѣ нито дума да сѣ продума въ този градъ — Варнѣ — на Българскѣ нашъ езикѣ.

Сѣщо ви сѣ познати такождѣ тѣжкѣ-тѣ матеріалны брѣмена на живушѣ-тѣ въ това намѣ принадлежѣще историческѣ и географическѣ бащино огнище българи, които сѣ усилены борбы въспрѣиха да сѣживѣтъ потѣпканныѣ отъ грѣчолѣята нашъ народѣ, който бѣше заглѣхнѣлѣ и потѣналѣ въ тинѣтѣ на Еленщинѣ-тѣ, сѣ цѣль зада екны изново славянското българско слово, което, както щѣ е гърмѣло тука, и прославлявало Твореца изъ устата на нашѣ-тѣ *Дѣди и Прѣдѣди* въ оныя мыли врѣмена, когато нашѣ-тѣ *Праотци* сѣ върдили тадева сѣ самопожертвѣвали: на животѣ си, Българскѣ-тѣ народѣ и неговата честь отъ Византійскѣ-тѣ Папѣлачѣ сѣганѣ.

Както тогава Византійцы-тѣ, така и днесѣ, въ благо-тѣ дни на Милостиваго ни Царѣ *Султанѣ Абдулѣ Азисѣ-Хана*, който благоволи да обнови сѣ *Высокославынѣй свой Ферманѣ* Дрѣвната ни отеческѣ църковна независимость; така и днесѣ казвамы тѣхното фенерско исчядѣе изново сѣ спусна да отемнѣ отъ сѣрдцѣто на Българіѣ-тѣ тѣж край морскѣ ключѣ, и чрѣзъ него да попѣпле изъ отечеството ни, въ което и успѣ сѣ непристойно и не позволително лукавство, да истрѣгне изъ подѣ нѣгѣтѣты на народны-тѣ ни дѣйци рѣченнѣ-тѣ градѣ Варна, като постигнахѣ да исключи *Царскѣ-тѣ Ферманѣ* изъ подѣ вѣдомството на Българскѣ-тѣ Экзархатѣ и сѣ ласкаютѣ сѣ това: че, жителитѣ на рѣченнѣ-тѣ градѣ ще останѣтъ въ тѣхнѣ-тѣ кошарѣ.

Макарѣ да сѣзнахмы на пѣлно сичката неравномошностѣ, слабитѣ си сили, за да сѣ впуснимѣ на открито еднорборство сѣ Великомошностѣ-та на Караказанѣ, на опашкѣ-тѣ на когото сѣ нанизали варолаца силлогосѣ, сѣ сѣкаквѣ непозволителны срѣдства сѣ стараятѣ да изгасятѣ българско то име отъ лицѣто на земѣ-тѣ. Нека ны послужятѣ за примѣръ тѣхны-тѣ огромны жертѣ, които виждамы ежедневно, да принасятѣ за подѣржанѣ-то на Еленизмѣ: въ Македоніѣ, Тракиѣ, па даже и самѣ-тѣ Българіѣ. А не е ли жално да глѣдамы, че този градѣ Варнѣ, прѣдверіето и ключѣ-тѣ на тържището въ цѣла Българіѣ да бѣдѣстаува прѣдѣ очите ны и погине!

Нѣй вѣдно сѣ най отличнѣ-тѣ българскѣ Епархіѣ обдѣржахмы винагы Прѣдставитѣль въ Цариградѣ до издаванѣ-то на Императорскѣ-тѣ ферманѣ, спомогнахмы всяческѣ за

Първо българско училище
въ Варна

Андрей Астарджиев

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Церов, Иван. *Петдесетгодишнина на българското училище в град Варна : 1860/61-1910/11 година / Иван Церов. - Варна : Печ. Войников, 1911. - 24 с.*

благоприятното рѣшеніе на распрѣж тѣ ни съ фенерѣ, и въ нищо неостанахмы надиря.

Итака изпълнихмы п. възможность, като вѣрны чѣда на Праотеческѣ тѣ си Вѣрж всичко което зависише отъ насѣ, като отъ бѣлгаре, съ цѣль: само и само да си оттѣрвемъ онова, което ни бѣхж грабнали враговеты. Сега обаче слѣдъ издаваніето на Высокогласный-тѣ Императорскій ферманѣ, не ни остава друго срѣдство за напрѣдѣ да продѣлжаваме борбата си спрямо грабителитѣ си и да запазимъ мыліи-тѣ си народѣ отъ явната опасность, освѣнъ съ съгражданіе-то на единъ Божіи храмъ и училище по языкъ тѣ ны. Нѣ по-неже нѣмамы нуждны тѣ затова матеріалны срѣдства и смы тѣврдѣ малцина; то пѣ общо рѣшеніе умолихмы и назначихмы двама отъ помѣжду малкото ны членове, да благоволіятъ и пріематъ тѣжкый тѣ трудѣ, който имъ възлагамы за (да) обыколжтѣ някой и други търговескы сбороуы и гѣ главны градове, въ който жизѣятъ и ся намиржтѣ просвященны наши съотечественницы, отъ който да гѣ просжтѣ доброволно то имъ дѣнежно пожертвованіе, колкото необходимо, толкова и неизбѣжно нуждны Богоугодны зевѣденія, въ който изново да зазвучи бащиното ни слово, и който ще бжджтѣ цѣнтръ прѣтежаніе на около живущы-тѣ бѣлгарскы населенія.

Като ся оглѣдамы, на около си виждамы врѣдомѣ тѣжкый-тѣ поминукъ и трудното положение на работыгѣ на съ-кыго отъ насѣ: спрѣлата търгоуія, общы, чѣстны и мѣстны нужды на всѣкы градѣ и общинж; съзнаваме на пълно, че настоящето ны може да бжде на мнозинж благодѣтели въ-тягостѣ; нѣ единственнжтѣ ни надѣжда е останала въ съ-чувствіе-то на любезнитѣ ни съотечественницы. На Васѣ прочее припадамы любезнѣйшій наши народны пастыри, почитаемы бѣлгарскы общины благодѣтелны Дружества и братства и всичкы прочіи родолюбци, и вы жарко молимъ да земете подъ серіозно обсжданіе прозбата ни. Защото безѣ Вашето съдѣйствіе и щедра помощь, оставамы отцѣпены и изгубены отъ цѣлото тѣло на народнжтѣ масса и, готова плячка на фенерѣ. Затова горѣщо умоляваме бѣлгаролюбца съ всѣкы чинѣ, званіе и полѣ да благоизволи и принесе своята дѣнежна жертва, безѣ да ся стиснява въ количеството на подаваніе-то си, като бжде увѣренѣ, че ще се пріемне то съ най-голѣма признателность, както и лептата на Евангелсж-тѣ вдовицж.

Приносящитѣ же настоящето ны сънародницы сж горѣ-поменатыгѣ досто = почетны двѣ лица, а именно: Г-нѣ Х. Стаматъ Сидѣровѣ и Господ. Николай Живковѣ; който сж каджрни и устно да вы расприкажжтѣ за не дописанитѣ наши мѣстны нужды; съ пълното си Ваше кѣмъ тѣхъ до-вѣріе, като привѣрчвате гѣмъ лично пожертвованіе-то си, който ще означавате съ пропись въ даденъ имъ отъ насѣ подпечатанъ и подтѣврдѣнъ затова дѣло тевтерѣ нарочна книга.

Бждете увѣрени; че почитаемитѣ Ваши имена съ щедритѣ Вы помощи ще останжѣ за вѣчно въ спомѣнъ при тукашны тѣ църковны Архивы и ще Вы бждемъ признателны за всѣгда.

На конецъ като Вы поздравлявамы сме Ваши тѣ.
Варна, 20 Априлий 1873.

Единородцы жители отъ градътъ Варнж.

На края е поставена следната резолюция: † Варненско Преславскый Симеонъ потвърждава. Следватъ три печата: 1) елипсовиденъ, наоколо съ надписъ: „Варненско-Преславска Митрополія 1872“, а въ срѣдата дикири и трикири; 2) кржгълъ, за който говорихме въ самото начало и 3) сжщо кржгълъ съ турски надписъ. Следватъ следнитѣ подписи: Андонъ Нидѣлковъ, Я. К. Славчовъ, Велико Христовъ, Госпудинъ х. Ивансвъ, Рѣико Николувъ, Н. Ангеловъ, Ангелъ Георгиовъ, Кир. Патриковъ, Д. Ивановъ, Т. Х. Паскалевъ, К. Михайловъ, П. Н. Меджидята, Стоянъ Ник, Сав. Георгиевичъ, Хр. Поповичъ, П. Д. Павловъ, Костадинъ Димитровъ, Андр. Д. Астарджиевъ и още два подписа, които не могатъ да се прочетатъ.

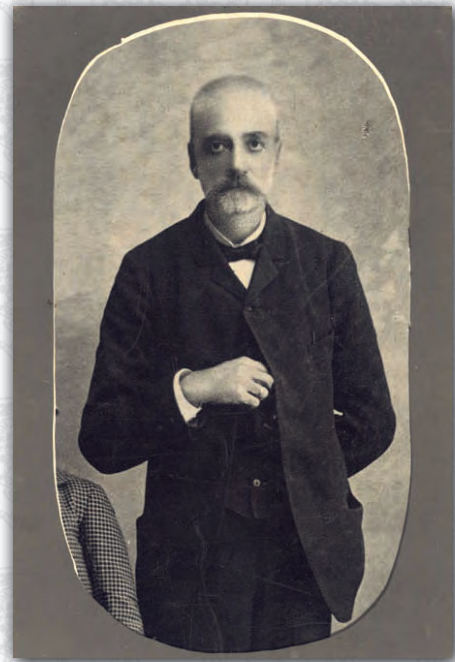
Помощи сж събирани отъ: Джума панаиръ, джумайскитѣ граждани, Разградъ, Цариградъ, Т. Пазарджикъ, Панагюрската община, с. Стрелча, Копривщица, Пирдопъ, Клисура, Сопотъ, Карлово, Калоферъ, Шипка, Казанлъкъ, Узунджовски панаиръ и Ени Загора.

Въ много градове, отъ гдето сж събирани помощи отъ разни институти, положени сж и тѣхнитѣ печати, затова, като интересни въ просвѣтно отношение, даваме тѣхното описание. Има следнитѣ печати: 1) „Тжрговско Терзийско Абаджийско Дружество 1852 въ Панагюриште“, 2) „Дѣтска дружина Китка въ Панагюриште 1873“; 3) „Женска Дружина Надѣжда въ Панагюриште 1873“; 4) „Женска Дружина Благовѣщеніе въ Копривщица“; 5) „Печатъ на читалището въ Ксривщица“ (има още две думи, но нечетливи); 6) „Женско Дружество въ Карлово Въспитаніе 1870“; 7) „Село Шипка Цр.: Оусп. Престѣя Бцы 1868“; 8) „Българско Читилище у Шипка“; и 9) „Ученическо Друж. у Шипка“.

На 16 стр. отъ тевтера се завършва събирането на помощитѣ.

На 17 стр. е направенъ общия сборъ на събраната сума, която възлиза на 11454¹/₂ гроша.

Останалитѣ страници сж съвършено чисти.

Христо Попович

Варна, 10 ноември 1930 год.

Отдѣлъ II — античенъ.

К. Шкорпилъ.

Великиятъ богъ на гр. Одессосъ (Варна).

Отъ досега намѣренитѣ старини въ града ни и близката му околностъ, може да се направи заключение, че Варна е имала най-славната история между всичкитѣ днешни градове въ Царството, и че тя е била най-важниятъ пунктъ на западното Черноморско крайбрѣжие отъ устието на Дунава до Босфора.

Това крайбрѣжие е било известно въ най-старитѣ времена като „Лѣвиятъ брѣгъ на Понта“ (Черно-море) и Варна се пада почти въ самия центъръ между крайнитѣ му точки.

Градътъ е билъ основанъ около 570 год. пр. Христа. Названието на града въ старо време е било Одессосъ, отпосле Одиссосъ, Одисситонъ и Одиссополисъ. Името Одесусъ се срѣща за последенъ пжтъ при Теофилакта Симоката, при похода на полководеца Петра, братъ на византийския императоръ Маврикия, противъ славянитѣ въ 596 год. сл. Христа.

Отъ края на VII вѣкъ сл. Христа градътъ се споменува съ ново име Варна, което означавало по-рано Варненското езеро, рѣката, която го съединява съ морето и града на южния брѣгъ на езерото. Византийскитѣ лѣтописци Никифоръ и Теофанъ разказватъ, че българитѣ сж стигнали (678 г. сл. Хр.) „до Варна близо до Одесусъ.“ Тогава българскиятъ ханъ Исперихъ е положилъ въ гр. Варна основата на новата си държава между Дунава, Черно море и Балкана. Самото име Варна сж смѣтаме за тракийско. Окончанието „асъ“ се среща у рѣкитѣ съ тракийско название, каквито се споменуватъ въ тая страна (Алутасъ, Артанасъ, Атирасъ, Ергиниасъ, Тирасъ и близката Батовска рѣка Вирасъ).

За голѣмата история на града имаме сравнително много малко сведения отъ старитѣ писатели, и само археологическитѣ издирвания могатъ да откриятъ нови страници за неговата история.

Историята на високата култура на града ни е заровена до 8 метра дебели пластове на сегашния градъ, които постепенно сж се насипвали въ течения на четвъртъ десето-

хилядолѣтие въ I-ви, а отчасти II и III градски участъци. От тия пластове постоянно се изваждатъ остатъци на постройки и предмети, които говорятъ за високия развой на града въ всѣко отношение и сбиркитѣ на Варненския музей все повече и повече разкриватъ булото на тъмното, но голѣмо минало на нашия градъ.

Единъ отъ най-любопитнитѣ исторически въпроси на града е въпросътъ за покровителя на града Одессосъ (Варна) „Великиятъ богъ“.

Сведения за този богъ ни даватъ автономнитѣ монети, които сж били сечени въ гр. Варна отъ IV вѣкъ пр. Христа 50 год. пр. Хр. и императорски монети отъ имп. Домициана 72 г. сл. Хр. до имп. Гордиана III — 244 г. сл. Хр. Най-пълното описание на монетитѣ на града Одессосъ има В. Pick. K. Regling. „Die antiken Münzen Dacien und Moesien, Berlin 1910, отъ който трудъ и се ползувахме.

Други сведения за Великия богъ ни даватъ надписитѣ, намѣрени въ гр. Варна, които представляватъ декрети на ефебитѣ (гимнастически сдружения). Такива декрети въ фрагменти сж намѣрени въ гр. Варна и Балчикъ. Върху два декрета, намѣрени въ гр. Варна, отъ 215 и 238 год. сл. Хр. се споменува за първи пжтъ тракийския прѣкоръ на Великия богъ „Дерзелатесъ“, като протекторъ на гимнастическитѣ сдружения въ гр. Варна.

Образътъ на Великия богъ се среща върху автономнитѣ и императорскитѣ монети на града.

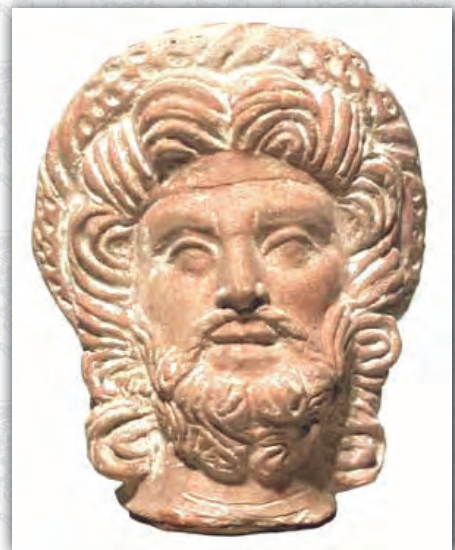
Великиятъ богъ е изобразенъ върху монетитѣ цѣлъ, като лежащъ богъ, като конникъ богъ, като стоящъ богъ и въ форма на глава и на бюстъ.

1. Лежачиятъ Великъ богъ представлява брадата фигура, полулежача върху една поставка съ една възглавница съ главата си на дѣсно; облеченъ само отъ гърдитѣ си надолу съ дълга дреха. Горната частъ на тѣлото му е гола, изправена и обърната напредъ. Въ лѣвата си ржка, подпрѣна върху възглавница, държи рогъ на изобилие (cornu copiae), притиснатъ до тѣлото му, а дѣсната му ржка е сложена върху колѣното му. Надъ долната частъ на тѣлото е изобразена амфора (стомна съ остро дѣно, дълго гърло и две дрѣжки) въ отвесно положение, обърнато надолу; отъ устата ѝ, при нѣкои случаи, капи илн изтича течностъ — вино.

Само малки измѣнения се срещатъ въ описания образъ: рогътъ на изобилие липсва на монетитѣ отъ III-то столѣтие; на монетитѣ отъ II и I вѣкъ пр. Хр. липсва подставката, а въ дѣсната му ржка се среща и жертвена паница.

Върху поставката или подъ лежащия богъ е името на града Одисситонъ.

Лежачъ Великиятъ богъ се среща и въ император-

Дарзалас

Дарзалас е тракийско божество на земните недра и растителността, на плодородието и богатството. Култът му е създаден от тракийския хинтерланд на гр. Одесос, днешна Варна, чиито жители го възприемат от траките и изсичат образа му върху сребърните си монети още от II век пр. Хр. Той е изобразяван като прав възрастен мъж с брада, понякога с венец на главата, с рог на изобилието и жертвена паница в ръце или като брадат тракийски конник с рог на изобилието. Един негов релеф е намерен в Шуменско. На него той е с дълга коса и брада, в дълга туника и наметало. Дарзалас е отъждествяван с Великия бог

от черноморските гръцки колонии, засвидетелстван от монети от IV век пр. Хр. – прав или полуплегнал брадат мъж с митра на косата и с шапка калатос – във вид на кошница, също с рога на изобилието и жертвена паница. Главният бог на града имал храм с култова статуя в Одесос. Антични монети, сечени IV век пр. Хр. в Одесос, са с лика на Дарзалас. През римската епоха в негова чест са устройвани спортните игри дарзалии.

скитъ монети, но богът лежи върху едно високо лъгло съ възглавница и една подпорка до главата му и рогът на изобилие държи съ повдигната дъснаца, амфората липсва (Имп. Траянъ, Адриянъ, Аврелий II в. сл. Хр.).

По-рано се е предполагало, че лежащата фигура представлява ръченъ богъ, но сега се установява, че преставлява „Великиятъ богъ“ — владѣтеля на ада — Плутона.

2. Второто изображение на Великиятъ богъ въ видъ на брадатъ яздець — като тракийски конникъ, се срѣща върху монетитѣ отъ III вѣкъ пр. Хр. Коньтъ крачи надѣсно. Яздецьтъ е облеченъ съ мантия (хламида) и гледа на дѣсно, въ дѣсната си ржка държи рогъ на изобилие и на главата му има шапка.

Същото почти изображение на бога-яздець срещаме върху една мраморна плочка, намѣрена въ тракийското селище между с. с. Каспичанъ и Могила. Конникътъ съ къдрава коса и брада е облеченъ съ къса куртка (хитонъ) и мантия язди въ галопъ на дѣсно, въ дѣсната си ржка държи рогъ на изобилие; подъ вдигнатитѣ предни крака на коня има олтарче и задъ него се подава глава на глиганъ, нападнатъ отъ куче.

Изображението върху главата представлява тракийския богъ Дерзелатесъ, който е приелъ атрибута на гръцкия богъ на ада — рогъ на изобилието и въ замѣна на това подъ силното влияние на тракийскитѣ съседи върху града Одесосъ е наложилъ прѣкора си на покровителъ на града Великиятъ богъ, който се нарича „Теосъ Мегасъ Дерзелатисъ“ (Великиятъ богъ Дерзелатисъ).

За обяснение на мѣстонахождението на плочката съ интересния релефъ, не е излишно да споменемъ, че близо до това мѣсто, отъ дветѣ страни на Мадарската рѣкичка, подъ Мадарскитѣ скали подъ с. Мадара, се намиратъ остатъци на тракийския градъ Dauzdava (Даусдава), който се споменува въ провинцията Долна Мизия (Moesia inferior) между Дунава и Балкана.

3, 4. Третиятъ типъ на изображението на Великиятъ богъ като „стоящъ богъ“ и само неговата глава се срѣща върху сребърнитѣ монети (тетрадрахми), най-художествено изработени монети на града ни.

Тѣзи монети сж били сечени отъ чиновника Кирса по случай отблъскването на Скордискитѣ въ 113 год. пр. Хр., отъ благодарния градъ въ честь на покровителя си Великия богъ, на който приписвали заслугата за освобождение на града.

И дветѣ страни на монетитѣ сж посветени на Великия богъ. Отъ едната страна е голѣма глава на бога, гледаща на дѣсно съ къдрава брада и къдрава коса, превързана съ панделка. Отъ другата страна Великиятъ богъ е изобразенъ

като въ видъ стояща брадата фигура, обърната напредъ и гледаща на лѣво, облечена въ двойна дълга дреха, държаща въ лѣвата си ржка рогъ на изобилие, притиснатъ къмъ тѣлото му и въ дѣсната ржка, прострѣна напредъ, държи една жертвена паница. Отъ двете страни на фигурата е написано Теу мегалу (на Великия богъ) и името на града напълно Одиситонъ или съкратено Оди, а подъ фигурата името на чиновника Кирса.

Същото изображение на стоящия богъ срещаме често и върху императорскитѣ монети (Траянъ, Адриянъ, Пий) и съ разни вариации: въ дѣсната — паница, върху олтаръ съ огънь (Аврелий) или безъ огънь (Северъ), или отъ рога висятъ класове и грозде (Комодъ) или съ кошница (калатосъ) върху главата на бога и съ горящъ олтаръ (Северъ, Каракала, Гета), или безъ олтаръ (Елигабалъ, Александъръ) или съ горящъ олтаръ съ вѣнци (Гордианъ III).

5. Въ видъ на бюстъ се явява Великиятъ богъ заедно съ бюста на имп. Гордиана III на сжщата страна на монетата и то единътъ бюстъ срещу другия. Великиятъ богъ е брадатъ, съ богата коса и върху нея кошница (калатосъ), гледа на лѣво и императорътъ е безъ брада и съ вѣнецъ на главата си гледа на дѣсно. Задъ главата на бога отдѣлно е изобразенъ рогъ на изобилието. Отъ друга страна на монетитѣ отъ този видъ има разни изображения.

6. Срѣщатъ се монети, върху които е изобразенъ само атрибута на Великия богъ — рогъ на изобилие и то върху автономни монети отъ края на II-ия началото на I-ия вѣкъ пр. Хр. и върху една монета на имп. Домициана, съ висящъ отъ рога гроздъ.

Култътъ на Великия богъ въ време на императоритѣ достигналъ своята кулминация при имп. Гордиана III, който е посетилъ градоветѣ Одессосъ, Варна и Маркианополъ (Рѣка Девня). Отъ тая епоха произлиза надписъ, който преведенъ гласи: „На най-божествения императоръ Маркъ Антонинъ Гордианусъ, градътъ на Маркианополитанитѣ (въздигнали) въ своето землище.“

Въ присѣтствието на имп. Гордиана въ гр. Варна сж били устроени и игри, въ честь на Великиятъ богъ наречени „Дарзалеи.“

По случай тия игри, сж били сечени и два вида монети: отъ едната имъ страна съ еднакви изображения — двата бюста на Великия богъ и на императора; отъ другата имъ страна при първия видъ има маса съ четири крака, върху нея сложена корона за наградата съ две палмови клончета, между две кесии съ пари и подъ масата една ваза съ две дрѣжки и при втория видъ има короната съ две палмови клончета и съ надписъ на сръдното поясче на короната,

Монети от Одесос

Аристотел

названието на игрището „Дарзалеа.“ При двата вида има наоколо името на града „Одисситонъ.“

Веднага следъ имп. Гордиана (244 г.) изчезватъ и монетитѣ на гр. Варна, изчезватъ и споменити за Великия богъ. Причината за това е ясна: въ това време въ гр. Варна и въ цѣлото Черноморско крайбрѣжие почнало вече да изгрѣва ново слънце на новия — по-великъ Богъ — Богъ на истинската правда, любовъ, равенство и братство, съ атрибута простъ кръстъ, върху който издъхналъ за великитѣ идеи въ полза на човѣчеството; предъ новото слънце стариятъ великъ богъ — на веселие, богатството и плодородие съ атрибута рогъ на изобилие и изпразднена отъ вина амфора — отново се е скрилъ и згушилъ тамъ, гдето първоначално е царувалъ, въ своето подземие

Не сж изтекли пълни 100 години отъ тържествата на Великия богъ въ присѣствието на Гордиана и на новия победоносенъ Великъ богъ се издигатъ великолепни храмове въ самия градъ Варна и близката му околностъ.

„Ефебията“ (юначеството) въ гр. Одессосъ (Варна).

Една отъ най-важнитѣ и най-интереснитѣ организации въ живота на гражданитѣ на стария градъ Одессосъ е била ефебията — юначеството, въведено въ града по примѣра на грѣцкитѣ градове.

Военната повинностъ на гражданитѣ въ гр. Одессосъ се е почвала съ навършване 18 годишна възраст, когато свободенъ и законно роденъ юноша, е ставалъ гражданинъ (sui iuris). При тая възраст юношата е ставалъ ефебъ.

Че ефебията се е почвала съ навършване на 18-та година, е известно отъ Аристотела (Athen. Politeia 42, 1), който въ една глава въ съчинението си, (писано до 324 г. пр. Христа) обеснява тогавашната ефебия. За ефебията преди Аристотела има малки сведения.

Въ гр. Одессосъ е сществувала ефебията още преди IV-ия вѣкъ пр. Хр.. Затова свидетелствуватъ остатъци на единъ мраморенъ гробъ (саркофагъ), който се съхранява въ Варненския музей (инвентаръ III, № 126). Остатъцитѣ на саркофага (6 парчета) сж намѣрени при драгирането на канала между морето и Варненското езеро, (900 мтр. отъ източния край на канала), заедно съ остатъци на античенъ храмъ, който е билъ обърнатъ въ християнско време на църква.

Върху една отъ отвеснитѣ вѣншни стени на саркофага, украсени отгоре съ изящно изработенъ корнизъ, е запазена частъ отъ релефа. На лѣвата страна на релефа е изобра-

зень юноша-войникъ (ефебъ), правъ обърнатъ напредъ; главата му е обърната на дѣсно и незначително наведена и изобразена почти въ пълнъ профилъ. Отъ фигурата е запазена само горната му половина. Главата на войника е покрита съ шлемъ, напълно въ форма на главата; задната половина на шлема е по-дълга и покрива главата на войника до шията, долния и страничните ѝ краища сж по-дебели. Предната частъ на шлема е само до челото на войника, тъй щото ушитѣ на цѣлото му лице оставатъ напълно открити; долниятъ край на предната половина на шлема е завършенъ съ изпъкнало поясче, спирално завито нагоре при краищата си и съ една плоска издатка въ срѣдата, до челото на войника. Подъ шлема, до ухото се подава частъ на кждравата коса на юношата. На върха на шлема има низкъ простъ гребенъ. Войникъкъ има само една дреха, която е премѣтната презъ лѣвото му рамо и покрива само частъ отъ лѣвата половина на гърдитѣ му; иначе койникътъ е голъ и се виждатъ мускулеститѣ му гърда, голата му шия и голата му дѣсна ржка.

Презъ дѣсното голо рамо на войника е прехвърленъ ремъкъ за широкъ мечъ, който виси наклонето отъ лѣвата му страна. Отъ меча ва ножницата е запазена само горната частъ, съ проста обла дръжка, разширена при долния ѝ край.

Горнитѣ половици на ржцетѣ на войника сж спуснати долу край тѣлото му, а долнитѣ имъ половици сж хоризонтално протегнати отъ дветѣ страни на войника; дѣсната ржка е отчупена, а лѣвата — протегната надѣсно, държи по срѣдата едно отвесно копие; въ дѣсната ржка е държалъ вѣроятно щитъ.

На дѣсно отъ войника е имало друга фигура (вѣроятно пакъ войникъ) права, обърната напредъ, отъ която е запазена само дѣсната ѝ гола ржка, държаща сжщото копие, което държи първиятъ войникъ, но до горния край подъ острието на копието.

Релефътъ е слабо изпъкналъ и обработката му и въ детайлитѣ показва грижливостъ и голѣмо изкуство; обработката на окоето показва още първия периодъ на скулптурата, която датира по-рано отъ V-тия вѣкъ пр. Хр.

Релефътъ е изобразенъ въ „Известия на Варненското Археол. Дружество“ кн. VII., стр. 50, фиг. 14.

Релефътъ представлява вѣроятно клетка на ефеба върху копието, което държи неговъ началникъ—ефебархъ или предаване щитъ, копие, шлемъ и наметало следъ едногодишно обучение на ефеба.

Споредъ Аристотела, следъ записването на юношитѣ въ гражданскитѣ списъци, тѣхнитѣ бащи се събирали споредъ градскитѣ участъци, наречени фили, да сложатъ особена клетва и сж избирали отъ всѣка фила по трима

мжже, по-стари отъ 40 години и отъ тѣхъ въ общото гражданско събрание (екклисия) е билъ избранъ отъ всѣка фила по единъ, наречени софронисти, които сж се грижили за организиране и обучение на ефебитѣ. Освенъ това е билъ избранъ отъ всичкитѣ граждани въ общото гражданско събрание единъ мжжъ за управителъ на цѣлата организация, който носилъ титлата „косметесъ“. Косметесъ съ всичкитѣ софронисти, следъ избора си, съ ефебитѣ сж обикаляли отдѣлни градски светилища, при които ефебитѣ полагаи клетка, — че нѣма да засрамятъ оржжието, нѣма да напустнатъ другаритѣ си въ време на бой, ще защищаватъ отечественото светилище, ще разширяватъ и облагородяватъ отечеството си, ще се подчиняватъ на законитѣ и на заповѣдитѣ на своитѣ началници, да търпятъ да се действува противъ законитѣ.

Следъ клетвата ефебитѣ сж се обучавали съ оржжие; обучението е траяло две години подъ ржководството на двама главатари; отъ особени учители се обучавали и въ лжкострелба, хвърлене на копие и съ хвърлящи машини. Не е известно да ли сж се обучавали и въ яздене (Аристотелъ не говори за това). Следъ едногодишното обучение, ефебитѣ сж били подложени на публиченъ изпитъ предъ гражданското събрание (еклесията), обикновено въ театъра и следъ това е имало прлгледъ на ефебитѣ.

Следъ благополучното свършване на изпита и прегледа, всѣки ефебъ е получавалъ отъ общината по единъ щитъ и по едно копие, често сж получавали и по една широка шапка (petas) или шлемъ и по едно намѣтало (chlamys). На втората година ефебитѣ сж служили като гарнизонъ въ пограничнитѣ крепости (peripoloi) и като стража по границата и по градскитѣ крепостни стени; обучавали се въ машировка, въ правене насипи и ровове въ обсадното изкуство.

Ефебитѣ въ времето на двегодишното си обучение, макаръ че сж били равноправни граждани, не сж упражнявали граждански права; изрично е казано, че тѣ не сж имали право да водятъ спорни дѣла, съ изключение спору бе за наследство, споръ за наследствени права на жрецкия чинъ. Ефебитѣ сж били освободени отъ всички публични данъци.

Разноскитѣ за ефебията за дветѣ години е плащала общината. За храна дневно е получавалъ всѣки ефебъ по четири обола (6 обола равни на една драхма) и всѣки софронистъ по една драхма. Чинъ косметесъ е била почетна длъжностъ, безъ каквото и да е възнаграждение.

Ефебитѣ сж се хранили на обща маса, споредъ участъцитѣ (филитѣ). Всѣки софронистъ е получавалъ отъ общината за храна на ефебитѣ въ негова фила и е предлагалъ смѣткитѣ за това при свършването на неговата длъж-

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Минчев, Александър Василев.
Одесос през елинистическата
епоха (края на IV в. пр. Хр. - на-
чалото на I в. сл. Хр.) / Алексан-
дър Минчев. - Варна : МС, 2007.
- 152 с.

ность. Има мнение, за което, обаче, нѣма доклади, че издържката на ефебитѣ презъ втората година е била на тѣх-на смѣтка.

Ефебската организация, споредъ Аристотела, е била стара и скоро следъ неговото време е била измѣнена. Възрастта 18 години не е била вече задължителна; въ единъ отъ ефебскитѣ надписи-списъци, се споменуватъ двама братя отъ сжщата фила и сжщото семейство, което би било възможно само ако тѣ сж били близнаци. Софрониски не се споменуватъ; времето на обучение се намалило за една година и ефебията не е била задължителна, затова и числото на ефебитѣ значително се намалява; намаление числото на ефебитѣ се дължи и на това, че общината се е отказала отъ издържката; длъжността софронисти е била премахната и отново се явява въ императорско време. Измѣненята въ организацията се датиратъ вѣроятно въ началото на III-тия вѣкъ пр. Хр. Ефебията не е служила вече за военни цели и ефебитѣ сж били въ това отношени замѣнени съ наемници (жолднери). Ефебията се ограничавала само съ богати граждани, които имали възможность да се издържатъ на собствени срдѣства, и тѣ сж се упражнявали само въ военни паради за тържествени случаи.

Нѣма никакви известия, кога е възникнала ефебската организация, за която говори Аристотелъ. Сигурно е, че ефебията е възникнала преди Аристотела презъ времето, когато всѣки гражданинъ е билъ задълженъ съ военната повинность. Не е известно кой е стоялъ на чело на ефебията при основаването ѝ (може би стратеги), и кой я издържалъ — общината, или всѣки ефебъ е служилъ на собствени разноски, и да ли ефебията е била доброволна или задължителна (вѣроятно е второто).

Списъци на ефебитѣ е имало още презъ времето на Аристотела. На чело на списъцитѣ е било името на архонта отъ сжщата година и името на единъ отъ епонимитѣ. Какво сж представлявали последнитѣ има споръ: едниѣ ги смѣтатъ за архонти, а споредъ други — тѣ сж били особенъ видъ герои; всѣки наборъ на ефебитѣ е билъ подъ покровителството на единъ герой; наборътъ е носилъ неговото име презъ цѣлото време на неговата военна повинность (42 год.), до 60-годишната му възраст.

Варна, 10 Априль 1931 г.

Год. XXXV Варна, 10 Априль 1931 г. Број 245-246

ВАРНАСКИ
ОБЩИНСКИ ВЕСТНИКЪ

ИЗДАВА ВАРНАСКАТА ГРАДСКА ОБЩИНА

Приложение къмъ брой 323-324 на Варненския Общински Вестникъ

Ив. П. Церовъ

Материали за историята на гр. Варна

Редакционенъ комитетъ при Варнен. археол. д-во

Отдѣли V и VI — Възраждане
и следосвободителенъ периодъ.

XXVIII.

Хараламби Ангеловъ

Печатница „Войниковъ“ — Варна, ул. „Чирпанска“ № 7.

Ив. П. Церовъ.

Отдѣли V и VI — Възраждане и следосвободителенъ периодъ.

XXVIII.

Хараламби Ангеловъ

Животътъ и дейността на старитѣ именити варненски кметове Михаилъ Колони и Кръстю Мирски, ярки радетели и за народнитѣ училища и градската ни библиотека, сж изнасяни въ мѣстния печатъ и познати добре на варненци; ала животътъ и обществената дейность на Хараламбѣ Ангеловъ, единъ сжщо отъ старитѣ ни кметове, презъ чието време, между друго, и първата по видъ градска библиотека въ Варна става **общинска** и се затвърдява, сж малко известни. Поради туй счетохъ за необходимо да дамъ тукъ кжси животописни вести за този нашъ общественъ деецъ, поетъ и книжовникъ, съ когото завързахъ близко познанство особено при учителствуването ми въ Шуменското педагогическо училище презъ учебната 1894—95 година.

Приятни и трайни впечатления остави той тогава у мене съ своя винаги тихъ и веселъ по тонъ говоръ по разни народопросвѣтни и лични въпроси, съ своето будно обществено чувство, искреность, дружелюбность и напредничавъ духъ. Данни сж взети и отъ книгата на Ст. Чилингировъ „Хараланъ Ангеловъ“, отпечатъкъ отъ Сборника на Българска академия на наукитѣ презъ 1915 г. кн. III.

Сега на предмета. Хараламби Ангеловъ е роденъ въ Шуменъ презъ 1845 година. Баща му, Ангелъ Василевъ, по занятие терзия, ако и беденъ, билъ човѣкъ ученлобивъ, та грижливо се старалъ синъ му да саърши четирикласното училище въ Шуменъ, уреждано презъ 1860-тѣ години отъ бележития учителъ, книжовникъ и драматистъ Добри П. Войниковъ. Последниятъ обикналъ много Хараламбѣ, задето отлично написвалъ зададенитѣ съчинения по словесность, а особено за похватността му да пише стихотворения. Обикналъ го и учителътъ по френски езикъ А. П. Границки за прилежанието му и по този предметъ и способността му да чете отбрани кжсове отъ френскитѣ класици. Поради туй,

Харалан Ангелов

Харалан Ангелов е роден в Шумен през 1845 г. Учи в класното училище на Добри Войников. Работи като учител в Жеравна, Шумен и Варна. Сътрудничи на редица списания. Депутат е в Учредителното събрание, няколко пъти е избран и за народен представител в Обикновеното народно събрание.

След изборите през април 1885 г., Харалан Ангелов, представител на цанковисткото крило, е избран от общинските

Родната къща на Харалан
Ангелов, Шумен

съветници за кмет на Варна. На този пост е от май 1885 г. до март 1888 г. (с изключение на времето от 12 януари до 26 февруари 1888 г., когато след касиране на поредните избори, постът се заема от Киро Меразчиев).

Харалан Ангелов продължава политиката на предшествениците си и особено на кмета Михаил Колони за модернизирани на града в европейски дух. Поставят се каменни настилки на нови улици, строят се обществени сгради и общински магазини. Изготвя се проект за централния площад „Мусала“, взема се решение за изграждане на помещение за пожарната команда. Изработва се план за водоснабдяването на града, като по тръбопровод се докарва вода

следъ успѣшно свършване четвърти класъ, Хараламби Ангеловъ билъ условенъ за помощникъ-учителъ въ Шуменското класно училище и поставенъ най-близко до учителитѣ си Войниковъ и Границки, които дълбоко почиталъ и отъ които сега доста нѣщо възприелъ.

Не следъ дълго време, обаче, Войниковъ напустналъ Шуменъ, дълбоко обиденъ отъ ропота на нѣкои шуменци срещу образуваня отъ него ученически оркестъръ, и Хараламби Ангеловъ, следъ като написва по този тжженъ случай едно злѣчно стихотворение противъ **недостойнитѣ синове** на Шуменъ, се условилъ учителъ за три години въ с. Жеравна, дето ималъ и главенството на училището, въ което, освенъ отдѣленията, постепенно се отворили и класове. Други учители били Ст, Кудевъ и Елена Златарова. Наскоро Хараламби основалъ въ Жеравна и читалище. Въ празнични пѣкъ дни държалъ речи въ училището по просвѣтни въпроси. Отрежда и частъ отъ заплатата си за бедни ученици. Селянитѣ го много обикватъ и увеличаватъ заплатата му за третата година отъ 50 на 70 турски лири годишно, безъ той да иска. Всеобща била почитътъ му и въ околността.

Въ Жеравна Хараламби Ангеловъ е писалъ и голѣма частъ отъ своитѣ стихотворения — съ младежки копнежъ развива бърза плодовитостъ и се заражда у него усѣтътъ на поетъ. Оттукъ сж пращани за напечатване въ Цариградското списание „Читалище“ и нѣкои отъ неговитѣ поетични творения. Отъ тѣхъ първо е **еклогата** му¹⁾ „Развалинитѣ на Преславъ“, която по-нататкъ изцѣло изнасяме, заедно съ други две отъ неговитѣ многобройни стихотворения, близки намъ не само по време, но и по духъ. Днесъ тѣ иматъ негли малка стойностъ, ала въ онова оскждно време отъ подобни творби, тѣ имаха висока ценностъ — съставяха събитие въ нашата поезия, и ние сме ги чели съ неизказана наслада и възторгъ. Пѣкъ и колцина бѣха тогазъ нашитѣ поети и литератори? Едничкъ на върха на своята слава бѣ Петко Р. Славейковъ. Съ него и Хараламби Ангеловъ ходилъ отъ Жеравна да се срѣща въ Цариградъ и да беседуватъ по литературни въпроси. Славейковъ далъ ласкава преценка на еклогата му. Тѣй обнадежденъ и окриленъ, Хараламби се връща и напряга сили да разкрие въ по-широко творчество съкровениѣ си чувства и възжеления. Между друго, съчинилъ пѣсенъ и за посрещането въ Жеравна на екз. Антима въ 1872 година.

Презъ 1874 г. Хараламби Ангеловъ идва въ Варна при по-голѣмия си братъ Никола, търговецъ тукъ, дето остава една година, сблжава се съ главния учителъ на Варненското трикласно мжжко училище Хр. Самсаровъ, проучва хода на

¹⁾ **Еклога** (грѣц.), избрано стихотворение, съчинение изъ просто-народния животъ.

варненските народни училища, както и на онѣзи въ Варненско, ходи при произвеждане годишнитѣ испити на ученицитѣ тамъ заедно съ българския представителъ отъ Варна по черковния въпросъ Господинъ х. Ивановъ, държи речи за ползата отъ учение; раздаватъ на отличилитѣ се ученици нѣкои нравоучителни книжки и събира сведения за ученицитѣ, училището и селото, които и представя на епархиалния съветъ въ Шуменъ.

Презъ учебнитѣ 1875—76 и 1876—77 години Хараламби Ангеловъ учителствувалъ въ Шуменъ и продължавалъ да пише стихотворения. Следъ туй отново идва въ Варна, дето престоля до влѣзването на рускитѣ войски въ Шуменъ, който се предалъ съ особенъ договоръ на 6 юний 1878 г. Става секретаръ на градския съветъ въ Шуменъ, членъ на окръжния училищенъ съветъ съ изрично протоколно постановление, че нему предимно се възлага грижата за училищата въ града и окръга. Следъ туй билъ назначенъ окръженъ началникъ въ Ломъ, сетне окръженъ управителъ въ Разградъ, отдето билъ уволненъ презъ време на преврата на 27 априль 1881 година, като човѣкъ съ либерални убеждения. Тогава се заражда у него помисълъ да се предаде наздраво вече на поетична дейность. Идва въ Варна при брата си. Но тукъ наскоро билъ назначенъ за секретаръ на общината при кмета Мих. Колони.

Презъ 1884 година бива избранъ за помощникъ — кметъ, а на 20 май 1885 година — и за варненски градски кметъ, която длѣжностъ заемалъ до 12 януарий 1888 год. и отъ 20 февруарий 1888 г. до 16 априль сѣщата година.

Като помощникъ—кметъ въ Варна, Хараламби Ангеловъ билъ избранъ и за народенъ представителъ отъ Прѣславската околия; но въ София го занимавали повече въпроси по изящна литература и изкуства.

А като кметъ той преживяха размирнитѣ събития презъ 1886 година следъ свалянето на князь Александра. Разбунтуватъ се войсковитѣ части въ Варна и началникътъ имъ майоръ Сарафовъ, привърженикъ на свалянето, распореджа да се арестува кмета. Дружинниятъ пъкъ командиръ капитанъ Караджовъ заема противно становище и смогва да арестува Сарафова. Застава тогазъ Хараламби Ангеловъ начело на противницитѣ на свалянето на княза, чиято страна, както се знае, и успѣва.

При кметуването на Хараламби Ангеловъ се съгражда въ 1887 година зданието за първоначалното училище въ Варна „Свети Кирилъ“, преустроено и разширено недавна за прогимназия. Превръща се въ сѣщата година и библиотеката на Книжевната дружина въ **общинска**, изработва се наредба за управлението ѝ и въ общинския бюджетъ се предвижда сума за нейното поддържане и твърдо закрепване.

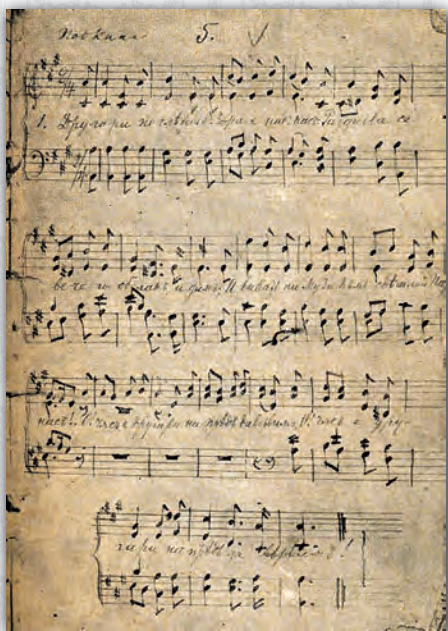

Харалан Ангелов с читалищни дейци от Варна

от местността „Теке Караач“, изграждат се няколко обществени чешми.

Закърмен с възрожденски идеали, Харалан Ангелов полага усилия за издигане на културно-просветния живот във Варна. През неговия мандат се освещава новата сграда на Мъжката гимназия (1885), провежда се търг за построяване на училище „Свети Кирил“.

Харалан Ангелов умира през юли 1904 г.

Нотен текст по стихове
на Харалан Ангелов

После кметуването въ Варна, Хараламби Ангеловъ биде назначенъ окръженъ управителъ въ Разградъ и заема тамъ тази длъжностъ четири години, следъ което бѣ премѣстенъ въ Стара-Загора, отдето презъ 1894 година си подава оставката и се оттегля въ родния си градъ Шуменъ. Тамъ прекара последнитѣ години на живота си. Помина се на 25 юлий 1904 година отъ охтика.

Хараламби Ангеловъ умрѣ нежененъ. Въ Шуменъ той живѣеше само съ майка си. Но много е помагалъ на други. Изобщо, той бѣ човѣкъ твърде отзивчивъ.

Поетични творения.

Поетичнитѣ творения на Хараламбѣ Ангеловъ по съдържание сж предимно исторически и просвѣтни. Има и такива, засягащи народостнното българско възраждане—характерни за онова време. Първитѣ сж повечето тжжни. Ала почти всички сж написани съ размѣра ямбъ (двусрична стѣпка съ ударение на втората срѣчка), по влияние на рускитѣ поети преди и следъ Пушкина.

Тукъ изнасямъ само три отъ неговитѣ поетични творения:

I. Еклогата му „Развалинитѣ на Преслав“, — съчетание отъ строфи по подѣражание на Батюшкова и Пушкина.

1. Вечъ дневната звезда на западъ си гори
и тихъ вечеренъ вѣтъръ вѣе;
ей луната с'яви: надъ гжститѣ гори
съ бледнава свѣтлина тя грѣе.
5. Въ дълбокъ е сънь Преславска всичка кржжнина:
Тукъ самъ единъ рибаръ повиква си другаря
и леко отзивъ тихъ на гласъ му отговаря
въ тази нощна тишина.

10. Азъ тукъ връхъ тоя рѣтъ надъ Тича възвишенъ,
при тия равнини цвѣтущи,
замислено стоя подъ тоя украсенъ
небесенъ сводъ съ звезди блестящи
и гледамъ предъ очи останки жалостни
отъ древность българска: палатѣтъ прахъ и пепель,
15. самъ-тамъ отжжсьци отъ мряморъ бистросвѣтелъ
и жбести стени! . . .

О! тукъ намирамъ азъ за наша старина
възпоминания горчиви;
злочастенъ паметникъ за славна столнина:

20. Ахъ! тѣзъ поляни мълчаливи
и тоя пусти лесъ, сега тѣи онѣмѣлъ
сж били зрители на старата ни слава
вътозъ древний български престоленѣградъ Преслава,
кой съ слава е гърмѣлъ.

25. Съ метежъ, мълва и викъ ечалъ е тоя лесъ.
А днесъ какво се въ него чува?
На вълци дивий вой, на мечки страшний гласъ
и грозно бухѣлъ въ ноцъ бухува,

и тамъ, де нѣкогажъ се виждали безброй
30. кѣщи и домове великолепни, красни,
останали сж днесъ развалини безгласни
и мълчаливъ усой!

А въ оня тъмний долъ, де Борисъ—Михаилъ
приелъ ноце Христова вѣра,

35. днесъ рѣка си шумти съ единъ шумъ сладъкъ, миль,
като да иска да накара
край нея кой мине, да метне тамъ очи:

„О, тука, да рече, е нѣкогажъ гърмѣло
„отъ глъчка, весель викъ, а днесъ какъ онѣмѣло!

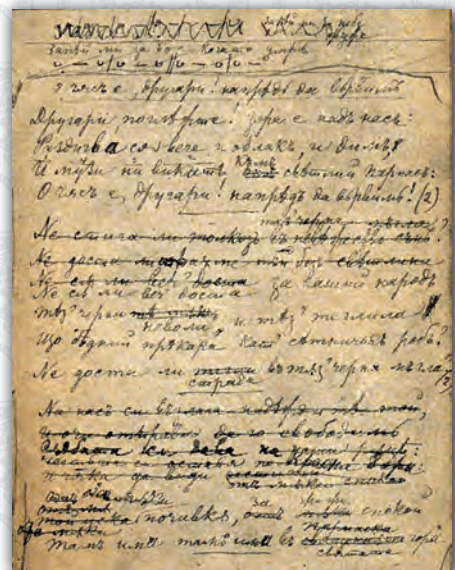
40. „Все мъртво, все мълчи! . . .

Ахъ! какъ се изгубилъ отъ земното лице
тозъ градъ така прочуть и славенъ?
О, време, само ти съ твой остъръ ножъ въ рѣце
можъ да съсипешъ такъвъ споменъ!
И ти, ти си то, що си мѣнило въ прахъ
на славний тоя градъ и църкви и палати;
по-страшни отъ смъртъта, твоитѣ зли преврати
сж намъ въ ужасъ и страхъ!

(„Читалище“, 5 юний 1871 г.)

II. Пѣсенъ за прослава на Царь Борисъ — Михаила.

1. Всички тукъ днесъ събрани
да възпѣемъ съ весель гласъ
благодарни, хвални пѣсни
къмто Бориса, царь нашъ.
5. Тоя нашъ любимъ владѣтель
отъ небето озаренъ,
съ небесенъ блѣсъкъ свѣтлень
въ свѣтъ яви се освѣтлень.

Рѣкопис
на Харалан Ангелов

10. Нека вдигнемъ горе ржце
и съ хвалителни уста
да благодаримъ отъ сърце
тъй на нашъ любимъ баща:
-

15. „О, царю нашъ най-любезенъ,
задължилъ си крайно насъ,
катъ показа християнски
пжтъ на рода нашъ.
-

20. Ти си първото свѣтило,
що блистяше въ нашия родъ,
кой живѣйше въ мрачно було
подъ идолски небосводъ.
-

Нека хвалимъ съ сладкогласни
пѣсни тоя нашъ царь,
и да славимъ съ нови химни
мждрия нашъ господарь.

25. О, блазе ти, нашъ народе,
че си се съсъ мжжъ сдобилъ,
кой отъ тъмность те изведе,
детъ си толкозъ вѣка гнилъ.

(1866 година)

III. Стихотворение съ просвѣтенъ характеръ.

1. Вечъ заря отъ наука
загрява въ Българско навредъ;
обича честь, сполука:
напредъ, напредъ, напредъ!
-
5. Ахъ, доста сме тъй спали въ мракъ:
за насъ огрява слънчевъ зракъ,
отъ свѣтлость да покажемъ знакъ.
-

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Ангелов, Харалан. Стихотворения / Х. Ангелов. – София : Т. Ф. Чипев, 1934, 220 с.

Дряновски, Борислав. Кметовете на Варна : Ч. 1-4 / Борислав Дряновски . - Варна : Славена, 2010-2016

Представя се добър повод да вжам
и зарадъ нашия миль народъ
10. да вкуси отъ учене плодъ.

Вечъ заря отъ наука
загрява въ Българско навредъ;
обрича честь, сполука:
напредъ, напредъ, напредъ!

15. Вечъ време е и сгоденъ часъ,
въ когото музи съ веселъ гласъ
зоватъ къмъ свѣтлостъ всички насъ.

Ей, часъ е да се учимъ вси —
съ наука всѣки да се краси
20. за въ полза на народа си!

Вечъ заря отъ наука
загрява въ Българско навредъ;
обрича честь, сполука:
напредъ, напредъ, напредъ!

(1875 година)

Х. Ангелов на младини.
Рисунка по портрет
от М. Н. Никифоров

Варна, 18 септември 1933 год.

Том. 3002
Варна, 18 септември 1933 год.
Брой 223-224

ВАРНАСКИ
ОБЩИНСКИ ВЕСТНИКЪ

ИЗДАВА БАРНАСКАТА ГРАДСКА ОБЩИНА

Отдѣлъ V. — ВЪЗРАЖДАНЕ.

Единъ махзаръ на българитѣ отъ гр. Варна до Високата порта въ Цариградъ.

По примѣра на другитѣ градове въ обширната бивша Турска Империя населени съ българи, но угнетявани отъ Фернерското духовенство, и варненци не закъснѣли да отправятъ до Високата порта своитѣ оплаквания противъ казаното духовенство и да настояватъ за свое родно таково. Всичко това тѣ сж изложили въ подадения махзаръ, който тукъ дословно привеждаме съ спазване и на самия прѣписъ.

„Вѣроподанныитѣ Българіе житѣлы отъ Варненската Окружностъ, взематъ смѣлость да подносятъ настояща-тж си покорна жалба прѣдъ Високославното Правителство на Негово—Царско Величество Милостивый си Господарь и Царь Султана, за когото непрестанно ся Богу молятъ да го поживи и укрепи.

Българскый народъ, въ църковно отношение подчиненъ на Управленіето на Високото Гръцко Духовенство, има зла честь да види себе си докаранъ до крайно нѣраственно и вѣщественно Разорѣніе за да осжществи властолюбивитѣ и Корестволюбивитѣ си помисли. Гръцкото Духовенство, допушта си най-недостойны и бѣзстидны постѣпки; въ имя на рѣрата угнѣтѣва разновидно, съблѣча народа и съсипва му благосъстояніето за общій вредъ на Държавата, съ гоненіе языкани и въ църквитѣ и въ училищата и по къщитѣ съ гоненіе народностъ-тж ни; и съ истребленіе всичко народно: То, подъ имя на просвѣщеніе, налаганы по силно свойтъ языкъ, сили ся данѣ прѣлива съ това, что-то не сме и карани изъ пѣть, който води къмъ цѣль несъобразна съ нашитѣ поданнически длѣжности; Гръцкото Духовенство, като не познава языка ни, не само, че не е способно да ни даде нужднатж хранж, както иска вѣратани, но още намѣсто всяко слово за утешеніе то сѣе между народани раздори, а найповече нѣ обѣзчестѣва и крѣветѣ.

Далѣчъ отъ да изпълнява свѣщенныитѣ званія, да укрѣпява народа въ поданническитѣ му длѣжности и какъ-то го иска вѣратж да прѣвѣрзва сърдцатани по стегнато за Пре-

стола, то проповѣдва и Словомъ и дѣломъ умраза къмъ правителството предъ което отъ друга странж кове различни лъжи и клевети противъ народа; най-сетне то съ безпрѣмѣрній си разкошній и безъ нѣравственній си животъ подава примѣръ за крайно разврѣщеніе.

Българскій народъ, следъ толкова си бѣзъ полѣзни жалби отъ какъ ся обѣди за не изправимостъ-тж на закоренелото възъ злини Гръцко Духовенство, въ желанието си да упаци чисто вѣрата си която е православна та да прѣдъ упаци отъ съвреме, погиблеъ народностъ-тж и языкаси, да бжде, както го желеае вѣренъ подданикъ на Царското Правитѣлство, а не рая на Гръцкій народъ чрѣзъ Гръцката Патриаршия и изложенъ на чужды влѣнія и най-сетне, за да прѣдвари крайній развратъ, по Религиозна съвестъ разврѣза отъ противохристѣанско-то подчиненіе на Гръцката Патриаршия и отъ хвърли несносній вече желѣзній яремъ.

Въ пълна увѣренность, че Царското Правителство тачи свободатж, и почита за единж отъ свѣтиты си Грижи да бди за съхраненіето на вѣра-та и нѣравственностъ-та на сички-ты си подданици, който Божий промысль му е повѣрилъ Българиты отъ собствено — побужденіе, пожелахж и желаятъ да сж възобнови въ славниты Сила дни на Премилостивый имъ Царь, независимостъ-тж на народната имъ Іерархіж, която Гръцкото Духовенство понеси и съ незаконенъ начинъ си е подчинила отъ тагава нѣма и единъ вѣкъ Българскій народъ, като има свой Священній и Духовны лица, достойни да испълняватъ Священно-то назначеніе, на Епископи, нѣма никаква нужда да притича до Гръцки Епископи, или до други чужденци, и Духовенство, при Българска-та въ Цариградъ Църква, препозната вече отъ Народътъ за истенско Духовно началство за Българи-ты то като добые Височайше подтърженіе и съизволеніе, за независимо и действитѣлно, въ уреждане църковниты работи по Епархіи-тѣ на които Христѣанско-то населеніе състой отъ Българи, ще нареди — духовни Заведенія въ които да сж преготвятъ, заколкто лица Духовни бы сж показала нужда. Въ несъмнена Вѣра на прогласни-ты Хати-Хумуюна великодушни обѣщанія, които подаватъ Правдина за една какви мѣлости на всички подѣданнечески народи, подчинени подъ Скиптра на Негово Царско Величество. Вѣроподанниты никакъ ако и да не сж съмняватъ, че Ц. Правителство въ благодворно-то си вниманіе отъ углабено испита и оцѣни праведни-ты имъ невинни желанія, представени токова си пъти, въ многобройни жалбыщеге Освѣти съ Височайшето си съ изволеніе да подари и на тѣхната Църква високо-то си покровителство.

Вѣроподанни-ты по долоподписанни Българи въ страхж

Варна в началото на XIX™ в.

Варна, 1928 г.

за лоши Слѣдствія, отъ такава проповѣдь, както за народа така и за Държава-та за своя и подданническа Длъжност почитатъ да пребръзгатъ, съ имя на всички си братія, что живѣятъ по Окружностъ-тж Варненскж да изпатжтъ нарочно Прѣдставитѣль при Царско-то Правителство. Г-на Атанаса Георгіева, за да си тълкува и прѣдстави опасно-то положеніе въ което сж докарани и неминуема нуждж. За удовлетвореніе на невинни-ты имъ желанія, които сж :

1. Да благоизволи Цар. Правителство съ Висачайшіето си препознаніе подвърженіе да Освяти независимостъ-тж на Іерархіж-та на Българскій народъ, като на народъ особенъ по произхождение, по языкъ и по нравы и да отвѣрди на Духовно началство на Българска-тж Іераршіж Духовенството прѣдъ Българска-тж въ Цариградъ църква, която вече цѣльній народъ препознава за такава и желае да го има свой прѣдставителъ предъ Ц. Правитѣлство.

2. Да позволи Цар. Правит. каквото Българско-то Духовно-начальство, спомогнато отъ Прѣдставитѣли, избранни отъ народа да уряди Църковни-ты работи, и Управление на Епархій-ты, които на Царско Здравіе населяватъ Българи

Като подданници на които вѣрностъ-тж и прѣданностъ-тж е засвидѣтельствована съ толкова си случаи, Българи-ты въ желаніе-то си да уцѣлжтъ съюза, който ги свързва за Престола, иматъ смѣлостъ днесъ цѣли молби да хвърлятъ подъ подножіето на Престола въ пълна увѣренностъ, че Ц. Правитѣлство не ще даде престѣпъ на клеветни внушенія, които се селятъ даги отласнатъ отъ Законното имъ. Правитѣлството съ Височайшіето си изволеніе върху правилни-ты желанія на Покорни-ты си подданници, ще имъ подаде благопріятни случаи да покажатъ направо най-блистателно своята готовностъ въ да жертвовать и животъ и имотъ за Прѣстола на Ц. Величество, закогото непрестанно сж Богу молятъ.“

Отдѣлъ IV — ТУРСКИ.

Превземането на гр. Варна отъ ЗАПОРОЖ- КИТЪ КОЗАЦИ. (1605 или 1617 г.)

Това е една историческа пѣсень, принадлежаща къмъ категорията на малорускитѣ народни пѣсни, наречени „думы“. Тя е записана и обнародвана отъ бившия професоръ при Львовския университетъ въ неговия сборникъ „Народны пѣсни галицкой и угорской Руси“ I (Москва).

Тукъ предаваме оригиналния текстъ на пѣсеньта и превода ѝ направенъ отъ г-нъ Я. Романчукъ.

Ето и самия текстъ:

Кляла царица, вельможна панй,
Чорное море проклинала:
— „Та бодай, море, не процветало,
Вѣчными часы вѣсыхало.
Ой що мого сынка, единичика,
Единичика у себе взяло!
Та ци бѣ я войську не заплатила
Червонными золотыми,
Та бѣленькими талярами?
Ци бы я войско не приодѣла
Червеною китайскою,
Заслугою казацькою? . . .“

* *

А въ недѣленьку, пораненьку,
Закликано въ громадоньки,
До казацькой порадоньки,
Стали рады додавати,
Одколь Варна доставати,
Ой ци съ поля, цили въ моря,
Цили съ той рѣчки невелички?

* *

Послали посла ажъ подъ Варну . . .

Превземането на Варна,
1928 г.

Край Варна, 1928 г.

— 5 —

Поймавъ же посевъ Турчанина,
Старенького ворожбита;
Стали его выпыто вати,
„Одкаль Варны мѣста доставати?
Ой цы съ поля, цы изъ моря,
Цы изъ той рѣчки невелички?“
„А ни съ поля, а ни съ моря,
Ино съ той рѣчки не велички.“

* *

А въ недѣленьку пораненьку
Бѣгутъ, плывуть чевенцями,
Побыскують веселцями
Вдарили разомъ въ самопаловъ,
Въ седлшпядый отъ папаловъ,
Якъ повсоткою изъ гарматы,
Стали усѣ козаки до ней ся добувати,
Стали турки нарѣкати;
Стали Варны мѣста доставати —
Стали Турки утѣкати;
А якъ утѣкали,
Тую рѣчку невеличку проклинали:
„Бодай, рѣчка, не процветала,
Вѣчными часы высыхала,
Що насъ, Турковъ, въ себе взяла,
Тай въ невелю всѣхъ задала! . . .“

* *

Була Варна здавна славна,
Славнѣйи козаченьки,
Що той Варны мѣста достали,
И въ ней Турковъ всѣхъ забрали.

П р е в о д ъ

Царицата, всемогщата господарка, проклинала Черното море: „Да не си, морето, цѣвтѣло и вѣчни времена да си изсѣхвало, за гдето прибрало при себе си моя едничъкъ синъ! Не бихъ ли азъ платила съ червени златни и бѣли талери воененъ данъкъ? Не бихъ ли азъ облѣкла войницитѣ съ червена китайска (панделка) — за козацитѣ услуги?“

Въ недѣля сутринята сж били повикани на съвещателно събрание козацитѣ. Захванали сж да се съвещаватъ отъ коя страна да превзематъ Варна, дали отъ къмъ морето, или откъмъ тази малка рѣкчица? . . . Пратили сж делегатъ чакъ до града Варна. Пратеникътъ имъ хваналъ въ пленъ единъ старъ турчинъ — предсказвачъ. Захванали сж него (турчина) да разпитватъ: „Отъ къмъ коя страна може да се превземе Варна? Дали откъмъ полето, или пъкъ откъмъ тази малка рѣкчица?“ — „Нито откъмъ полето, нито откъмъ морето, но откъмъ тази малка рѣкчица“. Въ недѣля много рано бързатъ и плуватъ козацитѣ съ лодки, а веслата имъ се бѣлѣятъ: всички вкупъ сж изгърмѣли отъ „самопалитѣ“ (малки орждия) и отъ седемпедитѣ „запали“, а полустотната военна часть изгърмѣла съ орждия (топове). Козацитѣ започнали да шурмуватъ Варна, а турцитѣ — да се оплакватъ. Козацитѣ започнали да превзематъ града, а пъкъ турцитѣ — да бѣгатъ, а бѣгайки проклинали тази малка рѣкчица: „Ти, рѣкчице, да не си процвѣтѣла, а въ вѣчни времена да си изсѣхнала, за гдето насъ, турцитѣ, къмъ себе си прибрала и всинца ни въ пленъ предала!“

„Имало и отдавна прочута Варна, обаче по прочути се оказаха козацитѣ, гдето сж превзали града Варна и въ нея турцитѣ пленили.“

Варна, 1928 г.

Отдѣлъ IV — ТУРСКИ.

П Ъ С Е Н Ъ

за обсадата на гр. ВАРНА презъ 1828 год. *)

Царю ле, царю Николай
Царь Николай ми седѣше
Въ негови царски сараи (дворци).
Наредилъ злаатна трапеза,
Та ми седѣше ѿ пиеше.
Майка му с него седѣше
Весела още засмѣна.
Та си на вѣнка излѣзе,
Та си надолу погледна.
Върна се много кахърна,
Кохърна още смутена.
Царь Николай я попита:
„Царице. царска майчице,
Ти бѣше много весела,
Като ти навѣнъ излѣзе,
Защо се върна кахърна,
Кохърна още смутена.
Що ти е, мамо, негодно?“
„Синко ле, Царю Николай,
Мило ми, синко, за тебе,
Какъ да ти мама обади, —
Отдолу ми се задали,
Отъ варненскитѣ боази,
Варненски още стамболски,
Три черни турски пампора.
Първиятъ пампоръ, царю ле,
Се черни голи манафи;
Вториятъ пампоръ е пълень
Съ черни анадолски арапи;
Третиятъ пампоръ е пълень
Съ напитки проклети черкези.
Сарая ще ти разбиятъ,
Тебе ще, чедо, затриятъ;
Чедо мое, Царь Николай,
Люта ме треска разтресе.“
Царь Николай думаше:

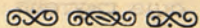
ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

Ангелов, Анастас. Руско-турската война от 1828-1829 година, Варна и Варненският край. Краеведски изследвания / Анастас Ангелов. - София, 2017. - 134 с.

България, Варна - Русия от Средновековието до ново време / Иван Русев, Валери Йотов . - Варна : Славянска литературна и артистична академия, 2008. - 255 с.

*) Настоящата пѣсенъ е съобщена отъ Руса Кирякова отъ градъ Лозенградъ.

„Небой се, мамо, небой се,
Небой се немой да тея.
Азъ имамъ до три топчета,
Топчета до три светини:
Първото топче, майко, бе,
То ми е свети Николай,
Второто е свети Костадинъ,
Третото е света Мария,
Сами се пълнятъ и фърлятъ.“
Още си царя думаше,
Първото топче изгърмѣ
И първия пампоръ удари,
И си въ морето потъна,
Та следъ второто и третото.
Манафски фесове плувнаха,
Манафски още черкезки,
По синьото море дълбоко,
Като гжби въ полето.

Посрещане на руските
войски във Варна, 1928 г.

Древна и нова България

въ географско, исторично, археологично,
статистично и търговско отношение

отъ Андреасъ Пападопуло Вретосъ

(Бившъ гръцки консулъ въ Варна и Венеция, кавалеръ на много ордени, членъ на съюза на ученитѣ въ Атина, членъ—кореспондентъ на главнитѣ италиански академии, членъ на III и IV научни конгреси, състояли се въ Флоренция и Падуа въ 1841 и 1842 год. Билъ е въ Варна 27 месеца. Открилъ мѣстото на Томисъ (Кюстенджа). Освенъ общитѣ глави книгата разглежда отдѣлно градоветѣ: Кюстенджа, Манкаля, Каварна, Балчикъ, Варна, Бургасъ, Месемврия, Анхиало и Созополъ. Написана е на октомврий—ноемврий 1855 год., а издадена въ Петербургъ въ 1856 год.)

Превелъ Борисъ Поповъ.

Варна

Споредъ Страбонъ, следъ малкия градъ Круни, по-късно Дионисополисъ, идвалъ градътъ Одесосъ, милетска колония.

Стефанъ Византийски¹⁾ се много лъже като казва, че Одесосъ се намиралъ до рѣката Салмидесосъ, понеже тази рѣка, наречена днесъ Мизия, тече почти до Кианскитѣ острови, които сж въ устието на Босфора. Сжщиятъ авторъ прибавя, че Аполодоръ смѣталъ Одесосъ за голѣма планина. Вѣроятно Аполодоръ е предполагалъ, че този градъ е въ политѣ на Хемусъ, който наистина е голѣма планина.

Географътъ Птоломей (кн. III, гл. X) пише Одисусъ, вмѣсто Одесосъ, но тази грѣшка трѣбва да се отдаде на незнанието на нѣкой преписвачъ. Тази именно грѣшка заблуди нѣкои писатели да считатъ,

¹⁾ De urbibus et populis (За градоветѣ и народитѣ) на думата Одесусъ.

че градът е бил наречен Одисусъ отъ самитѣ милетяни въ честь на Одисея. Сжщо и други писатели, между които византийскитѣ лѣтописецѣ Теофанъ, сж му давали името Одисополинъ. Авторъ на тази голѣма грѣшка, както добре я бѣше забележалъ Лука Холстениусъ въ една отъ своитѣ записки върху произведенията на Стефанъ Византийски, е латинскитѣ преводачъ на „Църковната история“ на Никифоръ Калистъ, който превелъ твърде несполучливо думата Одесусъ съ думата Одисополинъ²⁾.

Освенъ това въ всички нейни монети, отъ времето на независимостта и до покоряването ѝ, навсѣкжде въ надписитѣ се чете: Одиситонъ, Одисейтонъ, Одисситонъ, Одиссейтонъ, които не се различаватъ едно отъ друго, освенъ въ писането на етническото название³⁾.

Презъ време на независимостта на елинскитѣ колонии по Евксинския Понтъ, Одесусъ е билъ главниятъ градъ между четиритѣ федерирани градове: Томисъ, Калатисъ, Месемврия и Аполония,— споредъ свидетелството на археолога Бламанбергиусъ, цитирано отъ твърде учения антиктваръ Августъ Бйокъ⁴⁾.

Сжщиятъ писателъ ни казва, че Одесусъ е билъ единъ отъ тѣзи градове, които сж притежавали златната корона на Теоклисъ Сатиръ⁵⁾.

Относно Одесусъ презъ време на римското владичество историята мълчи. Името ѝ за пръвъ пжтъ фигурира въ 514 год. следъ Христа, по случай плѣняването на генералъ Виталиянъ, възстаналъ противъ императоръ Анастасий. „Виталиянъ, пишатъ византийцитѣ Кедриносъ и Теофаносъ, битъ въ много битки отъ Кирилъ, полководецъ на императоръ Анастасий, се оттеглилъ къмъ Хемусъ“.

²⁾ Гледай текста: Одесосъ, градъ край Понта. У Никифоръ Калистъ, книга 26, История черковна, глава 38, кждето латинскитѣ преводачъ много неправилно е превелъ „Улисополисъ“, (забележки и поправки въ съчинението на Стефанъ Византийски: „Народности“).

³⁾ Мионе (Mionnet). Описание на античнитѣ медали, томъ I, стр. 395—396 с.

⁴⁾ „Македонски и тракийски надписи“. Часть X. Одесусъ, Надпись № 2650 с.

⁵⁾ Вѣк. Сарматски надписи. Часть XI, вижъ № 2659.

Андреас Пападопулос
Вретос

Йозеф Хамер

Кирилъ помислилъ тогава, че войната е свършена и, за да си почине отъ тия походи, оттеглилъ се въ Одесусъ и се отдалъ на разни безчинства.

Виталиянъ, като се научилъ за това, настъпилъ къмъ Одесусъ. Като подкупилъ вратаритъ, Виталиянъ влѣзълъ презъ нощта въ града съ единъ отредъ войници, изненадалъ Кирила, спящъ съ две леки жени и го убилъ. При тази новина гарнизонътъ се предалъ и Виталиянъ билъ признатъ за владетель на Одесусъ. Така отъ този исторически текстъ ние знаемъ, че до началото на VI вѣкъ Одесусъ още е сществуваълъ. Но ние не знаемъ, кога този градъ е приелъ името Варна.

Най-старата версия, която сществува за това име, е текстътъ на лѣтописеца Теофанъ, въ който се казва, че българитъ сж завладѣли Варна следъ победата си надъ армията на императоръ Константинъ Погонатъ въ 579 год.⁶⁾

Но споредъ смисъла на Теофановитъ думи⁷⁾ „дойдоха (българитъ) до казаната (рѣка) Варна близо до Одисосъ“ — трѣбва да се вѣрва, че Варна е била близо до Улисополинъ, както я нарича сщия писателъ, говорейки за действияа на генералъ Виталиянъ.

Ние сжщо мислимъ, че Теофанъ не се е изразилъ правилно, или че неговиятъ преписвачъ има грѣшка като е предалъ: „Българитъ дойдоха до (рѣката) наречена Варна, близо до Улисополинъ“. Че Варна, за която говори Теофанъ по случай нашествието на българитъ въ долна Мизия, бѣ име на рѣка, а не на градъ ни показва ясно смисъла на цѣлата глава върху този предметъ на сщия лѣтописецъ, както и съответниятъ пасажъ на Кедринъ (кн. I, стр. 440). Въ единадесета година (отъ царуването на Константинъ Погонатъ) българскиятъ народъ, следъ като преминалъ Дунава и се отдѣлилъ отъ другитъ

⁶⁾ Вижъ първата часть на това съчинение, стр. 19.

⁷⁾ Вижъ въ „Бележки къмъ бележкитъ“ — гръцкитъ и латински текстове.

племена отъ неговата раса, се разположилъ въ горитѣ и планинитѣ до Варна⁸⁾).

Нашето мнение се подкрепя отъ свидетелствуванята въ съчинението на Константинъ Багренородни, което той написалъ за възпитание на своя синъ и наследникъ на трона на ромеитѣ подъ надсловъ: „De administrand. imper.“, дето Варна е отбелязана като рѣка.

Ето пасажа отъ книгата на учения императоръ, толкозъ повече забележителна, че въ нея за пръвъ пжтъ се говори за руситѣ, на които той е посветилъ цѣлата глава девета, за да ни каже, по какъвъ начинъ тѣ сж доплавали и стигнали до Цариградъ съ своитѣ ладии⁹⁾.

При това рѣката Варна е ясно отбелязана въ географската карта на френския географъ Делъ-Илъ, обнародвана отъ Бандури, за да служи за гореказаното съчинение на Константинъ Багренородни¹⁰⁾.

Но този пасажъ, неправилно разбранъ, накаралъ географа Маннертъ да повърва (а по негово влияние и историка Хамеръ, както и учения нѣмски географъ М. Форбигеръ), че Варна е старата Констанция.

Като оставимъ на страна двамата географи Маннертъ и Форбигеръ, които смѣсватъ стария Томи съ новия Темишваръ^{10a)} наистина странно е, че единъ съвестенъ авторъ, какъвто е Хамеръ, който за да напише своята „История на Отоманската Империя“ трѣбваше да изучи всички византийски лѣтописци,

⁸⁾ Нея година българскитѣ народъ премина Дунава като се раздѣли на племена, и се разположи на лагеръ въ планинитѣ и долинитѣ при Варна.

⁹⁾ И отъ Селина, безъ да се страхуватъ отъ никого, харесали българската земя, дошли до дунавското устие, следъ дунавското устие превзели Конопа и отъ Конопа въ Констанция до рѣка Варна и отъ Варна стигнали до рѣка Дизина (Диксина)

¹⁰⁾ „Описание на Източната Империя и на около нея разположенитѣ страни (области), подчинени на Константинъ Багренородни и на неговитѣ предшественици. Ant. Gul. Dell'Isle, къмъ новото издание на книгата на Константинъ Багренородни за управлението на държавата, което (издание) послужило за научни работи на Анселмъ Бандури, томъ 2, in folio.

^{10a)} Вижъ стр. 17 и 18 отъ нашето съчинение: Възпоминание за откриването на Томи и за намѣренитѣ въ Варна надписи написани на два езика. Атина, 1853 in—8.

„Древна и нова България“,
първо издание

Алексей Комнин

да не забележи, че Констанция нѣма нищо общо съ Варна, освенъ че и едната и другата сж били завладени отъ свирепия български царь Калоянъ, който започналъ война, за да отмъсти на императора Алексей Комненъ¹¹⁾.

Описанието, което ии дава византиеца Никитасъ, е тъй ясно, че най-малкото внимание е достатъчно, за да убедишъ читателя, че Констанция и Варна сж два съвсемъ различни града.

Ето какво точно казва Никитасъ (кн. III, стр. 343) гозорейки за царуването на Императоръ Алексей Комненъ¹²⁾.

„Около това време Иванъ (Калоянъ) направи една обиколка изъ Мизия, начело на твърде голѣма армия, цѣлата облечена въ медни доспѣхи, и като завладѣ Констанция безъ бой, укрепилъ я срещу всички възможности, бидейки принуденъ да обезопаси Родопитѣ. Като свършилъ укрепяването, замина отъ тамъ и се разположилъ до Варна; и обсади тоя градъ решително на шестия день отъ страстната Христова недѣля. Понеже обсаденитѣ, които въ подавяващето си мнозинство бѣха хора тъй мжжествени, както и латинския гарнизонъ*), Калоянъ построилъ една четвъртита машина, чиято дължина бѣ равна на ширината на скопа, и висока, колкото стениитѣ на града. Тази машина, качена върху колела, бѣ изтеглена до края на окопа и пусната вжтре. Като си служеха съ нея вмѣсто съ стѣлби, за да се покатерятъ върху стениитѣ на града, тѣ станаха господари на Варна въ три дни. Този варваринъ, който не зачита светостята на деня (това бѣ страстната сжбота, когато Исусъ Христосъ спѣше въ гробницата) и безъ да се срамува да се нарича християнинъ, макаръ това име въ сжщностъ да бѣше само върху устнитѣ му, действащъ като единъ кръвожаденъ демонъ, хвърли въ окопа всички,

¹¹⁾ Вижъ стр. 78 и 79 отъ това съчинение.

¹²⁾ Nicetas Acominati Choniatae Historia gr. lat. Parisiis 1647 in-fol.

*) Дълго време преди кръстоносцитѣ да бѣха завладѣли Цариградския тронъ, гръцкитѣ императори имаха наети латински войски, съставени главно отъ англичани и германци, които тѣ пращаха въ различнитѣ гарнизони на империята.

които бѣха останали живи. После, като засипа съ прѣстъ окопа, направи отъ това мѣсто гробище. Най-после той събори стенитѣ и се завърна въ Мизия, следъ като бѣ отпразнувалъ Великдена съ човѣшки жертви и отвратителни приношения“.

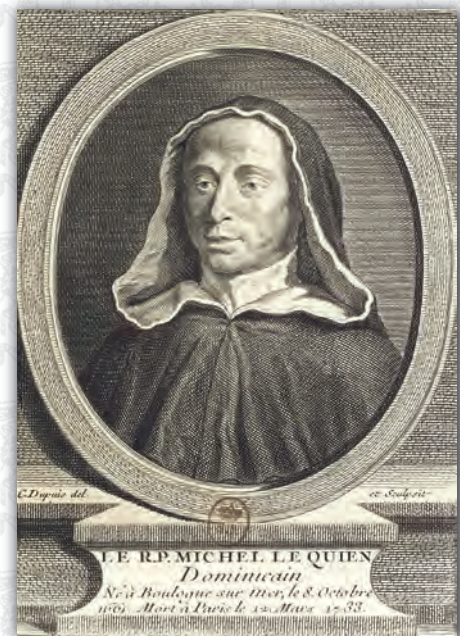
Този актъ на изтънчена и пресмѣтлива жестокость на българския царъ Калоянъ (Йоаницесъ) бѣ извършенъ въ 1202 год., деветъ години следъ съюза между власи и българи, за да се превземе Варна. Последнитѣ принудиха императора Исаакъ да склучи миръ съ българския князь. Градскитѣ стени тогава бѣха възстановени и още повече укрепени. Но следъ това голѣмо опустошение този важенъ градъ на долна Мизия не се съвзелъ вече отъ смъртоносния ударъ, който билъ нанесенъ на неговия напредѣкъ. Той продължилъ обаче да е частъ отъ Източната империя, както разбираме това, разглеждайки църковнитѣ лѣтописи на Цариградската църква.

Одесусъ билъ единъ отъ първитѣ градове на долна Мизия, който прегърналъ християнството. Неговиятъ пръвъ епископъ Амплиасъ билъ помазанъ отъ апостола Св. Андрей, който билъ дошелъ тамъ да проповѣдва Евангелието, и той (Амплиасъ) е сжщиятъ, за който поменава Св. Павелъ въ своето послание XVI ст. 8 къмъ римлянитѣ, като ги натоварва да го поздравятъ съ тѣзи думи: „поздравете Амплиасъ, моя многобичанъ (братъ) въ Господа“¹³⁾

Льо Кианъ, въ своята книга: „Oriens Christianismus — Източно християнство (Parisii, 1740, томъ 3, in-fol) ни дава списъка на първитѣ епископи на Одесусъ, но забравяйки, или незнаейки може би, че този градъ получи едва по-късно името Варна, той ни дава отдѣлно сжщо списъка на неговитѣ архиереи.

Всичко позволява да се мисли, че Лѣо Кианъ се е ползвалъ отъ погрѣшни преписи на „Архиерейския списъкъ на Източната империя при царувнето на Андроника Палеологъ“, гдето е написано Варисъ вмѣсто Варнисъ. Ето пасажа на Лѣо Кианъ, гдето има

¹³⁾ Вижъ грѣцкия текстъ.

Мишел Лѣо Киан

Птолемей

и други грѣшки, освенъ тази, която ние отбелазахме:^{15а)}
„VI Одисоска православна църква въ сжщата провинция, Долна Мизия.

Одисусъ, градъ на втората Мизия, принадлежи на Птоломей, разположенъ край Евксинския Понтъ, отсамъ устието на Дунава между Месемврия и Дионисополисъ, както съобщава Страбонъ, който пише за Одесусъ, както и Овидий въ III Trist. Eleg. IX. За Одесусъ говори Аммианъ, който смѣта този градъ въ числото на по-значителнитѣ градове на сжщата провинция. Сжщо така и въ запискитѣ на Хиероклисъ се казва, че (Одесусъ) принадлежи на провинция Мизия, както и въ стария църковенъ списъкъ (Одесусъ), е включенъ въ числото на Архиепископствата. „Мизийска Епархия бѣше Одисосъ и се казваше Варисъ“. Предполагатъ, че е сжщата епархия, която се нарича сега Лемано“.

Първо, ние ще забележимъ, че Страбонъ пишеше Одисосъ, а не Одессосъ. Сжщо въ църковния списъкъ на Хиероклесъ, препечатанъ въ много книги, четемъ: „и Епархия Мисиасъ, о Одиссу ити ке Варисъ легете, а не Епархия Мисиасъ и Одисси“.

Колкото до названието Лемано, което даватъ на стария Одесусъ, и съ което, казва той, тя е наричана него време, т. е. къмъ половината на 18 вѣкъ, невъзможно ни е да откриемъ съчинението, отъ дето той го е взелъ, защото не сме го срещнали у никой съвременъ географъ.

Впрочемъ, цѣлото съчинение на Лео Кианъ гъмжи отъ грѣшки и доказва, че не почива на една сигурна критичностъ. Наистина, ако той бѣ повикалъ въ своя помощ критиката, би забелѣзалъ лесно грѣшката Варисъ вмѣсто Варнисъ, още повече, че сжщиятъ пишеше, какво именно българитѣ сж дали името Варна на града, който е билъ до Одесусъ,¹⁴⁾ и че въ цѣлата тази провинция нѣма другъ градъ съ името Варисъ, Варесъ или Барисъ, защото само въ неаполитанското кралство има градъ Бари, столица на провинция съ сжщото име въ Апулия.

Не трѣбва проче да се очудваме, защото Лъо Кианъ не е знаелъ положително, че Одесуската Архиепископия получи името Тибериополисъ преди името Варна. Той затова е написалъ отдѣленъ списъкъ на архиепископитѣ, казвайки въ своето встъпление¹⁵⁾:

„Диоцезъ Тракийски. Провинция на Долна Мизия.

VI Православна църква Тибериополска.

Тибериополъ (българитѣ го наричатъ Струмица) е малко градче и (принадлежи) на Никифоръ Григоръ, разположено при най-високата скала между рѣкитѣ Стримона и Ахиосъ, на разстояние отъ Скуписъ три дня пѣтъ. Това сжщото го потвърждава и Кантакузенъ. Тибериополъ въ запискитѣ на Императоръ Лъвъ се счита като 63 митрополия, нѣкои предполагатъ неправилно, че е Варна. Никитасъ Хониатесъ, споредъ Алексей Комненъ, книга 3, ясно различава едната отъ другата. Въ държавнитѣ списъци имената на тѣзи градове сж промѣнени — Тибериополъ, както разправятъ билъ наричанъ Струмица, сигурно отъ съседната рѣка Стримонъ (Струма)“.

Но въ този списъкъ на архиепископствата въ Византийската империя, писанъ отъ императора Лъвъ Мждри и адресиранъ къмъ императоръ Андроникъ Палеологъ¹⁶⁾ е казано: од’о Тивериуполеосъ ити Варнисъ и ег уса, ое, гегоне.

И по долу четемъ: „За Варна. Нѣкои казватъ, че Варна и Тибериополисъ сж единъ и сжщъ градъ. По тая причина тя не е отбелязана въ списъка, нито между митрополитствата, нито между архиепископствата (и епископствата), но Варненскиятъ архиерей е сжщиятъ Тибериополски“.¹⁷⁾

Тукъ му е мѣстото да посочимъ една друга грѣшка на Лъо Кианъ.

Тѣй като въ Азия е имало друго епископство съ сжщото име Тибериополисъ, той смѣсва сжщо имената на епископитѣ отъ Азиатската църква съ тѣзи отъ Европейската църква. Така, петиятъ епископъ на Тибериополисъ въ Фригия Пакатийска Теоктистъ е посоченъ като първи въ серията на епископитѣ отъ Тибериополисъ въ Долна Мизия.¹⁸⁾

VARNÆ.

Suivant Strabon, après la petite ville de Cruni, plus tard Dionysopolis, venait la ville d'Odessus, colonie des Méséniens.

Etienne de Byzance¹⁾ se trompe grandement en disant que Odessus était près du fleuve de Salmysseus, parce que ce fleuve, nommé aujourd'hui *Midia*, court tout près des îles Cynées, qui sont à l'embouchure du Bosphore. Le même auteur ajoute que Apollodore considérait Odessus comme une grande montagne. Probablement Apollodore entendait dire que cette ville était très-près de l'Hoémus, qui est en effet une grande montagne.

Ptolémée le géographe, (liv. III, chap. X), écrit *Odysseus* au lieu d'*Odessus*, mais on doit attribuer cette fautive leçon à l'ignorance de quelque copiste. C'est cette fautive leçon qui a fait dire à quelques écrivains que la ville fut appelée *Odysseus* par les Méséniens en l'honneur d'Ulysse. Aussi d'autres écrivains, et parmi eux le chronographe byzantin Théophanes, lui ont donné le nom de *Odysseopolis* ou *Odysopolis*. L'auteur de cette grosse faute, ainsi que le fait très-bien remarquer Lucas Holstenius dans une de ses Notes sur l'ouvrage d'Etienne de Byzance, est le traducteur latin de l'histoire Ecclésiastique de Nicéphore Calliste, qui traduisit assez solemnellement le mot *Odessus* pour *Odysopolis*²⁾. D'ailleurs dans toutes ses mé-

1) De urbibus et populis, ex motu *Odysseus*.

2) Voici le texte: — ὈΔΗΣΕΟΣ, μέγας ἐστὶν πόλις. Apud Nicophorum Callistum lib. VII. Hist. Ecclésiæ cap. XXXVIII, ubi interpretor Latinus vertit *Odysopolis*, utinam insisteret. O malheureux *Odysopolis*. Notes et Corrections in Sulpitium Byzantinum. Edouard. Legel. Batav. 1824.

Варна,
„Древна и нова България“

Печат на гръцкото училище
във Варна, на което Вретос
подарява библиотеката си

Отъ всичко изложено излиза, че стариятъ градъ Одесусъ е получилъ за известно време името Тибериополисъ, преди да получи името Варна, което носи днесъ, смѣсвано отъ нѣкои съвременни писатели съ Дионисополисъ и Констанция^{18а)}

Че сегашниятъ градъ Варна е построенъ върху стария градъ Одесусъ се доказва по единъ неупоримъ начинъ въ „Мемуаритъ“, които ние отпечатахме въ Атина въ 1853 год., гдето сме помѣстили на два езика надписа, откритъ на 23 мартъ 1851 год. въ къщата на арменеца Хаджи Аракелъ Оглу. Ние искаме да го приведемъ тукъ, споредъ нашето разбиране, на латински и гръцки¹⁹⁾.

¹⁴⁾ Ето какъ се изразява той:

XVI. Варненска Православна Църква Дионисополъ, който градъ отдавна се числи къмъ Долна Мизия, подъ управлението на Птоломей и Аммианъ Марцелинъ и (се числи) въ Скитската провинция подъ управлението на Хиероклъ, и който българитъ сж нарекли Варна, е разположенъ при устието на рѣка Зира и край Евксинския Понтъ, близо до Дивинското езеро, съ едно обширно пристанище. Теофанъ предава, че около 11-та година отъ царуването на Константинъ Погонатъ, следъ като преминали Дунава, българитъ веднага завладѣли градъ Варна, съседенъ съ Одесусъ, който градъ въ не много отдавнашно време е билъ възвеличенъ отъ Византийската патриаршия съ почетното звание Митрополия.

¹⁵⁾ Вижъ латинския текстъ.

¹⁶⁾ Ето текста на това съчинение „Изложение (списъкъ) на митрополитствата къмъ Цариградската столица при царуването на славния Киръ Андроникъ Втори Палеологъ.

Намира се отпечатанъ, съ преводъ на латински, въ края на съчинението на византийския историкъ Георгиосъ Кодиносъ Курополатасъ, за службитъ на Великата Константинополска църква Парижъ 1648, in folio, подъ това заглавие: — „Сведения за гръцкитъ епископства (епархии) за времето отъ Лъвъ Мждри до Андроникъ Палеологъ, съставени или отново издадени отъ П. Якобъ Тоаръ, I. кратко описание (опредѣление) на границитъ на най-свещенитъ патриаршии и изброяване на Апостолскитъ престоли (т. е. епархии). II. Разпредѣление, направено отъ Императоръ Лъвъ Мждри, кое мѣсто и редъ заематъ епархиитъ, подчинени на Константинополската патриаршия. III. Обяснение на Императоръ Андроникъ Палеологъ Млади, кое мѣсто заематъ сега митрополиитъ, подчинени на Константинополския престолъ.

¹⁷⁾ За Варна. Варна, казватъ, е сжщиятъ градъ Тибериополъ за това въ изложенията не се споменава, нито пъкъ въ числото на митрополиитъ или епископствата и архиепископствата, но Варна и Тибериополъ е единъ и сжщъ градъ.

¹⁸⁾ V. Теоктистъ въ Синода, пише Льо Кианъ, за възвръщане на Фотий Теоктистъ Тибериополски I. Теоктистъ. Дѣлото извършено въ Синода за възвръщането му на Византийския патриаршески престолъ. Отъ списъка на присжтстващитъ се вижда, че е присжтствалъ и Теоктисъ Тибериополски.

Понеже въ тоя надписъ липсватъ много букви, ние го възпроизвеждаме тъй както е билъ издѣланъ отъ скулптора^{19а)}:

„При императоръ Цезаръ Титусъ, Елинусъ Антонинъ Благочестиви, великиятъ първосвещеникъ, баща на отечеството — общината въ Одесусъ докара вода чрезъ единъ новъ водопроводъ, благодарение предвидливия Витрасиусъ Полионъ, полководецъ (на императора) и главенъ генералъ“.

Камъкътъ, върху който е гравирани надписа е четвероъгълненъ и има около три стъпки дължина. Дѣсниятъ край е оломенъ, но липсватъ малко букви. Формата на тоя камъкъ и смисълътъ на надписа ни каратъ да мислимъ, че той е билъ архитравъ на въздигнатия паметникъ въ честь на Титусъ Витрасиусъ Полионъ, който е билъ граждански и воененъ губернаторъ на римската империя въ Долна Мизия.

По едно интересно съвпадение надписътъ бѣше намѣренъ точно на стотина крачки отъ чешмата, която

^{18а)} Варна, пише учения италианецъ Сестини, тъй наричана отъ турци и европейци, се счита, че е стариятъ Дионисополисъ, който споредъ Плиний, се казвалъ също Крунось.

Не е невъзможно отъ това название да е произлѣзло чразъ заваляване името Варна. Крунось значи изворъ и името Варна може би има същото значение. Преводача на „Пжтуванията“ на Сестини — Вирианъ де Сенъ-Мартенъ за този пасажъ е направилъ следната бележка: „сега е признато че Варна отговаря на стария Одесусъ (гледай нашата предшествуваща брошура, стр. 221). Д'Анвиль, споредъ Периклисъ, идентифицира Крунось и Круни съ Балчикъ, градъ на брѣга североизточно отъ Варна „Nouvelles annales des voyages“ VI 1854 год. стр. 13. И Г. Гизо, преводачъ на Гибонъ, прибавя на стр. 24 отъ томъ XIII, къмъ своя преводъ на списъка следното: Варнесъ или Варна е билъ, подъ гръцкото име Одесусъ, една милетска колония, която е била наречена така въ честь на Одисея (Целарисъ, томъ I. стр. 874; Д'Анвиль, томъ I).

¹⁹⁾ IMP. CAESARET. AELIO ADRIANO ANTONI
P. P. CIVITAS ODESSITANORUM AQVAM NOVC
XIT. CVRANTE T VITRASIO POLLIONE LEG A

АГАТИ. ТИХИ.

АВТОКРАТОРИ КЕСАРИ ТИТОИ АДРИАНОН
ЕВСЕВЕ АРХИЕРЕИ МЕГИСТОИ ПАТРИ ПАТРИДОС

И П. ОД

ТОН КЕНО ОДКО ТУДОР ИСИГАГЕН ПРОНОУМЕ
ТРАСИУ ПОДДИОНОС ПРЕСВИТУ КЕ АНТИСТРАТИГУ

Доменико Сестини

Крал Владислав Варненчик

дава вода на арменския кварталъ и до останките на единъ старъ водопроводъ (аквадукъ), чийто следи се виждатъ въ двора на сщия арменецъ Хаджи Аракелъ. Надписътъ бѣше прибранъ отъ неграмотния Саидъ Паша, управителъ на Варна, за да бѣде изпратенъ въ Цариградъ.

Следъ голѣмото нещастие, което сполетѣло Варна въ 1202 год., нейното име вече не се среща въ историята.

Изглежда само, че следъ като е билъ превзетъ отъ българитѣ, градътъ е трѣбвало да претърпи тѣхната собствена участъ, когато царството имъ е било завладѣно отъ турцитѣ въ 1391 год., при царуването на Султанъ Баязидъ.

Благодарение на географското си положение Варна става седалище на санджакъ съ сщщото име и половинъ вѣкъ следъ това тя е дала името си на онова паметно сражение, което коства живота на младия храбъръ кралъ Владиславъ и което подготви падането на Цариградъ.

Единъ членъ отъ договора, сключенъ между Западния императоръ и турцитѣ, следъ славната битка при Никополъ, изгубена отъ западнитѣ войски, признава, че България остава окончателно въ властта на турцитѣ.

¹⁹а) IMP. CAESARET. AELIO HADRIANO ANTONINO P. P. M
P. P. CIVITAS ODESSITANORUM AQVAM NOVO INDU
XIT CURANTE T. VITRASIO POLLIONE LEGATO AC DUCE
АГАТИ. ТИХИ.

Автократори Кесари Т Елио Адриано Антонино
Евсеви Архиереи Мегисто Патри Патридоусъ и п. Одисси
Тон кено олко то идор исигаген Проноумену Т. Ви
Трасиу Поллинос Пресвенту ке Антистратигу.

²⁰) Унгарскитѣ крале се избирали. Но все пакъ споредъ законитѣ на страната и други нѣкои причини, ако избраниятъ князь умре, безъ да бѣде коронясанъ — неговитѣ актове се считатъ за невалидни и името му се заличава отъ албума на кралетѣ. Ето защо Владиславъ фигурира само като кралъ на Полша.

Този миръ билъ прекъснатъ внезапно по настояванията на кардиналъ Цезарини, папски легатъ при младия полски кралъ Владиславъ, който трѣбвало да бжде избранъ сжщо и за кралъ на Унгария, безъ да може обаче да придобие короната ѝ²⁰⁾.

Владиславъ, въодушевенъ отъ единъ религиозенъ духъ противъ невѣрнитѣ, обявилъ имъ война презъ октомври 1444 год. и, следъ като превзелъ нѣкои крепости, както и Варна, тръгналъ да пресрѣщне Султанъ Мурада II съ една армия отъ 20000 души, командвана отъ славния въ онова време воинъ Янъ Хунияди.

Мурадъ, който се намиралъ въ Азия, като се научилъ за това неочаквано обявяване на война, бързо тръгналъ за бойното поле начело на една армия отъ 40000 души, за да спре настѣплението на християнскитѣ войски въ България.

Дветѣ армии се срещнали въ ржкопашенъ бой въ деня на св. Мартинъ²¹⁾—на 11 ноември 1444 год. близо до градъ Варна, на полето, заградено отъ езерото, което сега наричатъ Девненско.

Всички съвременни писатели, особено византийскитѣ, говорятъ за тази паметна битка, последното безплодно усилие на западнитѣ християни да изгонятъ турцитѣ отъ Европа²²⁾.

²¹⁾ Хамеръ казва, че сражението е станало въ надвечерието на празника на този светець т. е. на 10 ноември, докато всички други писатели приематъ първата дата.

²²⁾ Времената сж промѣнливи. Днесъ две християнски сили сж обявили ожесточена война на една трета сила (Русия), за да подкрепятъ рухващата империя на турцитѣ въ Европа. Знамената на англичани, французи и пиемонтци сж се смѣсили съ тѣзи на турцитѣ и полумесеца стои до християнския кръсть. Най-далечнитѣ поколения ще се колебаятъ да вѣрватъ тая странна амалгама и това именно ни налага да заговоримъ на тая тема.

²³⁾ Той се казвалъ Филипо Геминяно, италианецъ по произходъ, но станалъ полякъ, поради своето дълго живѣне въ Полша. Той приелъ грцкото име Калимакъ, защото въ 15 вѣкъ било обикновено нѣщо ученитѣ да приематъ друго име. Геровиятъ разказъ е раздѣленъ въ две книги и носи надсловъ: „De Vladislao Rege, sive elade Varnesi“. Той билъ отпечатанъ въ втория томъ на турската лѣтопись на Филипъ Лоницерусъ. Francofurti 1577 in-fol.

Ян Хунияди

Крал Владислав Варненчик

Най-подробенъ е разказътъ на Филипъ Калимакъ,²³⁾ който е билъ секретаръ на кралъ Владиславъ и е билъ раненъ въ боя отъ една стрела въ пръста на лѣвата ржка. Планътъ на боя при Варна е помѣстенъ въ атласа на Хамеръ, предназначенъ да илюстрира „Историята на турската империя“ отъ сжщия. Хамеръ ни съобщава, че австрийскиятъ капитанъ Шелсъ е написалъ единъ „Исторически и воененъ трактатъ за боя при Варна“, печатанъ като приложение къмъ Австрийското военно периодично списание отъ 1826 г., стр. 161²⁴⁾

Ние ще приведемъ разказа на Калимакъ относно действията на християнскитѣ армии, които е предаденъ накратко отъ Хамеръ, за да можемъ да посочимъ нѣкои топографични грѣшки, които сж допустнати въ ущърбъ на историята и географията. „Християнската армия, пише Хамеръ, прекоси българскитѣ полета край политѣ на Стара-планина, пжтъ по-дългъ, но по-сигуренъ. Хунияди вървѣше напредъ съ своитѣ три хиледи унгарски коници и влашки съюзници; най-подиръ вървѣше кралътъ съ останалитѣ военни части и съ кръстоносцитѣ. Последнитѣ, макаръ че бѣха вдигнали оржжие въ името на Христа, грабѣха българскитѣ и гръцки черкви не по-малко отъ другитѣ. Двадесетъ и осемъ кораба, построени отъ турцитѣ въ рѣка Камчия (Панисусъ), съ назначение да се пуснатъ въ Черно море и отъ тамъ да отплаватъ за Дунава, бѣха изгорени; много селища бѣха покорени безъ съпротива, но Sunnium и Pezech, днесъ Балчикъ, довѣрявайки се на силата на своитѣ позиции, се защищаваха храбро. Петъ хиледи турци загинаха въ атаката, която произведоха унгарцитѣ. Другитѣ избѣгаха по височинитѣ на скалитѣ, които тѣ смѣтаха за непристъпни. Каварна (Bizon) и Варна (Odessus или Konstantia) не се съпротивиха следъ това.^{24а)}

Крепостъта Варна е построена по змиевиднитѣ брѣгове на единъ заливъ, образуванъ отъ два носа,

²⁴⁾ Новъ исторически Атласъ отъ Хамеръ, публикуванъ отъ И. И. Хелертъ: „Атласъ за боеве и обсади“, 5-то табло.

които се връзватъ въ морето. Носътъ на северъ отъ града, който е единъ клонъ отъ Балкана, е заетъ отъ града нареченъ Макрополисъ (Дългия градъ), а върху южния носъ се издига Галата (или Калиакра), на петъ мили отъ Варна. Въ цѣлото това пространство между града и Галата се простиратъ блата. Тамъ била разположена унгарската армия и на сщщото това мѣсто се разположилъ Султанъ Мурадъ, пристигналъ съ бързъ маршъ отъ Азия, начело на своята 40000 армия. Той се билъ разположилъ на 4 мили отъ лагера на унгарцитѣ“.

Ние споменахме вече за грѣшката на Хамеръ, който смѣсва Варна съ старата Констанция. Носътъ на северъ отъ Варна се наричалъ Суганлъкъ, но такъвъ носъ сега не е познатъ. Не сщществуватъ сщщо и следи отъ градъ, нареченъ Макрополисъ. Южниятъ носъ се казва действително Галата, но нѣма нищо общо съ Калиакра или Галиакра, древниятъ Калатисъ, за който ние вече говорихме. За очудване е действително, че се срещатъ подобни географски грѣшки у единъ тѣй ученъ авторъ, какъвто е Хамеръ, който е употрѣбилъ 25 години за написване историята на турската империя — и то на самитѣ мѣста, тѣй да се каже, понеже е билъ преводчикъ въ Цариградското австрийско посолство. Блатата между този носъ и Галата сщществуватъ и днесъ и ще сщществуватъ винаги, понеже се подхранватъ отъ водитѣ на Девненското езеро, гдето се билъ разположилъ Мурадъ. Водитѣ сж си пробили отокъ въ малкото пространство, образувано отъ мочурливитѣ мѣста и пѣсчливия брѣгъ, до камения мостъ, който е продължение на градското кале. По моста се влиза въ града като се минава край санитарната служба и

^{24a)} Къмъ това описание Хамеръ прибавя следната бележка: „тѣй като въ тази мѣстность не сществува никаква друга плавателна рѣка, която да раздѣля тѣзи два града (Missivri и Emineh), ясно е, че Панисъ не може да бжде друга, освенъ Камчия, за която византийцитѣ говорятъ тѣй често, като рѣка, която образувала тѣхната граница въ последнитѣ времена на империята имъ. (Дукасъ XVIII). Относно тази бележка ние ще се повърнемъ пакъ.“

митницата. Имено край Девненското езеро станалъ боята между буйния и доблестенъ Владиславъ или Ладиславъ и Мурада. Въ езерото били хвърлени отъ победоноснитъ турци труповетъ на десетъ хиляди християнски войници, които сж били ценната плячка въ фаталния день, въ който тѣхниятъ господаръ платилъ съ главата си своето крайно неблагоприятно или подвеждането си по съветитъ на Хунияди. Емайлиранитъ парчета отъ ризницитъ на тѣзи храбри Христови воители, които рибаритъ намиратъ отъ време на време въ езерото, не оставятъ никакво съмнение относно полесражението на тази знаменита битка край Варна, Ватерлоо на християнскитъ армии въ 15 вѣкъ. Въ 1610 година Варна, споредъ сведенията на географитъ Брюзенъ и Мартиние (вижъ „Готѣмия географски и критиченъ рѣчникъ“. Венеция, 1741, инфолио, томъ X, стр. 543, статия Варна) е била ограбена и изгорена отъ казацитъ. Последнитъ освободили 3000 християни, които се намирили въ положение на робство. Изглежда, че турцитъ, за да предотвратятъ второ нахлуване на казацитъ или на другъ съседенъ християнски народъ, сж укрепили Варна съ здрава стена, която я заобикаляла отъ всички страни по сухо. Отъ тогава тя почнала да се счита като оплотъ, въ истинската смисълъ на думата, на турската империя край Черно море. Ето защо Варна се споменава въ всички войни между Турция и Русия. Въ 1773 год. усилията на генералъ баронъ Унгернъ—Щернбергъ да я завладѣе пропаднали, както и тия на генералъ Каменски въ 1810 година. Честта да стане господаръ на Варна бѣ запазена за единъ отъ най-добритъ генерали и администратори на руската армия, графъ Михаилъ Воронцовъ, (днесъ 1852 год. — принцъ и комендантъ на кавказката армия) въ достопаментния бой на 1828 год. Императоръ Николай, отъ единъ съседенъ хълмъ наблюдавалъ съ въодушевление движението на своята армия, следователно билъ е свидетелъ на предаването на Варна—11 октомври 1828 г. — следъ една

ОЩЕ ПО ТЕМАТА:

История на Варна : В 3 т. / Ред. кол. Валентин Плетнѡвъ и др. - Варна : Славена, 2012 - 2015

Плетнѡвъ, Валентин. Одесос, Варна и районът в античните и средновековните извори : V-XII век. - Варна : Славена, 2014. - 335 с.

70 дневна обсада по сухо и по море. Нейното превземане направи голѣмъ шумъ въ Европа и донесе двоенъ триумфъ на журналиститѣ, заинтересувани отъ тържеството на Русия, защото Варна се смѣташе за непревземаема, още повече, че дотогава нито единъ турски адмиралъ не е билъ падалъ въ плѣнъ. Дипломатическитѣ представители, които следваха императора Николай въ тази кампания срещу Турция презъ 1828 и 1829 год. и бѣха потеглили отъ Одеса на 6 октомври, пристигнаха въ Варненското пристанище точно преди започването на преговоритѣ за предаването на града.

Така цѣла Европа бѣше свидетелка на тази нова победа на рускитѣ армии противъ Турция, както и на храброто държане на императоръ Николай. Ние мислимъ, че ще направимъ удоволствие на читателитѣ, ако предадемъ разказа за превземането на Варна, който прочетохме въ едно съчинение за войната на руситѣ презъ 1828/29 год.²⁵⁾

Ето го: „Настанена бѣ една мина подъ издадината на лѣвия бастионъ, вече наполовина разрушенъ, и втора мина подъ дѣсната фасада на съседния бастионъ. Първата избухна на 3 октомври, а втората на 4-и, защото руситѣ бѣха прекъснали нейния зарядъ при единъ излазъ. Тѣзи две мини образуваха сгодни прелѣзи въ бастионитѣ. Презъ нощта на 6-и срещу 7-и нѣколко роти отъ гвардейскитѣ полкове въ Измаилъ, 13 и 14 пехотни полкове и една дружина пионери се покатерили върху едната табия.

²⁵⁾ Вижъ „Траггата върху войната противъ турцитѣ“ отъ Баронъ де Балантенъ, преведена отъ нѣмски отъ Л. Блесонъ, Берлинъ 1830 in-8, стр. 294—295.

Император Николай II

БИОГРАФИЧНИ БЕЛЕЖКИ ЗА АВТОРИТЕ

Архимандрит Инокентий

Архимандрит Инокентий Софийски е роден на 1 юни 1882 г. във Варна със светското име Илия Петров Софийски. Постъпва като ученик във Варненската мъжка гимназия през 1892 г. През септември 1898 г. постъпва в Богословското училище в Самоков. От 1902 до 1904 г. учи в Симферополската духовна семинария. През 1905 г. се записва в Казанската духовна академия, която завърш-

ва през 1909 г. без право да преподава в руски духовно-учебни заведения като чужд поданик. След това е протосингел на Старозагорската митрополия. От август 1910 г. е ректор на новооткритото свещеническо училище в Бачковския манастир. На 26 ноември 1910 г. е ръкоположен за йеромонах от Старозагорския митрополит Методий.

От септември 1911 г. става възпитател и учител в Цариградската духовна семинария. На 27 ноември 1913 г. архимандрит Инокентий Софийски е принуден да напусне Цариград.

След закриването на семинарията, от 1913 до 1914 г. Светият Синод го изпраща като свой представител в Мелнишката епархия.

На 6 декември 1914 г. е произведен в архимандритско достойнство в София от митрополит Борис Охридски. В 1914-1921 г. е протосингел на Маронийската

епархия, след което за втори път е протосингел на Старозагорската митрополия.

През 1922 г. се завръща в родната Варна и става протосингел на Варненско-Преславската митрополия. Поради конфликт с някои църковни ръководители, през 1926 г. архимандрит Инокентий напуска поста си и става уредник на варненския музей, където работи с Карел Шкорпил. Едновременно с работата си в музея е и учител във френския колеж „Сен Мишел“. Като уредник в музея, архимандрит Инокентий извършва огромна събирателска дейност. Събира археологически, етнографски и библиографски ценности, стари документи, има голяма сбирка от ценни възрожденски икони. Предава безвъзмездно всичко, което притежава, на музеи и библиотеки. Автор е на стотици статии в местния и централния печат, в „Известия на Варненското археологическо дружество“, „Военноисторически сборник“ и др. Инокентий е една от най-влиятелните фигури на дружество „Варненски кореняк“ и изданията от него вестник. За неговите граждански заслуги и приноса му към музейното дело, той е удостоен с високото отличие орден – „Кирил и Методий“ през 1972 г.

През 1992 г. Варненският общински съвет именува улица на архимандрит Инокентий, а през 2013 г. във Варна е открита паметна плоча на фасадната стена на родната му къща на улица „Райко Жинзифов“ №6.

Иван Церов

Иван Церов – просветен и културен деец (общественик, учител и книжовник, кмет на Варна в периода 1909-1912 г.) е роден на 26 март 1857 г. в с. Церова кория, Великотърновско. Завършва богословско училище при Лясковския манастир. Преподава в родното си село, в Габрово, Свищов, Варна. През 1888 г. се установява във Варна. В спомените си той пише: „Силно ме впечатли Варна с пленителното си разположение и необятния простор на морето“. Назначен е за учител по български език и литература в Мъжката и Девическата гимназии и е инспектор във Варненското учебно окръжие (1890-1895). В политиката влиза „с учителски престиж“ и на 10 юни 1909 г. е избран за кмет от листата на Демократическата партия. По време на мандата му започва строителството на театрална сграда, полага се основният камък по каптажа на варненския водопровод - началото на модерното водоснабдяване, предприема регулация на главните и прокарва нови улици, канализация и започва строеж на обществени сгради. Той внася предложение за изграждане на електрическа мрежа в града.

Да превърне Варна в духовен център на просвета и култура, кметът Иван Церов счита за свой дълг пред града. Наред със строежите на градски театър и нови училища, негова грижа става и градската библиотека. За неин уредник назначава учителя по класически езици Ярослав Романчук. Изработва се нов устав и правилник на библиотеката, въвеждат се европейски стандарти /каталози, описи, класификация/, комплектуват

се много и ценни книги на български и чужди езици, а в читалищата се получават всички местни български и много чуждоезични периодични издания.

Като участник в комитета „Българско възраждане“, чиято цел е да се въздигат паметници на заслужилите български дейци и патриоти, кметът Церов предлага на комитета място в Приморската градина, където да се поставят. Така се оформя с решение от 19 януари 1912 г. на общинския съвет „Алея на Възраждането“. На 20 юли 1911 г. е открит първият паметник, посветен на Христо Ботев, година по-късно се издига паметникът на Левски, а когато отбелязват 50-годишнината от откриване на първото българско училище на 11 май 1911 г. е създаден фонд за набиране на средства за паметник на Паисий Хилендарски.

За „бележитото просветно празненство“, Иван Церов назначава комисия да изготви програма, написва брошура „Петдесетгодишнината на българското училище в гр. Варна“, издадена от общината. Общинският съвет, на заседанието си от 4 април, за тържеството решава „да се преименуват от тридесетте улици в IV участък на града, наречени линии, девет на имената на по-видните дейци по училищното дело и възраждането на българщината във Варна... да се изработят в голям формат за местните училища ликовете на тия радетели и да покани, поемайки пътните разноски, първия български учител във Варна Константин Арабаджиев. На негово име да се кръсти строящата в него участък училищна сграда“. След тържествена архиепска служба в Съборната църква (Катедралата), многохилядно литийно шествие се понася по улиците към първото училище в града. През септември 1927 г. по повод на 50 години учителска дейност, в израз на благодарност за оказаното внимание от страна на градската общественост и в израз на „голямата му привърза-

ност към учителското звание“, Ив. П. Церов дарява по 5 хил. лв. за учредяване на фонд на негово име при Варненската държавна мъжка гимназия „Фердинанд I“ и при Варненската девическа гимназия „Мария Луиза“.

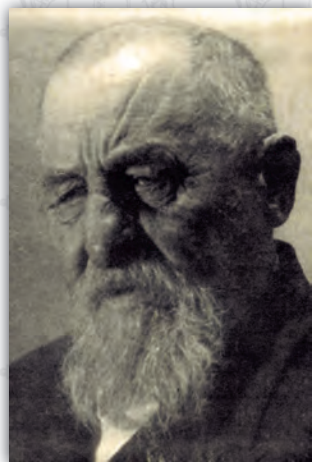
На 31 март 1912 г. той предава кметството в ръцете на Александър Василев и се отдава на книжовна дейност.

Автор е на многобройни статии, спомени и летописи за историята на града. Съставител и издател е на „Христоматия по българска литература. Част първа и втора“, отпечатана в скоропечатница „Зора“, Варна, 1901 г. Дълги години работи по „Църковно-славянски старобългарски сравнителен речник“, останал, за съжаление, неиздаден. Автор е на „Аналитичен курс по теория на словесността“, преводач е на Островски, на поредица аналитични статии за историята на просветата, на дейността на министрите на просветата, публикувани във варненския периодичен печат. Иван Церов представя своя активен обществен живот в два

тома „Спомени и бележки“.

Написва брошурите: „Освобождение и начално устройство на България“, „Александър Рачински“, „Димитър Станчев“, „Никола Бацаров“, „Сава Георгиевич“, „Георги Живков“, „Стефан Дерибеев“, „Говорете български“ и др. Председател е на Славянското дружество във Варна, Националното културно дружество за издигане на Варненския край, на театралното дружество „Театър“, на Варненското училищно настоятелство. Ясно съзнава, че за да бъдем далеч от ориенталщината, трябва да имаме културни учреждения от европейски тип: „Само чрез националното се идва до общочовешкото“. Иван Церов с безкрайна скромност и всеотдайност участва във всички начинания за издигането на Варна: „По сили и възможност съм се старал да вървя по стъпките и светлите дела на дейците от Възраждането, съзнавайки винаги своята отговорност, съм работил... за училищен и обществен възход“.

Карел Шкорпил

Карел Вацлав Шкорпил е български археолог - един от основоположниците на българската археологическа наука и музейно дело, откривател е на останките от първата българска столица Плиска.

Карел Шкорпил е роден през 1859 г. в гр. Високе Мито, Източна Чехия, тогава в Австрийската империя. Завърш-

ва гимназия в Пардубице, Физико-математическия факултет на Карловия университет в Прага. Заедно с брат си Херман Шкорпил пристигат в България през 1881 г., по покана на братовчед им Константин Иречек и директора на Народното просвещение в Източна Румелия Йоаким Груев. Карел Шкорпил работи като гимназиален учител по математика, естествознание, технически науки и рисуване в Пловдив (1882 – 1886), Сливен (1886 – 1888), Варна (1888 – 1890 и 1894 – 1915), Русе и Велико Търново (1890 – 1894).

За първи път Карел Шкорпил идва във Варна през

1887 г. и започва работа като учител в Мъжката гимназия. Преподавател е и в Морското машинно училище и в Търговското училище във Варна. С помощта на свои колеги – учители и ученици, той поставя основите на музейната сбирка към гимназията.

Карел Шкорпил не се отказва от учителското поприще, но се посвещава на българската археология. През 1901 г. по негова инициатива във Варна се основава Археологическото дружество. Привлечени са радетели на старините, разгръща се масирана събирателска дейност и за кратко време през 1906 г. в таванското помещение на Девическата гимназия се открива първият археологически музей във Варна. Дейността е подкрепена и от установилия се още през 1904 г. в града Херман Шкорпил. За братята изборът на черноморския град не е случаен, за тях „Варна е имала най-славната история между всичките днешни градове“.

Братята Шкорпил кръстосват страната и с методическа педантичност извършават проучвания в Североизточна България на могили, крепости, градища, некрополи, защитни валове и окопи, стари църкви, релефи и статуи. В резултат на първите им изследвания се появяват трудовете им: Черноморското крайбрежие и съседните подбалкански страни в Южна България (1891-1892). Карел Шкорпил избира да се фокусира върху старите български столици – Плиска, Преслав и Търново. В повечето случаи той сам финансира проучванията и издава трудовете си. Най-безспорната заслуга на Карел Шкорпил е идентифицирането на Плиска с развалините на село Абоба. През 1905 г. излиза капиталният му труд „Материали за българските старини. Абоба-Плиска“.

Карел Шкорпил има заслуги и като епиграф – той разчита и публикува множество латински, гръцки и старобългарски надписи.

Приносът на Карел Шкорпил като археолог е признат още през 1899 г., когато става член-кореспондент на държавния Австрийски археологичен институт - Виена, а през 1918 г. е избран и за член на Българската академия на науките.

След пенсионирането си през 1915 г., става несменяем директор на Варненския археологически музей.

През 1924 г. Карел Шкорпил е инициатор и пръв председател на Археологическо сдружение „Българска старина“, което организира провеждането на мащабни разкопки в Плиска, Мадара и Преслав, допринасяйки за опазването и популяризирането на българското културно-историческо наследство.

Карел Шкорпил е свързан и със спортно-туристическото движение в България. Като преподавател във Варненската мъжка гимназия, той става „кръстник“ на първото официално спортно и футболно дружество в България. На 18 май 1913 г. дава името „Река Тича“ на съществуващото от месец и половина дружество с името „Галата“ - днешен ПФК Черно море (Варна). Негови са идеите и за първите излети до Побитите камъни, Аладжа манастир, Джанавар тепе и др., както и за създаване на Парк-музей „Владислав Варненчик“, запазването на Римските терми от набези, съхраняването на гората около Аладжа манастир и курортен комплекс „Златни пясъци“.

От 1929 г. е почетен консул е на Чехословакия. Умира във Варна на 9 март 1944 г., погребан е в Плиска.

Кръстьо Мирски

Кръстьо Иванов Попов-Мирски – книжар, издател, преводач, адвокат, общественик. Роден е на 14 ноември 1852 г. в Котел, където получава първоначалното си образование, след което учи френски и турски език в Бабадаг. През 1870 г. заминава за гр. Табор, Чехия, където постъпва в земеделско училище. След Освобождението, по покана на тогавашния губернски училищен инспектор – Тодор Икономов, идва във Варна, като тук се занимава с адвокатска дейност. Става народен представител в четвъртото Обикновено народно събрание – 1884 г., кмет на Варна – 1887 г., главен организатор и председател на Варненската книжевна дружина – създадена през 1883 г. Спомощник е на печатарската и издателската, и основоположник на книжарската дейност в града, сам автор и преводач на редица официално-документални и художествени произведения. С преводаческа и дописническа дейност започва да се занимава още в гр. Табор, като сътрудничи на списанията: „Читалище“, „Право“ и „Ступан“. Неговите произведения имат енциклопедичен характер: „Книжовността на българите в маджарско“, „Статистики на народните училища в Русия“, „Заобикалянето на материята в природата“ и др. Кръстьо Иванов Мирски става известен в цялата страна със своята книжовна дейност. Сътрудник е на в-к „Радикал“, сп. „Светлина“. С. С. Бобчев го кани да участва в списването и издаването на „Българска Сбирка“. Съдейства на издателство „Хр. Килифарски“ в Разград и София, по молба на Стоян Данев сътрудничи на в-к „Българин“.

Редакцията на в-к „Независима България“ през 1886 г. определя дейността на Кр. Ив. Мирски: „Трябва да си го признаем, че г. Мирский е първият, който се залови да издава популярна книжка и да занимава обществото за гражданствена наука“.

Като кмет на Варна се занимава със списването и издаването на „Варненски общински вестник“. По негова идея и почин се отваря и първата българска печатница в града. През пролетта на 1879 г. води оживена кореспонденция с Рашко Илиев Блъсков за преместването му от Русе, което се случва през юни същата година.

Първата книгопродавница в града отново е дело на Кръстьо Мирски и неговия брат Никола. Предприятието отваря врати на 12 юни 1879 г. и съществува до 1 юли 1880 г., когато се ликвидира и негов правоприменик става Атанас Велчев, баща на художника Георги Велчев.

Кръстьо Мирски, със своята високохуманна деятелност за разпространение на знание чрез книгата сред родната читателска аудитория, прави достойни варненската книжнина на българската общественост. Подпомаган е в делото си от своя брат Никола Мирски и съпругата си Стефания Мирска, която се занимава с преводаческа дейност, сътрудничи на сп. „Женский свят“ и неговата притурка „Домакия“, ангажирана е с благотворителност, участва в настоятелството на Женско благотворително дружество „Майка“.

Кръстьо Иванов Мирски умира на 7 май 1920 г. в София, но делото му живее в неговите последователи, любители и пазители на родното.

АВТОРОВА ПОДРЕДБА НА ПРИТУРКИТЕ

„Материалът да се раздели на следните отдели:

а) предисторичен, б) античен, в) средновековен (византийски и български), г) турски, д) възраждане и е) следосвободителен“

I. Предисторичен

II. Античност

Свети апостол Амплий, първи варненски епископ
Царският тип на монетите на гр. Варна в сбирките на Варненския музей

Свети апостол Карп (втори варненски епископ)
Св. свещеномъченик Доситей, епис. Тирски
Великият бог на град Одесос
„Ефебията“ (юначеството) в гр. Одессос (Варна)

III. Средновековен (византийски и български)

Кои са били коренните жители на град Варна. Списък на архиереите, които са светителствували в гр. Варна според хронологическия каталог на Антима Алексуди, амасийски митрополит, попълнени от Мануила Гедеона

IV. Турски

Превземането на гр. Варна от запорожките казаци (1605 – 1617)
Песен за обсадата на гр. Варна през 1828 год.

V. Възраждане

Александър Рачински
Сава Георгиевич
Никола Ив. Бацаров
Архимандрит Филарет
Архимандрит Панарет Хилендарски
Хаджи Иван Вълков
Господин х. Иванов
Ангел Георгиев
Мюлязим Халил Ефенди Афюз Мехмедов

Йоаким, варненски митрополит (впоследствие цариградски патриарх)

Никола Г. Даскалов
Янаки (Иван) Жеков

Андрей Пападопуло Вретос (Левкадореца). Древна и нова България в географско исторично, археологично, статистично и търговско отношение от Андреас Пападопуло Вретос

Стефан Дерибеев

Посрещане на приснопамятния Първи български екзарх Антим I (в бр. Поправка в номерацията)

Обесени българи в гр. Варна през турско време
Иконом Енчо Димитров

Един исторически позив на българите от град Варна за съграждане на храм и училище в същия град
Един махзар на българите от гр. Варна до Високата порта в Цариград

VI. Възраждане и следосвободителен период

Георги Живков

Посрещането на първия български княз Александър Батенберг в гр. Варна, при встъпването му в новосъздаденото Княжество България

Велико Христов

Димитър Станчев

Посрещането на главнокомандващия действащата войска в България ген. Тотлебен и княз Александър

Дондуков-Корсаков

Михаил Колони

Хараламби Ангелов

Древна и нова България в географско исторично, археологично, статистично и търговско отношение от Андреас Пападопуло Вретос

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

ап. – апостол
арх. – архиерейски
археол. – археологическо
архим. – архимандрит
б., бълг. – български
богосл. – богословска
бр. – брой
в. – вестник
варнен. – варненско
вк. – включително
вмч. – великомъченик
г., год. – година
географ. – географски
гл. – глава
глед. – гледай
г-жа – госпожа
г-н, господ. – господин
г-на – господина (остаряла падежна форма)
г-ну – господину (остаряла падежна форма)
гр. – град/ски
гръц. – гръцки
д-во – дружество
др. – други
екз. – екзарх
енцикл. – енциклопедия
епис. – епископ
заб. – забележка
изв. – известия
изт. – източна
импер. – император/ски
инв. – инвентарен
кл. – клас
кн. – книжка
лв. – лева
лир. тур. – лири турски
м., мес., м-ц – месец
М. Г. – милостиви господине
мтр. – метра

муз. – музей
н. г. – нея (онази) година
Н. П. – негово превъзходителство
нум. – нумизматичен
о. – отец
общин. – общински
ок. – около
отд. – отдел
п. – поп
пис. – писание
пр. – прочее
пр. Хр. – преди Христа
руск. – руски
с. – село
с. г. – същата година
с., стр. – страница
св. – свети/а
сир. – сиреч (тоест)
след. – следващ/а
сл. Хр. – след Христа
соф. – софийски
среб. – сребърни
ст. – степен
ст. ст. – стар стил
т. – том
т. е. – тоест
т. г. – тази година
т. н. – така нататък
т. п. – такива подобни
ул. – улица
уч. – участък
учил. – училищно
фиг. – фигура
х. – хаджи
хил. – хиляди
ч. сл. – часа следобед
чл. – член

СПИСЪК НА РЕДКИ И ОСТАРЕЛИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

Агарянин (гр.)	прозвище за нехристиянин, мохамеданин, турчин
Ааза (тур.)	член на общински съвет или на комисия, управа, съд (в Османската империя)
Акосолиум (лат.)	arcosolium от arcus - арка и solium - трон, гроб, саркофаг -арковидна ниша за поставяне на мощи в стената на църква или катакомби
Алилодидактично (у-ще) (нгр.)	взаимоучително (у-ще)
алилодидактичен метод (нгр.)	взаимоучителен метод на обучение, познат още като Мак-Ланкастерска метода.
Ангария (тур.)	принудителен, безплатен труд в Османската империя
Архитрав (епистил)	αρχῆυός – главен и trabs – греда - носеща греда, конструктивен елемент с декорация, разположен под фронтоната
Балтаджия (тур.)	брадвар
Башибозук (тур.)	нередовна войска в Османската империя
Безстидни постъпки (от рус.)	безсрамни постъпки
Беледие (тур.)	общинско управление
Беледие реизи (тур.)	кмет
Вакъфски имоти (тур.)	имот или движимо имущество, предадено от държавата или отделно лице за религиозни или благотворителни цели
Висока порта	султанското правителство, употребява се от втората половина на XVII в.
Врисос (гр.)	извор, чешма, кладенец
Вула за венчаване (нгр. от лат)	писмено разрешение от църковната власт за встъпване в брак
Гавазин (тур.)	въоръжен пазач на сграда, телохранител
Главенство (остар.)	ръководство, управление
Дарзалеи	игри в чест на Великия бог Дарзалас
Денежна жертва	парично дарение
Джинает мезлиши (тур.)	наказателен духовен съвет (на вероизповеданията), углавно съдилище
Джирах; Джерах (тур.)	хирург
Дикири и трикири (гр.)	κερί -свещ - Малки настолни свещници, използвани от архиерея по време на богослужението - поставки с патрончета за свещи в горния край. Стоят върху престола и епископът благославя с тях богомолците и евангелието. Дикирите имат две свещи и символизират двете естества на Христос. Трикирите - три свещи и символизират трите лица на Пресветата Троица. Тяхното наименование идва от гръцката дума „кирос“ – свещ
Драгоманин; Драгоман (араб.)	водач на група наемни работници (жетвари), който представя техните интереси и искания пред работодателя
Драхма (гр.)	δραχμή или δραχμόν – стандартната монета в Древна Гърция, изработвана най-често от сребро (по-рядко от мед или злато)
Дюкян (тур.)	магазин, занаятчийска работилница
Епитроп (гр.)	настоятел, църковен или училищен
Епоним (гр.)	ἐπόνομος – даващ име - личност (реална, митологична или измислена), която дава името си на определен период от време

Ефеб (гр.)	ерhebos - младеж - 16-18 г., достигнал пълнолетие за вписване в официалните градските списъци и подлежащ на служба в градските опълчения
Ефебарх (гр.)	началник на войници
Ефебии (гр.)	гимнастически сдружения, в които се осъществява физическата и военната подготовка на младежите
Зайкаджилък (рус.)	контрабанда
Идаре мезличи; Идаре мизлиша	управителен съвет
Иджар (тур.)	наем
Йеродякон (нгр.)	помощник на свещеник
Кааза (тур.)	административно-териториална единица в Османската империя, подразделение на санджак. Управлявана от каймакам. Съответствала е по значение на околия в България.
Казак-алай (тур.)	военна конна формация в Османската империя, създадена 1853 по предложение на М. Чайковски (Садък паша). В Казак алая участват мъже християни, турски поданици. Командири са главно полски офицери. След 1872 г. Казак алая е реформиран и съставът му потурчен. От 1876 г. престава да съществува.
Каймакамин (тур.)	каутакам - наместник - титла в Османската империя, давана на заместника на великия везир или на заместника на валията, когато те отсъстват; управител на кааза
Канонарх (гр.)	духовно лице, което води, обявява гласа и стиховете преди да бъдат изпяти от хора в църковния канон
Кириа (гр.)	госпожа
Кириарх (гр.)	църковен водач на епархията
Кондика (гр.)	правилник, устав, летописна книга на църква, манастир, кодекс
Кръжнина (остар.)	околия, област
Махзар (тур.)	колективно изложение, молба до висши органи на държавната и църковната власт
Махна (тур.)	недостатък, кусур
Мектуб (тур.)	писмо, документ
Мехтуби-исамие (тур.)	вид османски документ
Милетяни	жители на град Милет
Мушия; Мошия (рум.)	чифлик, имение; бащиния, собствен имот
Мютесарифин; Мутасаръф	окръжен управител в Османската империя; управител на санджак
Мюфтия (тур.)	най-старши по ранг мохамедански духовник, познавач и тълкувател на корана - произнася присъди по различни дела въз основа на вероизповедния закон
Наполеон (монета)	френски златни франкове, стандартизирани и узаконени от Наполеон Бонапарт. Известни с перфектна еднородност и точност по отношение на златното съдържание; монета в Османската империя
Негли (остар.)	твърде
Обол (гр.)	най-малката по стойност древногръцка сребърна монета на стойност една шеста от драхмата
Оплот (остар. рус.)	преграда, вал, крепостна стена
Пампор (остар.)	параход
Подавяващото (остар.)	преобладаващото (мнозинство)
Подхватлив (остар.)	умел

Прозба (остар.)	молба
Първен (остар.)	първо, отначало, най-напред
Руджие (тур.)	гимназия, средно училище
Сакантия (тур.)	недоимък, притеснение от бедност
Санджак (тур.)	основната административно-териториална единица в Османската империя, съставна част на еялета
Силогос (гр.)	дружество; дружество за разпространение гръцка просвета
Табахана (тур.)	работилница за щавене и обработване на кожи
Табия (тур.) (тур.)	укрепление, окоп, крепост
Табур аасъ (тур.)	батальонен командир
Таш-Кюпрю	каменен мост
Тадева (остар.)	по тези места, наблизно
Терзия (тур.)	шивач
Тетрадрахма (гр.)	древногръцка сребърна монета, равняваща се на четири драхми. Теоретичното тегло на тетрадрахмата в класическия период (Филип Втори и Александър Велики) е 16 грама. Тетрадрахми са сечени във връзка с изгонването на скордиските в 113 г. пр. Хр.
Томрук аасъ (тур.)	ключар на затвора
Трен (остар., от фр.)	влак
Тулумби (тур.)	пожарникарска или мехова водна помпа от началото на XIX век
Урожец; Уроженец (остар.)	който е роден на определено място, идва от някъде
Условен (остар.)	назначен, нает за определена работа срещу заплащане
Фанариот (гр.)	нарицателно за гърчеец се българин
Фенерско духовенство	гръцкото духовенство управлявано от Патриаршията в кв. Фенер, Цариград (Иstanbul)
Ферман (тур.)	заповед, издадена от името на султана от службите на великото везирство или от канцеларията на държавния съвет (султанския диван)
Хатихумаюн (тур.)	хат-и-хумаюн - султански манифест за реформи в Турция от 1856 г., с който се дават равни права на всички поданици на Османската империя
Хондрокефала вулгара (гр.)	дебелоглав българин
Чокой, чокойлък (рум.)	румънски поземлен собственик
Яздец (остар.)	ездач, конник

СПИСЪК НА ПРОМЕНЕНИТЕ ГЕОГРАФСКИ ИМЕНА

Абоба.....	Плиска, гр.	Ени Загора.....	Нова Загора, гр.
Августа Траяна.....	Стара Загора, гр.	Еникьой; Ени кьой.....	Кракра, с. (Варна)
Аджемлер.....	Аксаково, гр.	Еникьою.....	Куманово, с. (Варна)
Айджи дере.....	Сладка вода, с. (Варна)	Ерите.....	антично селище в близост до устието на река Камчия
Аканджии.....	Здравец, с. (Варна)	Ески Джумая.....	Търговище, гр.
Ала Клисе.....	Църква, с. (Добрич)	Зира, река; Дзирас (ант.).....	Батовска, река
Анхиало.....	Поморие, гр.	Ибрям капусу.....	Варна, гр. - една от вратите на крепостта Варна
Аполония.....	Созопол, гр.	Иринопол.....	средновековен топоним объркван с Варна
Апулия.....	Пулия, област, Италия	Каджкьой.....	Бозвелийско, с. (Варна)
Ахиос, река.....	Вардар, река	Калатис.....	Мангалия, гр., Румъния
Барис; Варес; Варис.....	Варна, гр.	Кара Хюсеин; Карахюсеин.....	Чернево, с. (Варна)
Белево.....	Белослав, гр.	Караагач; Кара агач; Караач.....	Брестак, с. (Варна)
Варна, река.....	Провадийска река	Караманлии.....	Караманите, с. (Варна)
Варнас; Варнис.....	Варна, гр.	Кауклу чешме; Кауклии.....	Белокопитово, с. (Шумен)
Верея.....	Стара Загора, гр.	Кафа.....	Феодосия, Крим
Влахия; Влашко.....	област в Румъния	Кестрич.....	кв. Виница, Варна
Галата, с.....	Галата, кв. Варна	Киански острови.....	Принцови острови, Истанбул
Галиакра, нос.....	Калиакра, нос	Козек.....	Обзор, гр.
Гебедже.....	Белослав, гр., (Варна)	Козлуджа.....	Суворово, гр., (Варна)
Гъозекен.....	Обзор, гр.	Конопа.....	средновековно селище на южния ръкав на река на Дунав при гр. Сулина, Румъния
Гюндогду; Гюн догду.....	Изгрев, с. (Варна)	Константинопол.....	Истанбул, гр., Турция
Гюндюз чешма.....	Боровец, местност, (Варна)	Констанция.....	Констанца, гр., Румъния
Гюняласъ; Гюн Аласа.....	Слънчево, с. (Варна)	Круни; Крунос.....	Балчик, гр.
Гявур-Суютчук; Гаур Суютчук.....	Българево, с. (Добрич)	Куручешме.....	квартал в Истанбул, където учат бележити българи през Възраждането
Делиорман.....	Лудогорие	Куюджук.....	Дебрене, с. (Добрич)
Джанавар тепе.....	Джанавара, местност, (Варна)	Кюстанджа; Кюстенджа.....	Констанца, гр., Румъния
Джевизлии.....	Орешак, с. (Варна)	Лид.....	Диоспол, гр., Палестина
Джеферлии; Джаферлии.....	Кичево, с. (Варна)	Макрополис.....	антично населено място, несъществуващо днес, в близост до Евксиноград
Дивинско езеро.....	Девненско езеро		
Дизина; Диксина, река.....	Камчия, река		
Дионисопол; Дионисополис.....	Балчик, гр.		
Диоспол.....	антично селище в близост до гр. Ямбол		
Дирекьой; Дерекьой.....	Константиново, с. (Варна)		
Долна Мизия.....	Северна България, обл.		
Евксинос Понт.....	Черно море		
Екрене.....	Кранево, с. (Добрич)		
Емине.....	Емона, с. (Варна)		

Малки Аладън.....	Езерово, с. (Варна)	Хадърча; Хадърджа.....	Николаевка, с. (Варна)
Маркианопол; Марцианопол.....	Девня, гр.	Харами дере	местност, (Варна)
Месемврия	Несебър, гр.	Хемус	Стара планина
Неделковци.....	колиби в Еленския балкан, несъществуващо днес населено място	Цариград.....	Истанбул
Ново село.....	Дългопол, гр.	Чатма	Левски, с. (Варна)
Одесос	Варна, гр.	Чукурово	Прилеп, с. (Добрич)
Одесус	Варна, гр.	Шаджкьой; Шадь кьой.....	Добротич, с. (Варна)
Одисополин	Варна, гр.	Юшенлии.....	Ботево, с. (Варна)
Одисополис	Варна, гр.	Яйла	Камен бряг, с. (Добрич)
Одисос; Одиссос	Варна, гр.	Bizon; Bizone	Каварна, гр.
Осман Пазар.....	Омуртаг, гр.	Emineh.....	Емине, нос
Панисус, река	Камчия, река	Konstantia.....	Констанца, гр., Румъния
Петрушан	село в Румъния	Missivri; Mesemvria.....	Несебър, гр.
Понт.....	Черно море	Odessus.....	Варна, гр.
Ромъния.....	Румъния	Pezech	Балчик, гр.
Русчук капусу	врата на крепостта Варна	Sunnum	Балчик, гр.
Салмидесон; Салмидесос	антично название на река в обл. Инеада, Одринска Тракия	Templum Jovis	антично селище в близост до гр. Обзор
Скитска провинция	Североизточна България		
Скопис; Скупис.....	Победа, с. (Добрич)		
Стримона, река	Струма, река		
Суганлък, нос	Св. Димитър, нос		
Суджаскьой.....	Водица, с. (Варна)		
Т. Пазарджик; Татар Пазарджик.....	Пазарджик		
Ташчи-къой.....	Каменар, с. (Разград)		
Тибериопол; Тибериополис; Тивериопол	средновековен топоним, за който Вретос смята, че е едно от имената на Варна		
Тимишвар, гр., Румъния.....	Тимишоара, гр., Румъния		
Тича, река	Камчия, река		
Томис; Томи	Констанца, гр., Румъния		
Тюрк Арнаутларъ	Белоградец, с. (Варна)		
Улисополис; Улисополин	Варна, гр.		
Устово, Ахъчелебийско.....	Устово, кв. Смолян		
Филипопол.....	Пловдив, гр.		
Фригия	Мала Азия		
Хаджиоглу Пазарджик.....	Добрич, гр.		

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ

- Абдул Азис, султан 151
Абдул Азис- Хана Вж. Абдул Азис, султан
Абдул Рахман паша Вж. Абдурахман паша
Абдул Хамид II, султан 68
Абдурахман паша 19, 60, 61
Аверкий, архиерей 106
Аврелий Вж. Марк Аврелий
Аврелия Бонифактия 40
Агатангел, архиерей 106
Адриан, император 156, 157
Акакий, архиерей 106
Александър III Македонски, император 115, 120
Александър I Батенберг, княз 43, 82, 94, 95, 96, 98, 100, 113, 137, 147, 148, 165
Александър II, император 10, 98, 127, 133, 134
Александър Север, император 157
Александър, архиерей 106
Алексий I Комнин, император 182, 183, 185
Алексий, архиерей 106
Алексуди, Антим, митрополит Амасийски 39, 41, 51, 73, 106, 107
Али паша, велик везир 65
Амиан Марцелин, историк 184, 186
Амлий, Аврелий Вж. Амплий, Аврелий
Амплиас Вж. Амплий, апостол св.
Амплиат Вж. Амплий, апостол св.
Амплий, Аврелий 40
Амплий, апостол св. 38, 39, 40, 41, 73, 78, 106, 137, 183
Анастасиевич, Мишо, дарител 20
Анастасий I, император 179
Анастасий Сивроглу, епитроп 107
Анастасия, съпруга на Хаджи Иван Вълков 42
Ангел Чорбаджи Вж. Георгиев, Ангел
Ангелико, гръцка учтелка 53
Ангелов, Господин, син на Ангел Георгиев 46
Ангелов, Димитър п. 85
Ангелов, Никола 153, 164
Ангелов, Хараламби Вж. Ангелов, Харалан
Ангелов, Харалан 123, 162, 163, 164, 165, 166
Ангелова, Дечка 42, 43, 46
Андреева, Евгения, съпруга на Георги Живков 87
Андрей, апостол св. 38, 41, 78, 183
Андроник II Палеолог, император 183, 185, 186
Антим, архиерей 106
Антим I, Екзарх Български 110, 130, 131, 132, 164
Антим Вж. Антим I, Екзарх Български
Антонин Пий, император 157, 187
Апелий, апостол св. 39
Апион, епископ Вж. Амплий, апостол св.
Аполодор 178
Арабаджиев, Константин 11, 12, 16
Арабаджиев, Костадин Вж. Арабаджиев, Константин
Аргиров, Стоян 84
Аристовул, апостол св. 39
Аристотел 158, 159, 160, 161
Аспарух, хан 154
Астарджиев, Андрей Д. 153
Атанас, син на Георги Живков 87
Атина, сестра на архимандрит Филарет 26
Ашир бей, мютесарифин 11, 18
Балантен, Барон де 193
Бандури, Анселм 181
Батюшков, Константин Николаевич 166
Бацаров, Иван Николов, лекар, син на Никола Бацаров 22
Бацаров, Никола Ив. 19, 22, 23, 24, 88, 123, 137
Бацарова, Мария Н. 19, 22
Баязид I, султан 188
Белчев, Христо Минчев 68
Белявски, С. 128
Берон, В. 125
Берон, Стефан 99
Бйок, Август 179
Благодеева, Вела Д. 21, 80
Бламанбергиус, археолог 179
Блесон, Л. 193
Близнакови, търговци от Шумен 123
Блъсков, Рашко 125
Блъсков, Илия Р. 90, 123
Блюдаров, Атанас Иванов 123

- Богдан, син на Георги Живков 87
Богоров, Иван 125
Бонифаций, епископ 75
Борис I, княз 167
Ботев, Христо 46
Бояджиева, Деспина Б., родственица на Панко Чорбаджи 132
Браницки, Климент Вж. Друмев, Васил
Брюзан дьо ла Мартиниер, Антоан-Огюстен, географ 192
Бурбиста, цар 116
Бурмов, С. Вж. Бурмов, Тодор
Бурмов, Тодор 13, 73
Бърнев, Михаил 18, 19
Вакъвчиев, Иван 81, 87
Вакъвчиева, Ив. Вж. Папазова, Урания
Васил, чичо на Михаил Колони 139
Василев, Ангел 163
Василев, Дечо 147
Василий, архимандрит 32
Василиу, Йоргичи, гръцки учител 16
Велешки, Авксентий 33
Велика, майка на Велико Христов 109
Весин, С. 128
Виктория, сестра на Георги Живков Вж. Благоева, Вела Д.
Виновски, Едвин 111
Виталиян, генерал 179, 180
Владислав III Варненчик, крал 188, 189, 190, 191
Войников, Добри П. 20, 80, 123, 124, 125, 126, 163, 164
Волов, Панайот 91
Воронцов, Михаил Семьонович, княз 12, 192
Воронцова, Елисавета, княгиня 12
Вретос, Андреас Пападопулос 9, 71, 103, 137, 178
Вретос, Андрей Пападопулос Вж. Вретос, Андреас Пападопулос
Втичева, Мария 83
Вучина, одески търговец 61
Вълков, хаджи Иван 42, 43, 137
Върбанов, Христо, свещ. 127, 133, 141
Гавриил, архиерей 106
Ганчо, поп 45
Гарашанин, Илия 141
Гедеон, Мануил 39, 106
Геминяно, Филипо Вж. Калимак, Филип
Генчев, Петър 85
Георги, чичо на Янаки Жеков 69
Георгиев, Ангел 17, 19, 44, 45, 46, 47, 137, 153
Георгиев, Атанас, от Николаевка 10, 13, 18, 20, 172
Георгиев, Ат., от Дупница 12
Георгиев, Ив. 84
Георгиев, Стефан 128
Георгиева, Деспина х. 53
Георгиевич, Никола 16, 17, 19, 21
Георгиевич, Сава 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 137, 153
Георгий Кедрин 179, 180
Георгиос Кодинос Курополатас 186
Георгиу, Панко Вж. Панко Чорбаджи
Гета Вж. Публий Септимий Гета, император
Гибон Вж. Гибън, Едуард
Гибън, Едуард 187
Гизо, И. Г. 187
Гизо, Франсоа, историк и политик 139
Гика, Александър, княз 139
Гилфорд Вж. Норт, Фредерик, лорд Гилфорд
Глубоковски, Николай Никанорович 73
Гордиан 40
Гордиан III, император 155, 157, 158
Господинов, Ангел 53
Гранитски, Анастас Поппетров 123, 124, 125, 126, 163, 164
Границки, А. П. Вж. Гранитски, Анастас Поппетров
Грессер, Пьотр, генерал-майор 133
Григоржевски, Ян 103
Григорий, митрополит 106, 107
Грудев, Илия 12
Груев, Йоаким 85
Груев, Хр. В. 90
Груев, Яким Вж. Груев, Йоаким
Гюзелев, Ив. Н. 126
Д' Анвил, географ 187
Даниил II, архиерей 106
Даниил, архиерей 106
Данов, Хр. Г. 81, 125
Дарзалас 155, 156, 157, 158
Даскалов, Владимир Н. 65
Даскалов, Никола 28, 29, 56, 64, 65, 66, 67, 68, 137

- Даскалов, Сотир, дарител, брат на Никола Даскалов 20, 66
 Де Роси, Джовани Батиста, археолог 40
 Деведжи, Христо Вж. Йоаким, митрополит
 Делавер паша 68
 Дели Стойлоу, убит в гр. Варна през турско време 135
 Дел-Ил, френски географ 181
 Деребеев, Стефан Божков 88, 89, 90, 91, 92, 125, 126, 137
 Деребеева, роднина на Стефан Деребеев 92
 Дерзелатес Вж. Дарзалас
 Деспина, дъщеря на Иван хаджи Иванов 43
 Дестунис, С. 38
 Дечев, Фердинанд 128
 Дечка, съпруга на Хаджи Иван Вълков 42
 Джумалиев, Стоян Ив. 11, 132
 Джумалъ, Стоян Вж. Джумалиев, Стоян Ив.
 Диамандиев, Димитър 140
 Дибич-Забалкански, Иван 135
 Димитрий, поп 107
 Димитров, Г. 26
 Димитров, Енчо, иконом 135, 136, 137
 Димитров, Коста Вж. Димитров, Костадин
 Димитров, Костадин 153
 Димитър Ростовски, св. 38, 40
 Димитър, чичо на Янаки Жеков 69
 Димитър, поп 66
 Димчев, Стат 66
 Диоклетиан, император Вж. Диоклециан, император
 Диоклециан, император 77
 Дионисий, митрополит 136
 Дионисий Ареопагит, св. 73, 76
 Добрев, Никола 85
 Доброплодни, Сава Ил. 18, 19, 133
 Домициан, император 155, 157
 Домусчиолу, Велико Христов Вж. Христов, Велико
 Домусчиолу, Коста 110
 Дондуков-Корсаков, Александър, княз 68, 96, 133
 Донев, ученик изпратен в Русия 67
 Доротей Тирски, св. 77, 78, 137
 Дринов, Марин 125
 Друмев, Васил 90, 91
 Дряновски, Ст. А. 32
 Душанов, Д. Т. 125
 Душо, убит в гр. Варна през турско време 135
 Дъновски, Константин 17, 19, 23, 31, 34
 Дъновски, Костадин Вж. Дъновски, Константин
 Дюкмеджиеви, търговци от Шумен 123
 Дядо Желю Вж. Желю Войвода
 Дядо Никола Вж. Капитан Дядо Никола
 Екатерина II, императрица 139
 Елас, гръцка учителка 53
 Елигабал, император 157
 Елисавета, съпруга на Михаил Колони 150
 Енифаний, монах 78
 Енчев, Д. 125
 Енчев, Петър 91
 Епифаний Кипърски, св. 38, 40
 Жеко, баща на Янаки Жеков 69
 Жеков, Жеко Ив., адвокат, син на Янаки Жеков 69
 Жеков, Недю 91
 Жеков, Янаки 69, 137
 Желю Войвода 66
 Жечо Шумналията, убит в гр. Варна през турско време 134
 Живка, дъщеря на Георги Живков 87
 Живков, Атанас, баща на Георги Живков 80
 Живков, Георги 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 137
 Живков, Никола 80, 83, 152
 Живкова, Виктория Вж. Благоева, Вела Д.
 Жинзифов, Райко 9, 125
 Заимов, Стоян 81
 Залъмов, х. Коста 11, 27
 Замфиров, Георги 126
 Зарафина, майка на архимандрит Панарет 33
 Захарий, архиерей 106
 Зевс 41, 116, 117, 118, 119
 Златарова, Елена 164
 Иванов, Господин х. 20, 21, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 53, 137, 153, 165
 Иванов, Д. 153
 Иванов, Дамян х., син на хаджи Иван Вълков 43
 Иванов, Емануил 85
 Иванов, Стоянчо х., син на хаджи Иван Вълков 43
 Иванова, Кица п. 20
 Игнатиев, Николай Павлович, граф 56, 61

- Икономов, Теодосий 125
Иларион Ловчански, митрополит 35
Иларион Макариополски 11, 13, 17, 23, 24, 31, 33, 91
Илиев, Ат. 85
Иловайски, Дмитрий Иванович 125
Инна, св. 78
Инокентий Софийски, архимандрит 24, 30, 31, 38, 42, 50, 51, 64, 72, 73, 102, 103, 107, 108, 109, 130, 131, 135, 138, 139, 150, 170
Йоаким, митрополит 45, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 67, 106, 137
Йоан XXII, папа 74
Йоан Златоуст, св. 38
Йоан Кръстител, св. 78
Йорданов, Върбан 91
Йосиф Песнописец, св. 39
Иосиф, архиерей 106
Иполит, св. 39
Ипсиланти, Александър 139
Иречек, Константин 103
Ирина Атинянката, императрица 73
Исаак II, император 183
Исперих Вж. Аспарух, хан
Исус Христос 38, 39, 73, 76, 77, 78, 182
Кавалджиев, Иван 133
Кайсерли паша 68
Калимак, Филип 189, 190
Калипетровски, Н. 90
Каллиник, архиерей 106
Каллиник, митрополит 63, 106
Каллист, архиерей 106
Калоян, цар 182, 183
Калуд, чичо на Михаил Колони 139
Камбуров 36
Каменски, Николай граф 192
Кантакузин, Йоан VI, император 185
Капитан Дядо Никола 65
Карабатак, Антон Вж. Недялков, Антон
Каравелов, Любен 81, 125, 126
Каравелов, Петко 82
Караджов, капитан 165
Каракала, император 157
Каролев, Р. 81
Карп, Св. апостол 39, 41, 72, 73, 74, 76, 77, 106, 137
Кедрин Вж. Георгий Кедрин
Кедринос Вж. Георгий Кедрин
Кинтишев, Никола 66
Кирил от Илирик, пълководец на император Анастасий I 179, 180
Кирил, митрополит 28, 29, 106
Кирил, св., славянски първоучител 18, 82
Кирпичников, А. 128
Кирякова, Руса 176
Кишелски, Иван Попкиров, генерал 70
Ковачев, Йосиф 125
Ковчазов, Димитър, баща на иконом Енчо Димитров 135
Ковчазов Вж. Димитров, Енчо, иконом
Кокушкин, варненски полицеймайстер 133
Коларов, Янко 126
Колев, Георги 69
Колев, К. 69
Колони, Михаил Хаджикостов 86, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 163, 165
Комод, римски император 157
Констант, император 77
Константин I, император 77, 78
Константин II, император 77
Константин IV Погонат, император 180, 186
Константин VII Багренородни, император 181
Констанций II, император 77, 78
Коста Тютюнджията, бунтовник 66
Коста, баща на Михаил Колони 139
Костадинов, Ив. 90
Кудев, Ст. 164
Куза, Михай княз 140
Купов, Георги П., внук на Енчо Димитров 137
Кутю, баща на архимандрит Панарет 33
Куцебу, генерал-адютант 61
Кърджиев, Тома 91
Кьор Али, паша 45
Латишев, Васил Васильович 117
Лебедов, В. 128
Левски, Васил 126

Лекиен Вж. Льо Киан, Мишел
 Лизимах, цар 115
 Лоницерус, Филип 189
 Лопухин, Александр Павлович 73, 63
 Луи-Филип I, крал 139
 Лъв VI Философ, император 185, 186
 Лъв Мъдри Вж. Лъв VI Философ
 Льо Киан, Мишел, историк 77, 183, 184, 185, 186
 Любен, син на Георги Живков 87
 Людвик Филип, крал Вж. Луи-Филип I, крал
 Мавридов, Рали х. 17
 Маврикий, император 154
 Магазинович, Коста, сръбски дипломат 140
 Мамарчева, Антонина, стипендиант 12
 Маннерт, Конрад, историк и географ 181
 Манов, Даниил 146
 Манол, брат на Никола Даскалов 66, 67
 Мариго, гръцка учителка 53
 Марина, св. 107
 Мария, дъщеря на Георги Живков 87
 Марк Аврелий, император 156, 157
 Маркел, архиерей 106
 Мартиние Вж. Брюзен де ла Мартиние, Антоан-Августин
 Матеев, Руси 149
 Матей, архиерей 106
 Матов, Димитър 84
 Меджидията, П.Н. 153
 Мелетий, архиерей 106
 Мелиди, Панайот 69
 Методий, архиерей 106
 Методий, св., славянски първоучител 18, 82
 Мехмед ефенди, турски учител 125
 Мехмедов, Мюлязим Халил Ефенди Афуз Вж. Халил Ефенди
 Мидхат паша 44
 Миладинов, Константин 9, 125
 Милетич, Любомир 84
 Минкова, Мария 83
 Минчевич, П. 96
 Мирска, Стефания Икономова 133
 Мирски, Кръстьо 94, 95, 113, 133, 163
 Митрадат Вж. Митридат VI
 Митридат VI 115, 116, 118, 119, 120
 Митрофан, архиерей 106
 Митхад паша Вж. Мидхат паша
 Михаил Завераджия, братовчед на Михаил Колони 139
 Михайлов, К. Вж. Тюлев, Костадин Мих.
 Михайлов, Ненчо 92
 Михайловски, Никола 20, 65, 80, 81, 125
 Момчилов, Ив. Н. 80
 Момчилов, Петко, архитект 87
 Мошков, Валентин 104
 Мощев, Р. 91
 Мурад II, султан 189, 191, 192
 Мустафов, Афуз Мехмед Ефенди, баща на Халил ефенди 48
 Муткуров, Сава Атанасов 82
 Мушмов, Никола 119
 Наркис, св. апостол 39
 Начов, Начо А. 81
 Недялков, Андон 69, 153
 Неофит Бозвели 33
 Неофит Хилендарски-Бозвелията Вж. Неофит Бозвели
 Неофит Рилски 23
 Неофит, архиерей 106
 Нидялков, Андон Вж. Недялков, Андон
 Никита Хониат 182, 185
 Никитас Хониатес Вж. Никита Хониат
 Никифор Калист 179
 Никифор, Патриарх Константинополски 154
 Ников, Петър 63
 Никодим, архиерей 106
 Никола, брат на Георги Живков Вж. Живков, Никола
 Никола, внук на архимандрит Филарет 26, 28, 29
 Николай I, император 12, 176
 Николай II, император 192, 193
 Николау, Йоанис 103
 Николау, Параскева 54, 55, 56, 57, 59, 62, 67
 Николов, Асен 146
 Николов, Параскева Вж. Николау, Параскева
 Николов, Райко 153
 Николов, Сава 126
 Николов, Стоян 153
 Новак, Антон 145

- Ноев, Георги 150
Норт, Фредерик, лорд Гилфорд 71
Нягин, съдебен съветник 62
Обренович, Михаил, княз 140
Обретенов, Никола 91
Овидий Назон, Публий 184
Оглу, Аракел х. 186, 188
Отец Сава, монах, учител на Никола Бацаров 22
Отец Симон, монах, учител на Никола Бацаров 22
Офенберг, Хенрих, барон, руски дипломат 140
Павел, св. апостол 38, 39, 40, 73, 76, 183
Павлов, Жечо 89, 90, 91, 92
Павлов, П. Д. 153
Писий, архиерей 106
Паисий Хилендарски 32
Палабуюк, Стати 45
Панарет Букурещки, митрополит 98
Панарет Хилендарски, архимандрит 19, 24, 30, 31, 32, 33, 34, 137
Панаретов, Стефан, дипломат, син на архим. Панарет
Хилендарски 32, 33, 36
Панко Чорбаджи 60, 110, 132
Панов, Димитър 66
Пападопуло, Васибеки 111
Папазиан, общински инженер 149
Папазова, Урания, учителка 18
Папафотиоглу, Реис Танас, баща на архимандрит Филарет 24, 25
Парашкева Вж. Панарет Хилендарски
Партений, архиерей 106
Парфирий Вж. Порфирий
Паскалев, Т. Х. 153
Патриков, Киро 153
Пауна, майка на Михаил Колони 139
Пенев, Пейко 11, 16, 17, 19
Периклис, историк 187
Петров, Спиридон 126
Петър, пълководец, брат на император Маврикий 154
Пий Вж. Антонин Пий
Пина, св. 78
Плиний Стари 187
Плутон 156
Поликарп, митрополит 106
Полион Витрасиус, пълководец 187
Полонез, Т. 131, 132
Попов, Борис 178
Попов, Лазар 81
Попов, Петър А. 111, 142
Попович, Васил 125
Попович, Христо 16, 17, 19, 153
Порфирий, митрополит 10, 11, 27, 59, 106
Поселянин, Евгений Николаевич 38, 73
Провадалиев, Никола 146
Птолемей, географ 178, 184, 186
Птоломей Вж. Птолемей
Публий Септимий Гета, император 157
Пушкин, Александър Сергеевич 166
Пюскюлиев, Ангел 87
Пюскюлиева, Роза А. 80
Радлов, Василий Василиевич 103
Радославов, Минко 90
Раковски, Георги Стойков 13, 46
Рачински, Александър 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 27, 65, 88, 137
Рибова, Стоянка, дъщеря на Димитър Станчев 123
Рима, св. 78
Роза, сестра на Георги Живков Вж. Пюскюлиева, Роза А.
Романчук, Ярослав 173
Росси Вж. Де Роси, Джовани Батиста
Саид Паша 188
Сакъзов, Иван 74
Самсаров, Христо 20, 21, 81, 164
Сарафов, майор 165
Север Вж. Александър Север, император
Семерджиев, ученик изпратен в Русия 67
Сен-Мартен, Вивиан де 187
Сестини, Доменико, нумизмат и топограф 187
Сидеров, х. Стамат Вж. Сидеров, Хаджи Стамат
Сидеров, Хаджи Стамат 13, 17, 18, 152
Симеон, митрополит Варненски и Преславски 20, 21, 89, 90, 98,
99, 153
Симон, монах 32
Синесий, митрополит Русенски 109
Славейков, Петко Р. 16, 21, 80, 81, 125, 126, 164
Славчев, Янко 17, 20, 21, 42, 89, 125, 153

Славчов, Янко Вж. Славчев, Янко
Случевски, П 128
Соколов, М. 128
Сотир Вж. Даскалов, Сотир
Софроний, патриарх 51
Стаматова, Иванка 12, 88, 125, 126
Стамболов, Стефан 82, 91
Станка, съпруга на Димитър Станчев 123
Станчев, Димитър 20, 88, 89, 90, 100, 122, 123, 124, 125, 126, 127,
128, 129, 137
Станчев, Тодор х. 90
Сатева, Катинка 19
Стахий, св. апостол 38, 39, 41
Стефан Византийски 178, 179
Стефан Караджа 81, 124, 149
Стефанов, Хр. 81
Столипин, Аркадий Дмитриевич, генерал 70, 127
Стоянов, Димо, зет на Димитър Станчев 123, 127
Стоянов, Йосиф, стипендиант 12, 17, 26
Страбон, географ 178, 184
Сукнаров, Никола 134
Султана, баба на Михаил Колони 139
Султана, съпруга на Господин х. Иванов 43
Табаков, С. 150
Танасова, Параскева. майка на архимандрит Филарет 24
Теодорит, архимандрит 32
Теодоров-Балан, Александър 84
Теоклис Сатир 179
Теоклит, архиерей 106
Теоктист Тибериополски I, епископ 185, 186
Теофан Изповедник, св. 154, 179, 180, 186
Теофану, Стефанаки 60
Теофилакт Симоката, историк 154
Тепавски, полицеймайстер 97
Тимотей, апостол св. 76
Тоар, П. Якоб, издател 186
Тодоров, Васил 81
Тодоров, Хр., стипендиант 12
Тотлебен, Едуард, генерал 133, 134
Тракоолу, Димитър 145
Траян, император 39, 156, 157
Трифонов, пристав 97
Тюлев, Константин Вж. Тюлев, Костадин Михайлов
Тюлев, Костадин Михайлов 13, 17, 153
Унгерн-Щернберг, Николай Роман Максимилиан фон, барон 192
Урван, апостол св. 39
Фазлъ паша, комендант 127
Фердинанд I Български, цар 43, 68, 82, 85
Филарет Черниговски, архиепископ 38
Филарет, архимандрит 11, 13, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 137
Филарет, архиепископ 73
Филип II Македонски, цар 115
Филиповски, Никола Вж. Капитан Дядо Никола
Филотей, архиерей 106
Флори, Иван 61
Флори, Янаки 20, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62
Флорис, Янаки Вж. Флори, Янаки
Форбигер, М., географ 181
Фотий Вж. Филарет, архимандрит
Фотий, архиерей 57
Фурнаджиев, Д. 32
Хаджи Димитър 46, 81, 124, 141, 149
Хаджи Махмуд, градски чешмеджия 149
Хаджикостов, Михаил Вж. Колони, Михаил
Халил Ефенди 48, 49, 137
Халилов, Риза Мюлязим, син на Халил Ефенди 48
Хамер, Йозеф, историк 181, 189, 190, 191
Харалампиева, Елена, родственица на архимандрит Филарет 26
Харитонов, Панайот, поп 80
Хелерт, И. И., историк 190
Херакъл 115, 116, 118, 119, 120, 121
Хиероклис 184, 186
Хиерокъл Вж. Хиероклис
Хирш, Морис дьо, барон 91
Хитов, Панайот 66
Холстениус, Лука 179
Христо, баща на Велико Христов 109
Христов, Велико 17, 21, 96, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 127, 132,
137, 153
Хунияди, Ян 189, 190, 191, 192
Цанков, Драган 80, 95

Цар Освободител Вж. Александър II, император
Цезар Титус Елинуc Антонин Благочестиви Вж. Антонин Пий, император
Цезарини, кардинал Вж. Чезарини, Джулиано
Церов, Иван 8, 9, 14, 16, 22, 27, 80, 88, 122, 123, 162, 163
Цимерман, Аполон, генерал 127
Цонев, Беньо 84
Чайковски, Михаил 90
Чарленти, съпруга на Михаил Колони 140
Чезарини, Джулиано, кардинал 189
Черкаски, Владимир Александрович, княз 67
Чернев, Желю Христов Вж. Желю Войвода
Чилингиpов, Стилиян 163
Чинтулов, Добри 12, 80
Чолаков, Гани 140
Шелс, капитан 190
Шишков, Тодор Н. 19, 128
Шишманов, Иван 84, 85
Шкорпил, Карел 104, 114, 115, 154
Шкорпил, Хермин 32
Шопов, Георги 141
Юлиан, император 78
Юпитер 41
Янев, Пандели 87
Ampliatuс Вж. Амплий, апостол св.
Canale, Michele Giuseppe 75
Pick, Behrendt 118, 119, 120, 121, 155
Regling, Kurt Ludwig 155

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Увод	3
II. Предговор	5
III. Материали за историята на град Варна	
Александър Рачински	8
Сава Георгиевич	14
Никола Ив. Бацаров	22
Архимандрит Филарет	24
Архимандрит Панарет Хилендарски	30
Свети апостол Амплий, първи варненски епископ ..	38
Хаджи Иван Вълков	42
Господин х. Иванов	43
Ангел Георгиев	46
Мюлязим Халил Ефенди Афуз Мехмедов	48
Йоаким, варненски митрополит (впоследствие цариградски патриарх)	50
Никола Г. Даскалов	64
Янаки (Иван) Жеков	69
Андрей Пападопуло Вретос (Левкадореца)	71
Свети апостол Карп (втори варненски епископ)	72
Св. свещеномъченик Доротей, епископ Тирски	77
Георги Живков	80
Стефан Б. Деребеев	88
Посрещането на първия български княз Александър Батенберг в гр. Варна, при встъпването му в новосъздаденото Княжество България	94
Кои са били коренните жители на гр. Варна	102
Списък на архиереите, които са светителствували в гр. Варна според хронологическия каталог на Антима Алексуди, амасийски митрополит, попълнени от Мануила Гедеона	106
Велико Христов	108
Царският тип на монетите на гр. Варна в сбирките на Варненския музей	114
Димитър Станчев	122
Посрещането на приснопаметния първи български екзарх Антим I в гр. Варна	130
Посрещането на главнокомандующия на действующата войска в България Генерал Тотлебен и Княз Комисаря Дондуков-Корсаков	133
Обесени българи в гр. Варна през турско време	134
Иконом Енчо Димитров	135
Михаил Колони	138
Един исторически позив на българите от гр. Варна за съграждане на храм и училище в същия град	150
Великият Бог на гр. Одессос (Варна)	154
„Ефебията“ (юначеството) в гр. Одессос (Варна)	158
Хараламби Ангелов	162
Един махзар на българите от гр. Варна до Високата порта в Цариград	170
Превземането на гр. Варна от запорожките казаци (1605 – 1617)	173
Песен за обсадата на гр. Варна през 1828 год.	176
Древна и нова България в географско, исторично, археологично, статистично и търговско отношение от Андреас Пападопуло Вретос	178
IV. Биографични бележки за авторите	195
V. Авторова подредба на притурките	200
VI. Списък на съкращенията	201
VII. Списък на редки и остарели думи и изрази	202
VIII. Списък на променените географски имена	205
IX. Именен показалец	207

СПОМЕНЪТ

през поколенията и времето –

Материали за историята на градъ Варна

Съставители:

Даниела Илиева, Емил Демирев,
Кристиана Димчева, д-р Цветелина Войчева

Редактор:

д-р Емилия Милкова

Графичен дизайн:

Йордан Дамянов

ISBN 978-619-190-107-4

ISBN 978-954-91526-4-7

Предпечат и печат:

“Издателство Славена”

Варна, 9018, ул. “Кап. Радко Димитриев” 59А

books@slavena.net

www.slavena.net